

דוח מצב: השנה ה-58 לכיבוש, מלחמת השנתיים בעזה

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם

במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

מחברת הדוח: טל רביב

ועדת היגוי: נועה סתת, זיו שטהל וטל שטיינר

נובמבר 2025

דו"ח זה נכתב על-ידי 13 ארגוני זכויות אדם אשר לחלקם עיקר המימון מגיע מישויות מדיניות זרות. גם בתקופה זו אנו גאים בתמיכתם של מי שסבורים כמונו, שהכיבוש הוא לא עניין פנים-ישראלי, ושמעקשים על שמירת זכויות אדם. רשימות התומכים מפורטות באתרי האינטרנט של הארגונים ובאתר רשם העמותות.

תוכן העניינים

3	מבוא
3	1. רצועת עזה
5	1.1 הרוגים ופצועים
6	1.2 הרעבה ומניעת סיוע
8	1.3 עקירת אוכלוסייה
9	1.4 הרס מבנים ותשתיות
12	1.5 מערכת הבריאות
14	1.6 חסימת חופש התנועה
14	1.7 היעדר אחריות, שקיפות וביקורת שיפוטית
16	2. הגדה המערבית
16	2.1 מדיניות סיפוח ושינוי אופן השליטה
21	2.2 פעילות צבאית בגדה המערבית
24	2.3 אלימות וגירוש על ידי מתנחלים
26	2.4 מגבלות על חופש התנועה
28	2.5 הריסות בתים עונשיות
29	2.6 מניעת סיוע הומניטרי
29	3. ירושלים המזרחית
30	3.1 נישול קרקעות והרחבת התנחלויות
31	3.2 תכנון, בנייה והריסה
32	3.3 תשתיות ושירותים
33	3.4 אגן העיר העתיקה
34	3.5 הגבלת תנועה וחסימת גישה
35	3.6 חוק גירוש משפחות מחבלים
35	4. מעצר וכליאה
35	4.1 מנגנוני מעצר וכליאה
36	4.2 מוות במשמורת הצבא או שב"ס
37	4.3 תנאי כליאה
40	4.4 התעללות בעצורים
40	4.5 העלמה בכפייה ומניעת ביקורים
41	4.6 שחרור כלואים לאזור מלחמה
41	4.7 היעדר אחריות, שקיפות ומנגנוני פיקוח
42	5. צמצום מרחב ההתנגדות האזרחית לכיבוש
42	5.1 קידום חקיקה לפגיעה בארגוני החברה האזרחית
42	5.2 פגיעה בחופש הביטוי והמחאה נגד המלחמה והכיבוש

מבוא

דוח הפלטפורמה השלישי, לסיקור שנת הכיבוש ה-58, מתפרסם שנתיים אחרי טבח שבעה באוקטובר, ומסכם את שתי שנות מלחמת החורבן של ישראל בעזה שבאו בעקבותיו, וכן את ההפרות הקשות של זכויות אדם והחוק הבינלאומי בכלל השטחים הפלסטיניים בשנתיים האחרונות.

הדוח מוגש על ידי שלושה-עשר ארגוני זכויות אדם הפועלים בישראל. הארגונים פועלים, מתעדים וחוקרים בשטחים הכבושים מזה שנים רבות מתוך אמונה כי זכויות אדם הן זכויות אוניברסליות של אנשים ונשים באשר הם, וכי מדיניות הכיבוש, בלתי חוקית ובלתי מוסרית לכשעצמה, הובילה בתורה להפרות זכויות אדם נרחבות, להפרה של כללי המשפט ההומניטרי הבינלאומי ולהעמקת האפרטהייד, וכי הלחימה בעזה נוהלה תוך הפרת דיני המלחמה עד כדי ביצוע פשעי מלחמה ואף פשעים נגד האנושות.

טראומת אירועי הטבח של שבעה באוקטובר וההתרחשויות הדרמטיות שבאו בעקבותיו שינו את מציאות החיים בישראל ללא הכר, וערערו את תחושת הביטחון של החברה כולה.

המציאות הקשה אפשרה החרפה משמעותית של שורה של פרקטיקות פסולות שישראל נקטה בהן עוד טרם המלחמה, ועתה הפכו לשגרתיות ובהיקפים חסרי תקדים. בין אלה: הרג רחב-היקף של אזרחים ואזרחיות – לרבות ילדים וקשישים; הרס מסיבי של בתים, שכונות ותשתיות, שהותיר מאות אלפי עזתים עקורים, חסרי קורת גג ונטולי גישה לשירותים בסיסיים כגון מים ומחסה; שימוש נרחב בפלסטינים כמגינים אנושיים תוך ניצול, סיכון ושליטת חירות; והחמרה קיצונית בתנאי הכלואים המוגדרים "ביטחוניים", לרבות הפעלה דרקונית של חוק כליאת הלוחמים הבלתי-חוקיים, שתקינו האחרון צמצם עוד יותר את יכולת הפיקוח וההגבלה על יישומו. בגדה המערבית ניכרה עלייה חדה באלימות המתנחלים והאצת גירושן של קהילות פלסטיניות תוך היעדר אכיפה מצד הרשויות, לצד שימוש גובר בכלים בירוקרטיים ליצירת מציאות של סיפוח והקשחת מגבלות התנועה ונישול תושבים מבתיהם בגדה המערבית ובמזרח ירושלים. במקביל, התעצמו מאמצי הממשלה לצמצום מרחב המחאה האזרחית – פגיעה בחופש הביטוי, בזכות להפגין, וביכולתם של ארגוני חברה אזרחית להתקיים, לפעול ולהשמיע ביקורת, וכל זאת ביתר שאת בחברה הערבית בישראל.

לצד כל אלה נחשפנו לפרקטיקות חדשות, וחמורות, שבשנים קודמות היו עשויות להיתפס כדמיוניות. בראשן: יצירת רעב המוני בעזה ומשבר הומניטרי מן הקשים בעולם, באמצעות השמדת תשתיות ייצור המזון המקומי ומניעת כניסת מזון, סיוע רפואי וסיוע הומניטרי בסיסי אחר – ובהמשך גם פגיעה באלפי מבקשי סיוע במרכזי חלוקת מזון באזורים שבשליטה ישראלית; תקיפת בתי חולים והריגתם ומעצרם של אנשי צוותי רפואה, חילוץ וסיוע; ואלימות והתעללות רחבות-היקף וחסרות רסן כלפי כלואים באופן שיטתי, עד כדי גרימת נזקים בלתי הפיכים, מניעת טיפול רפואי או מתן טיפול שאינו עומד בכללי האתיקה הרפואית, ואף עשרות רבות של מקרי מוות במשמורת.

בעוד הסכם הפסקת האש צמצם את עוצמת הפגיעה בפלסטינים בעזה, בחינה של מציאות הכיבוש בשנים האחרונות מעוררת דאגה עמוקה: המשך הכיבוש, ההרג והאלימות הקשה נגד פלסטינים מערערים ביתר שאת ערכי יסוד שכבר התערערו בעבר: קדושת החיים, זכויות האדם לכל אדם, חובת הציות לחוק ולדיני המלחמה, והנשיאה באחריות על הפרתם – כל אלה ספגו פגיעה קשה. פגיעה זו לא תירפא ללא חקירה, הכרה ולקיחת אחריות. על מנת לסיים את המלחמה ולקדם החלמה, שיקום ורגיעה באזור, על הצדדים לכבד את ההסכם ואת חובותיהם על פי הדין הבינלאומי ולהימנע מפגיעה נוספת באזרחים. מצידה של ישראל, עליה לאפשר באופן מיידי הכנסת מזון וסיוע בכמויות ובקצב הנדרש, לאפשר פינוי אלפי חולים ופצועים הזקוקים לכך לטיפול רפואי מחוץ לרצועה, לרבות בגדה המערבית, לפתוח את המעברים ולאפשר תנועת אזרחים, סחורות ועובדי סיוע, לאפשר שיקום תשתיות ובנייה מחודשת ברצועה ולסגת, תוך התיאום הבינלאומי הנדרש, מן האזורים שבהם היא שולטת כעת. כמו כן

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; מחנכים Watch; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

חלה על ישראל החובה לחקור באומץ וביושר את שנעשה בשתי שנות הלחימה, להכיר בפשעי מלחמה ובהפרות דין, ולהפיק את הלקחים הדרושים.

השיח הציבורי על עוולות הכיבוש ועל הפשעים החמורים הכרוכים בו, הוא במקרה הטוב חסר, ובמקרים רבים אלים ומתלהם. פשעים כמעט שאינם נחקרים על ידי מערכות אכיפת החוק הצבאית או האזרחית. בהיעדר תגובה מערכתית נחרצת, אין מניעה כי פרקטיקות ומעשים שכאלה יחריפו, ולראיה – המשך הרס תשתיות ומבנים בעזה גם במהלך הפסקת האש, והאלימות המשתוללת בגדה המערבית באין מפריע.

המידע המובא בדוח זה, שנאסף, אומת והוצלב מתוך מאמצים רבים ועבודה מאומצת, אינו קל לקריאה או לעיכול. ובכל זאת, אנו מקווים שתתעמקו בו – ותצטרפו אלינו בקריאה לפעולה ולתיקון העוולות שהוא חושף.

בדוח זה מוזכרות מגמות עיקריות בתחומי ההתמחות של הארגונים השותפים. מפאת קוצר היריעה איננו מתיימרים לפרט את כל הפרות הזכויות המבוצעות בשם מדינת ישראל כלפי תושבים פלסטינים בעזה, בגדה המערבית ובמזרח ירושלים. כמו כן, הדוח אינו מכיל ניתוח משפטי אלא מסתפק באיזכור הדין הישראלי והבינלאומי, ומפנה לפרסומי הארגונים לקריאת עומק בנושאים השונים.

מעצם הגדרתו, עוסק הדוח רק בהפרות זכויות אדם הקשורות לכיבוש ולמאבק האזרחי נגדו בישראל. הפרות זכויות אחרות בישראל או מחוצה לה, על ידי מדינת ישראל או כל גורם אחר, ראויות כמובן להתייחסות בדוחות אחרים.

1. רצועת עזה

מאז כיבוש רצועת עזה ב-1967 ועד לנסיגתה החד צדדית של ישראל בשנת 2005, נשלטה הרצועה באמצעות ממשל צבאי. לאחר הנסיגה המשיכה ישראל לשלוט בהיבטים רבים בחיי התושבים, בפרט באמצעות פיקוח הדוק על כניסה ויציאה של אנשים, סחורות ודלק, ואספקת שירותים. מאז תפס החמאס את השלטון בעזה ב-2007 הגבירה ישראל את מאמציה לבודד את הרצועה, באופן שתרם משמעותית למשבר הומניטרי כרוני.

בשבעה באוקטובר 2023 הוביל החמאס מתקפה מתוכננת ונרחבת על עשרות יישובים אזרחיים ובסיסים צבאיים בישראל, הרג למעלה מאלף אזרחים וחיילים ופצע מעל 3,000, תוך ביצוע פשעי מלחמה רבים ומתועדים, כולל חטיפת אזרחים – בהם תינוקות, ילדים, נשים וזקנים – וחיילים לרצועת עזה. ישראל הגיבה בהתקפה צבאית מסיבית שהובילה למלחמה שנמשכה שנתיים, לוותה בפגיעות קשות באוכלוסייה האזרחית ובהפרות בוטות של הדין הבינלאומי וגרמה למוות, הרס, רעב ומחסור במימדים חסרי תקדים, כפי שיפורט בפרק זה.

עם כניסת הסכם הפסקת הלחימה לתוקפו ב-10 באוקטובר 2025, נסוג הצבא הישראלי לשטח שגודלו כ-58% מסך שטחי הרצועה, שוחררו כל החטופים הישראלים החיים ונמסרו חלק מגופות החטופים המתים שהוחזקו ברצועה. במקביל שוחררו אלפי כלואים פלסטינים, הועברו גופות שהוחזקו על ידי ישראל והוגדלו כמויות הסיוע ההומניטרי והמזון המורשות להיכנס לרצועה, לאחר שבמשך חודשים ארוכים היתה הכנסתם מזערית. הפסקת הלחימה עצרה את ההרס וההרג הישירים אך המצוקה ההומניטרית עדיין בשיאה, ושיקום הרצועה – בתקווה שההסכם השברירי יאפשר זאת – צפוי להימשך שנים רבות.

על מנת לסיים את המלחמה ולקדם החלמה, שיקום ורגיעה באזור, על הצדדים לכבד את ההסכם ואת חובותיהם על פי הדין הבינלאומי ולהימנע מפגיעה נוספת באזרחים. מצידה של ישראל, עליה לאפשר

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

באופן מיידי הכנסת מזון וסיוע בכמויות ובקצב הנדרש, לאפשר פינוי אלפי חולים ופצועים הזקוקים לכך לטיפול רפואי מחוץ לרצועה, לרבות בגדה המערבית, לפתוח את המעברים ולאפשר תנועת אזרחים, סחורות ועובדי סיוע, לאפשר שיקום תשתיות ובנייה מחודשת ברצועה ולסגת, תוך התיאום הבינלאומי הנדרש, מן האזורים שבהם היא שולטת כעת. כמו כן חלה על ישראל החובה לחקור באומץ וביושר את שנעשה בשתי שנות הלחימה, להכיר בפשעי מלחמה ובהפרות דין, ולהפיק את הלקחים הדרושים.

1.1 הרוגים ופצועים

במלאת שנתיים לטבח השבעה באוקטובר ולפרוץ המלחמה, ושלושה ימים טרם נכנס הסכם הפסקת הלחימה לתוקפו, [דיווח האו"ם](#), בהתבסס על נתוני משרד הבריאות העזתי, על 67,173 הרוגים ברצועת עזה, מתוכם 20,179 קטינים ו-10,427 נשים (46% מכלל ההרוגים). כמו כן מדווח על 170,203 פצועים, מתוכם 44,143 קטינים ו-23,769 נשים.

נתוני משרד הבריאות העזתי מגובים בשמות ומספרי זהות, ומקובלים כאמינים על ידי גורמי מחקר וסיוע בינלאומיים. יתרה מזאת, מומחים מעריכים כי מספר ההרוגים גבוה בהרבה, שכן נתונים אלה אינם כוללים נעדרים. [על פי הערכות מיוני 2025](#), כ-10,000 גופות לכודות מתחת למבנים שקרסו, וכיוון שלא אותרו וזוהו הן אינן כלולות בספירה. בעזה חיו מעל 2.2 מיליון תושבות ותושבים לפני פרוץ המלחמה, משמע – יותר מ-10% מתושבי הרצועה נהרגו או נפצעו כתוצאה ישירה מהלחימה, [כפי שציין גם הרמטכ"ל לשעבר](#), הרצי הלוי, באירוע בספטמבר 2025.

במהלך המלחמה שינתה ישראל את מדיניות הפעלת האש שלה באופן דרמטי, ובכך גרמה להרג חסר תקדים של אזרחיות ואזרחים, לרבות ילדים, קשישים ומשפחות. [תחקיר שיחה מקומית](#) חשף כי לפי הערכות פנימיות של אמ"ן ממאי 2025, כ-83% מההרוגים הם אזרחים.

הפסקת הלחימה החל מ-10 באוקטובר 2025 צמצמה באופן המשמעותי ביותר את הסיכון לחיי אזרחים בעזה מפגיעות הצבא הישראלי (להבדיל מסיכונים אחרים, כגון פגיעה בידי החמאס או גורמי פשיעה). עם זאת, עשרות פלסטינים נהרגו על ידי הצבא בשבועות הראשונים שלאחר כניסת ההסכם לתוקף, אם בעקבות חציית "הקו הצהוב" אל השטח שנשאר בשליטת ישראל, בפרט לפני שקו זה סומן בשטח, ואם בתקיפות ישראליות באזורים שבשליטת החמאס, בעקבות תקיפות חמושים והרג חיילים ישראלים.

לעדכונים שוטפים על מצב האוכלוסייה האזרחית בעזה ראו – [תמונת מצב בעזה](#) באתר ארגון גישה.

1.1.1 שימוש בפלסטינים כמגינים אנושיים

עדויות חיילים לארגון שוברים שתיקה ועדויות נוספות לעיתון הארץ (ראו הקישורים לקריאה רחבה בהמשך), וכן עדויות של תושבים עזתיים לארגון הצלב האדום [ולסוכנות הידיעות AP](#) חושפות שימוש בפלסטינים כמגינים אנושיים תוך תפיסתם, ניצולם וסיכון חייהם. במרבית המקרים מדווח כי נשלחו לפני הלוחמים לתוך פירי מנהרות או לתוך מבנים החשודים כממלכדים, ולעיתים נדרשו [לפעולות מסכנות חיים אחרות](#). מעדויות עולה כי רבים מהגברים נתפסו למרות שלא נחשדו בדבר, ובהם גם גברים קשישים ונערים שנלכדו באזורים שונים ברצועה, לרבות בעת שנעו במעברים המבוקרים על ידי הצבא (נקזים) ובצירים הומניטריים. העזתים שנתפסו הוחזקו כשהם כפותים ומכוסים עיניים, לעיתים הולבשו במדי צה"ל, לעיתים [הוכו והושפלו](#). לאחר שנוצלו במשך פרק זמן שבין מספר שעות למספר שבועות, ולעיתים לאחר שהועברו בין יחידות שונות ברחבי הרצועה, שוחררו מרבייתם. ביחידות רבות כונו "שאווישים" – עבדים, ופרקטיקת תפיסתם מכונה בצבא "נוהל יתוש".

כיוון שהדיווח מוגבל לעדויות אישיות, לא ידוע מספר העזתים שנהרגו או נפצעו כתוצאה מפרקטיקה זו. במקורות המצויינים כאן קיימות עדויות לארבעה מקרי מוות לפחות, אך קיים חשש סביר שהמספר גבוה בהרבה. במקרה אחד דווח על פלסטיני שנהרג בשל זיהוי שגוי, ובמקרה אחר על [פלסטיני שנהרג](#) במנהרה שאלה נשלח, ככל הנראה לאחר שהתעלף. במקרה שלישי, [פלסטיני נורה](#) בידי אנשי חמאס

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

לאחר שנשלח למבנה שבו שהו. במקרה קשה נוסף [נעשה שימוש בקשיש](#) כמגן אנושי ל"טיהור בתים" במשך שעות רבות. כאשר שוחרר לבסוף נדרשו הוא ורעייתו לעזוב את ביתם, ונורו למוות בדרכם על ידי גדוד אחר בשל חוסר תיאום בין היחידות.

מן הדיווחים עולה כי הפרקטיקה, שהחלה כבר בראשית המלחמה, התרחבה בהמשכה. למרות השימוש במגינים אנושיים ושילוב אזרחים בפעולות לחימה אסורים בתכלית על פי החוק הבינלאומי ועל פי הוראות הצבא, לא מדובר במקרים בודדים אלא בתופעה נרחבת המוכרת לפיקוד, ועל פי עדויות לוחמים – אף מוכתבת על ידי מפקדים בכירים בשטח. עצם ההתייחסות הבלתי פורמלית לפרקטיקה כאל "נוהל" מעידה על שכיחותה.

[מהצבא נמסר](#) בעבר כי מדובר בפרקטיקה אסורה, כי הנושא בבדיקה וכי שישה מקרים נחקרים על ידי המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח). עד למועד כתיבת דוח זה לא ידוע מה עלה מן הבדיקה והחקירות הללו. בהתחשב באינדיקציות על ההיקף והשיטתיות של השימוש במגינים אנושיים, נראה כי על מנת למגר את הפרקטיקה האסורה תידרש חקירה עמוקה ונרחבת, הרבה מעבר לבדיקת מקרים נקודתיים.

לקריאה רחבה על הנושא:

עדויות לוחמים באתר שוברים שתיקה: [השימוש באזרחים נורא ישיר](#), [המילה "שאוויש" עפה הרבה](#), [קיבלתי אותם בסיטונאות בחאן יונס, את היתושים, שיגע אותי השקר](#)

כתבות עיתון הארץ: [תחקיר "הארץ": צה"ל מפעיל אזרחים פלסטינים כמגינים אנושיים לסריקת מנהרות ומבנים בעזה](#), [לאחר חשיפת "הארץ" מצ"ח חוקרת את שימוש צה"ל בפלסטינים כמגינים אנושיים בעזה](#)
חשיפת המקום הכי חם בגיהנום: [פלסטיני בן 80 שימש מגן אנושי כשרצועת נפץ קשורה לצווארו. כעבור 8 שעות הוא נורה למוות](#)

1.2 הרעבה ומניעת סיוע

1.2.1 הרעבה ורעב המוני

כבר בשנת המלחמה הראשונה התחולל ברצועת עזה משבר רעב חסר תקדים, כתוצאה ממדיניות ישראלית שכללה הרס תעשיית המזון והחקלאות המקומית, עקירת מרבית האוכלוסייה, חודשים של הגבלות חמורות על מעבר וחלוקת סיוע הומניטרי ואיסור ממושך על הכנסת סחורות לשוק הפרטי.

לאחר הקלות מסוימות בתקופת הפסקת הלחימה בין ינואר למרץ 2025, ב-2 למרץ 2025 סגרה ישראל לחלוטין את המעברים לעזה ולא אפשרה כניסת כל סיוע, לרבות ובפרט – מזון, עד ל-18 במאי. זאת למרות התרעות חוזרות ונשנות מארגונים בינלאומיים ומגורמי רפואה לגבי העצמת המשבר ההומניטרי וצפי לרעב המוני וקטלני.

החל מה-19 במאי 2025 איפשרה ישראל למספר ארגוני או"ם וארגונים בינלאומיים הכנסה מוגבלת ביותר של מזון ואמצעי סיוע לרצועה. למרות הקלה מסוימת בתנאים להכנסת וחלוקת סיוע שעליה [דיווח האו"ם](#) במהלך אוגוסט, מגבלות התנועה והתפעול הרבות מנעו מן הארגונים הכנסת כמות מספקת וחלוקה יעילה באופן שיענה לצורכי התושבים. כתוצאה מן הרעב והכאוס, המזון המועט שהוכנס נלקח ברובו היישר מן המשאיות על ידי ההמון הרעב, או נשדד באופן מאורגן בטרם הגיע למחסני החלוקה.

וכך, בחודש יולי 2025 בלבד, תועדו על ידי גורמי רפואה ברחבי הרצועה למעלה מ-13,000 [מקרים חדשים](#) של תת תזונה בקרב ילדים, כאשר המצב חמור במיוחד בקרב תינוקות וילדים עד גיל חמש. בחודש אוגוסט 2025 [הכריזה](#) ועדת המומחים של האו"ם [על רעב המוני](#) בדרגה החמורה ביותר ומצב חירום בנפות דיר אל-בלאח וחאן יונס.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

נכון ל-7 באוקטובר 2025, לפי נתוני משרד הבריאות העזתי, תועדו 461 מקרי מוות הקשורים לתת תזונה, מתוכם 157 ילדים [שנפטרו](#).

עם הפסקת הלחימה חל שיפור ניכר ביכולת [האו"ם](#) וארגוני הסיוע לספק מזון לאוכלוסייה הנזקקת, אם כי עדיין בכמויות הקטנות בהרבה מהדרוש. זאת כיוון שרוב מעברי הגבול סגורים, וכיוון שמשלוחים רבים ממתנים לאישור הרשויות הישראליות. על אף הפסקת האש, ישראל מסרבת לפתוח את מעברי הסחורות בצפון הרצועה, ולכן לא מספיק סיוע מצליח לעשות את דרכו דווקא לאותם אזורים שבהם הוכרז רעב, זאת גם בשל הרס כבישים. ב-24 באוקטובר 2025 [דיווח האו"ם](#) על הקלה מסויימת ועל ירידה בשיעור הילדים שנבדקו בחציו הראשון של החודש ונמצאו כסובלים מתת תזונה חמורה בהשוואה לבדיקה קודמת – מ-14% מכלל הנבדקים ל-10% (4,994 ילדים).

הרעבת אוכלוסייה אזרחית אסורה בתכלית האיסור בדין הבינלאומי. על ישראל מוטלת חובה פוזיטיבית לאפשר מעבר רציף ועקבי של מזון וסיוע הומניטרי, ובכלל זה על ידי פתיחת מעברי גבול (לרבות בצפון הרצועה ומעבר רפיח שבין עזה ומצרים) להכנסת סיוע.

לעדכונים שוטפים על מצב האוכלוסייה האזרחית בעזה והסיוע ההומניטרי ראו – [תמונת מצב בעזה](#) באתר ארגון גישה.

1.2.2 סיכון ופגיעה בחיי מבקשי סיוע

במקביל למגבלות הקיצוניות על הכנסת סיוע הומניטרי לרבות מזון, ב-27 במאי 2025, באישור ותמיכת ממשלת ישראל, החל לפעול ברצועה גוף חדש ובלתי מנוסה, "הקרן ההומניטרית לעזה" (GHF), במטרה לרכז את חלוקת המזון ברצועה, או במרביתה. ממשלת ישראל התעלמה מאזהרות המומחים בנושא וממערך החלוקה הקיים, ובחרה ליצור [מערכת חדש](#), אשר מנה ארבעה מרכזי חלוקה בלבד – שלושה בדרום הרצועה והרביעי במרכז – עבור אוכלוסייה רעבה המונה כשני מיליון איש.

במרכזים, שהופעלו באופן בלתי רציף וסיפקו חבילות מזון בסיסי בלבד, שרר כאוס מוחלט בזמן החלוקה, ולא התקיימו רישום או פיקוח לידי מי מגיעות החבילות. אופן חלוקת המזון על ידי ה-GHF לא רק שהיה בלתי יעיל, אלא העמיד את מבקשי הסיוע בסכנת חיים. על פי דווחי משרד הבריאות בעזה, עד ל-2 בספטמבר 2025 נהרגו 2,306 בני אדם ונפצעו של מעל ל-16,929 נוספים בעת שניסו לאסוף חבילות מזון ממרכזי החלוקה או צעדו לאורך הדרכים המובילות אליהם. רבים מהנפגעים נורו ע"י חיילים או מאבטחי ה-GHF (זרים ומקומיים). מאות נוספים נפגעו מאז ועד [לסגירת מרכזי החלוקה](#) מיד עם כניסת הסכם הפסקת הלחימה לתוקף.

שימוש באש חיה להכוונת ההמון: מעדויות חיילים וקצינים עולה כי בצבא נעשה שימוש בירי ארטילריה, טנקים ומקלעים על מנת לכוון את [האוכלוסייה המגיעה למרכזי החלוקה](#), ולאכופ הוראות לגבי שעות הגעה ושהייה באזורים המובילים למרכזים. שימוש באש חיה, לרבות ירי ארטילרי וירי מרגמות שהם אמצעי ירי סטטיסטיים ולא מדויקים, כלפי אזרחים בלתי חמושים שאינם מהווים סכנה, לעיתים אף ממרחק של קילומטר, הוא דוגמה נוספת למתירנות הגלומה בהוראות הפתיחה באש שנמסרו לחיילים בעזה, תוך התעלמות מהחובה הראשונית להימנע מסיכון חיי אזרחים.

מספרם הגבוה של ההרוגים והפצועים סביב מתחמי החלוקה מעיד על מדיניות שמטרתה המרכזית לא היתה מציאת פתרון הומני ומהיר למצוקת הרעב, אלא הנעת אוכלוסייה בכפייה דרומה, שם מוקמו מרבית מרכזי החלוקה, וקניית זמן נוסף לפעולה צבאית בצל לחץ בינלאומי שגבר אל מול תמונות הרעב הקשה מעזה.

לקריאה נוספת על הרעב בעזה וכשלי הפעלת מרכזי הקרן ההומניטרית ראו: ארגון גישה – [הטענות שישראל מפיצה, לעומת המציאות](#).

1.3 עקירת אוכלוסייה

1.3.1 גירוש בתוך הרצועה ושליטה בשטח

בשיא המערכה, [כ-86% משטח רצועת עזה](#) הוגדר כאזור צבאי סגור או נמצא תחת צווי פינוי. כתוצאה מכך, ומן ההרס השיטתי של מבנים ותשתיות, נאלצו לפחות 1.9 מיליון מתושבי הרצועה – כ-90% מכלל האוכלוסייה – לעקור מבתיהם, ובהמשך אף ממקומות מקלט זמניים. תושבים רבים נאלצו לנדוד [שוב ושוב](#), לעיתים אף עשר פעמים ויותר. עם התמשכות המלחמה וצמצום המרחב שבו הורשו לשהות, עקורים רבים דיווחו על קושי הולך וגובר למצוא מקום מחסה. זאת, בשל הצפיפות הרבה ובשל מחסור חריף בצידוד מתאים, כתוצאה מהמגבלות הממושכות על הכנסת סיוע הומניטרי, לרבות אוהלים, לרצועה. למרות הכרזות על [אזורים הומניטריים](#) שאליהם התושבים נדרשים לעבור למען ביטחונם האישי, הותקפו מדי פעם גם אזורים אלה, תוך פגיעה באזרחים.

לאחר הסכם הפסקת הלחימה שנכנס לתוקפו ב-10 באוקטובר 2025, הצבא הישראלי נסוג לעמדות הממוקמות לאורך מה שמכונה ["הקו הצהוב"](#) – קו הפרדה חדש בשטח הרצועה. על פי ההסכם, נסיגת הצבא הותירה בידי ישראל שליטה צבאית ישירה בכ-58% משטח רצועת עזה, לאורך גבולותיה החיצוניים עם ישראל ומצרים. השטח שנותר בשליטה ישראלית אסור בכניסת תושבים, אך כיוון שבפועל לא ניתן היה להבין בבירור היכן הקו עובר, נורו עשרות עזתים כשחצו אותו בטעות בניסיון להגיע לבתיהם עם הפסקת הלחימה. ב-17 באוקטובר 2025 [הורה](#) שר הביטחון להציב סימונים פיזיים של הקו הצהוב לאורך התוואי. בהתאם להודעת דובר הצבא לשפה הערבית, הסימונים נעשים באמצעות קוביות בטון כל 200 מטרים. על קוביות הבטון יונחו עמודים שיתנשאו לגובה של 3.5 מטר. לפי [דיווחים](#), בחלק מהמקומות קוביות הבטון הונחו עמוק בתוך רצועת עזה ולא על הקו הצהוב, ובכך הגדילו הלכה למעשה את השטח שעליו שולטת ישראל. על פי [הערכות](#), סימון הקו טרם הסתיים, ולא ברור אם ישראל תשלים את סימון הקו או לאו.

המשך מימוש ההסכם, על ידי ישראל ועל ידי החמאס, אמור להוביל להמשך נסיגת הצבא מן השטחים שתחת שליטתו, ולאפשר שיקום וחזרת התושבים. תוכנית עשרים הנקודות, עליה הסכימו ישראל והחמאס, קובעת כי בעתיד [תיסוג ישראל](#) לגבולות פרימטר ביטחוני, שאינו מתואר בצורה מדויקת אך כולל גם את ציר פילדלפי. משמע – גם בשלב הבא לנסיגה יישאר חלק גדול מהרצועה בשליטה ישראלית.

1.3.2 גירוש אוכלוסייה מן העיר עזה

ב-9 בספטמבר 2025 פרסם הצבא [צו פינוי לעיר עזה](#) כולה, ולשני אזורים לצידה, ובסך הכל לכ-21% משטח הרצועה – ומקום מגוריהם, הקבועים או הארעיים, של כמיליון תושבי קבע ועקורים שמצאו מחסה בעיר. משמעות הצו היתה דחיקת אוכלוסיית הרצועה למחיה בצפיפות של 28,000 איש לקילומטר מרובע. רבים מן התושבים, תשושים מעקירה ומרעב, אכן התפנו בעקבות הצו ובעקבות הפצצות ופגיעות ישירות בבתי מגורים. לאחר כחודש, עם כניסתו לתוקף של הסכם הפסקת הלחימה, בוטלה הוראה זו, אך רבים מהתושבים שחזרו לעיר מצאו בתים ושכונות הרוסים.

1.3.3 איום בגירוש מרצועת עזה

בחודש מרץ 2025 ניתן פומבי לתוכניות הממשלה להוציא לפועל [טרנספר](#) מרצועת עזה. הקבינט הביטחוני-מדיני קיבל החלטה לסייע לפלסטינים שירצו "לצאת מרצון" מעזה למדינות שלישיות, ואף הוקמה מינהלת לתכנון הדבר – כמובן תוך התעלמות מוחלטת מחובותיה של ישראל תחת הדין הבינלאומי והאיסור לגרש אוכלוסייה מקומית. עידוד הגירה של אוכלוסייה המצויה תחת שליטת צבא זר, תוך מניעת גישתה לסיוע הומניטרי מספק, לא יתכן שתחשב כסיוע לעזיבה מרצון. ב-17 בספטמבר 2025 – יום לתחילת המתקפה על העיר עזה ובעוד מאות תושבי העיר נהרגים ונפצעים ועשרות אלפים נמלטים על נפשותיהם – אמר שר האוצר סמוטריץ' בכנס בתל אביב כי "רצועת עזה הופכת [לבוננזה של](#)

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

נדל"ן וכי "צריך להחליט איך מחלקים את הרווחים מהקרקע בעזה". אולם [תוכנית עשרים הנקודות](#), שעליה מבוסס הסכם הפסקת הלחימה ושאליו מחויבת ממשלת ישראל, קובעת במפורש כי תושבי עזה לא יגורשו, וכי ישראל לא תאכלס ולא תספח את הרצועה.

תחת תוכניות בלתי חוקיות לסילוק התושבים, יש לקדם הסדר שיאפשר להם לחזור ולממש את זכותם הבסיסית לנוע בחופשיות בתוך הרצועה וכן את הזכות לצאת ממנה ולשוב אליה – זכות שנמנעת מהם מזה שנים רבות.

לקריאה רחבה על הנושא ראו: [יישום מדיניות ישראל ל"הגירה מרצון" מרצועת עזה מהווה בפועל גירוש של אוכלוסייה אזרחית – פשע מלחמה ופשע נגד האנושות](#), באתר ארגון גישה.

1.4 הרס מבנים ותשתיות

במהלך שתי שנות המלחמה נהרסו בתי מגורים, אזורי תעשייה וחקלאות, משקי חי, מבני ציבור, כבישים ותשתיות. ערים, שכונות וכפרים הוחרבו בשיטתיות, וכיום מכוסה הרצועה בעשרות מיליוני טונות של פסולת בניין. צילומי לוויין מעידים כי אזורים נרחבים אינם ראויים עוד למחיה, ומומחים מעריכים כי יידרשו שנים רבות לשיקום הרצועה. מאות אלפי עזתים איבדו את בתיהם ואת מקורות פרנסתם. הם נאלצים להתגורר בצפיפות, במחסות רעועים, ולהסתמך על סיוע הומניטרי חיצוני, שאף עתה, עם הפסקת הלחימה, עדיין אינו מגיע בכמות הדרושה לכלל הנזקקים, בשל מגבלות כניסה ותנועה.

1.4.1 נתוני הרס מבנים ותשתיות חיוניות

מבנים וכבישים: ניתוח צילומי לוויין, נכון לספטמבר 2025, מוביל להערכת מומחים כי 85% מכלל המבנים ברצועה נהרסו או ניזוקו – [עלייה של 7%](#) מאז יולי 2025. בעיר עזה, שהותקפה באינטנסיביות בשבועות האחרונים למלחמה, הראו צילומי הלוויין הרס או נזק ל-83% מהמבנים, שבעבר איכלסו כ-700,000 תושבים. ניתוח צילומי לוויין ביולי 2025 מוביל להערכה כי 77% מכלל רשת הכבישים ברצועה נהרסה או ניזוקה בזמן המלחמה, דבר הפוגע ביכולת האוכלוסייה לנוע, ומהסיעה ההומניטרי להגיע אל כלל התושבים.

לפי [הערכות ארגוני הסיוע באוקטובר 2025](#), כ-1.5 מיליון עזתים עדיין זקוקים לפריטי חירום בתחום המחסה, כגון אוהלים, שמיכות ומיכלים לאיסוף מים. הזרמת הצידוד לרצועה עדיין מאושרת באופן מוגבל, והכמויות הנכנסות קטנות לאין שיעור מן הדרוש.

מי שתייה ותשתיות ביוב: לפני המלחמה נשענה אספקת המים ברצועה על מתקני התפלה, קידוחים ובארות, ואספקה של כ-10% מהצריכה מישראל. במהלך המלחמה 89% ממתקני המים והתברואה נהרסו או ניזוקו, ואספקת המים מישראל הופסקה, וחודשה רק לפרקים. מחסור קיצוני במים נקיים התפשט ברצועה, עד כדי סכנת חיים. [ביולי 2025](#), אחד מחודשי השנה החמים ביותר, סבלו 96% מהמשפחות ברצועת עזה מחוסר ביטחון באספקת מים. רבים נאלצים לשתות מים שאינם ראויים לשתיה, או לצעוד מרחקים ארוכים ולהמתין בתורים ארוכים ובדוחק על מנת להשיג מים בכמויות מוגבלות.

ב-9 במרץ 2025 ניתקה ישראל את אספקת החשמל לתחנה להתפלת המים בדרום הרצועה – צעד שהחמיר את מצוקת התושבים, לרבות אלפים רבים שנאלצו לעקור מצפון הרצועה אל דרומה. רק כעבור ארבעה וחצי חודשים, ב-26 ביולי 2025, הפעילה ישראל מחדש את [קו החשמל](#) לתחנת התפלת המים.

הפגיעה בתשתיות הביוב מחמירה אף היא את האסון ההומניטרי, התברואתי והתזונתי ברצועה. באין מים לשתיה ולרחצה ובהיעדר תנאי היגיינה בסיסיים, סובלים מרבית התושבים מתחלואה נרחבת, לרבות זיהומים, טפילים ומחלות עור.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

עם הפסקת הלחימה ב-10 באוקטובר 2025 חל שיפור מסוים באספקת המים לתושבים באמצעות מיכליות, ונכון ל-20 באוקטובר 2025 מפעילים ארגוני סיוע [1,870 נקודות חלוקה](#) ברחבי הרצועה, בכפוף למגבלות גישה. כמו כן החלו פעולות נקודתיות לתיקון צנורות מים בעיר עזה. אולם [יידרש שיקום רחב ואינטנסיבי](#) של מערכת אספקת המים לפני שכלל התושבים יוכלו להנות מהזכות הבסיסית למים נקיים בכמות מספקת.

חשמל: לפני פרוץ המלחמה הגיעה עיקר אספקת החשמל לרצועה מישראל. מאז אוקטובר 2023, ובמהלך המלחמה, [חסמה ישראל](#) את אספקת החשמל הסדירה ואף מנעה הכנסת דלקים לתפעול תחנת הכוח ברצועה, כשאספקת החשמל לתחנת ההתפלה היא החריג. אספקה מצומצמת ולא סדירה של דלקים לרצועה וההרס הרב משמעם שגם השימוש בגנרטורים לא תמיד אפשרי, דבר המסכן גם אספקת שירותים מצילי חיים.

[עם הפסקת הלחימה](#) הורשו עשרות מיכליות דלק להיכנס לרצועה. הדלק משמש לתפעול שירותים חיוניים, והאוכלוסייה הכללית רובה ככולה עדיין חיה בעלטה. כמו כן, לראשונה מזה שבעה חודשים הורשתה הכנסת גז לבישול בכמות קטנה. נציגי האו"ם מדגישים כי כניסה סדירה של כמות מספקת של דלקים לרצועה היא תנאי ראשוני והכרחי לתחילת שיקומה.

הרס תשתיות ייצור המזון המקומי: [הערכת](#) הנזקים החקלאיים האחרונה בוצעה על ידי ארגון המזון והחקלאות של האו"ם (FAO) ומרכז הלוויין של האו"ם (UNOSAT) באמצעות ניתוח תמונות לוויין הנכון לספטמבר 2025. היא חושפת כי כ-87% משטחי החקלאות בעזה ניזוקו באופן משמעותי. כך גם 80% מהחממות, 87% מבארות המים וכ-72% מנכסי הדיג, ובהם תשתיות דיג, לרבות נמל עזה, סירות ובריכות גידול דגים. גם ענף משק החי ספג [פגיעה קשה](#): עדרי בקר, צאן, עופות ודבורים, שהיו רכיב מהותי במערך ייצור המזון ברצועה, הושמדו כמעט לחלוטין.

ההרס שניתן להבחין בו נגרם כתוצאה מפעולות מכוונות כגון השטחה, הפצצות מהאוויר, ירי פגזים ופעולות נוספות של הצבא הישראלי. השמדה זו של תשתיות ייצור המזון העמיקה משמעותית את המשבר ההומניטרי ברצועה, שלצד חסימת הכנסת סיוע ומזון הובילו למצב של הרעבה המונית בדרגה החמורה ביותר במחוזות צפון עזה. לא זו בלבד שההתקפה הישראלית הובילה לקריסה של מקורות המזון הזמינים בעזה כעת, אלא שהיא אף חוללה נזק קשה וארוך טווח, שישפיע על יכולתה של האוכלוסייה לייצר מזון בעתיד.

לקריאה רחבה על הנושא ראו: [המלחמה נגד ייצור המזון: ענף החקלאות](#), באתר ארגון גישה.

לקריאת דוח על הפגיעה הסביבתית בעזה עד לספטמבר 2025 והמלצות לשיקומה ראו [דוח ארגון הסביבה של האו"ם](#).

1.4.2 הרס כמדיניות

ההרס חסר התקדים שנגרם ברצועת עזה הוא חלק אינטגרלי מהלחימה. ראשית, במטרה להקטין את הסכנה לכוחות הלוחמים, הופעלה אש מסיבית לפני ותוך כדי כניסת כוחות לשכונות ואזורים חדשים. בנוסף התבצע הרס שיטתי שאינו אגבי ומאחוריו גישה צבאית ומדינית סדורה. גם אם לא הוכר בכך באופן רשמי, נראה כי אחת הדוקטרינות המרכזיות שיישם הצבא בעזה היא דוקטרינת א-דחייה, שהופעלה לראשונה במלחמת לבנון השנייה (2006) נגד חיזבאללה בשכונת א-דחייה בבירות ומכאן שמה. מטרת הדוקטרינה היא גרימת הרס מכוון ובלתי פרופורציונלי למבנים ולתשתיות אזרחיות. אלא שאם בלבנון נהרסו בתוך ימים כמה מאות מבנים, ונהרגו כמה מאות אנשים, לרבות אזרחים, בשכונה אחת (דבר החמור בפני עצמו), הרי שכאן נמשכו ההפצצות וההרס כשנתיים, נהרסו עשרות אלפי מבנים ומאות אלפי יחידות דיור, ונהרגו עשרות אלפי בני אדם שאפשרות המילוט שלהם מוגבלת.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

בנוסף, עוד בראשית הלחימה הטיל הדרג המדיני על הצבא יצירת רצועות חיץ ברצועה. המשימה נשענה על תפיסת הגנה ישראלית ותיקה שיעילותה שנויה במחלוקת, ואשר יושמה במידת מה גם ברצועת עזה לפני מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר. החל מהחודש הראשון לפלישה הקרקעית פעל הצבא באופן שיטתי לשיטוח האזור שבטווח שבין 800 ל-1,500 מטרים מגדר הגבול לתוך שטח הרצועה – כ-16% מכלל שטחה. [ה"פרימטר"](#) כפי שהוא כונה בצבא, הכיל שכונות מגורים, בתי ספר, מסגדים, בתי קברות, וכ-35% משטחי החקלאות ברצועה. כל אלו הושמדו בידי יחידות צבאיות בתהליך שערך כשנה והסתיים בדצמבר 2024. גם ציר נצרים הפך מפרוזדור צר במרכז הרצועה למרחב משוטח הקרוב בגודלו לשטחה של העיר תל אביב. חיילים שהשתתפו ביצירת הפרימטר החדש תארו בעדויות לארגון שוברים שתיקה את ההרס המוחלט, אותו כינה אחד מהם כ-["הירשימה"](#).

עבודת ההרס המסיבית באזור הפרימטר, שבאה בעקבות צווי פינוי וגירוש האוכלוסייה שחיה באזור, אף גובתה באמירות חד-משמעיות מצד שרים וחברי כנסת בדבר הצורך בלקיחת שטחים שלא רק למטרות ביטחון אלא גם כאמצעי [ענישה](#), לשם מניעה מתושבים מקומיים אפשרות לחזור לבתיהם, [ולשם חידוש ההתיישבות היהודית](#) ברצועת עזה. לאור כל זאת, קשה שלא להניח כי ההרס נועד שלא רק למטרות הגנה אלא גם לשם גירוש ו**טיהור אתני**.

באפריל 2025 הכריז שר הביטחון ישראל כץ על הוספת ציר פילדלפי, רפיח והשכונות סביבה בדרום הרצועה לאותו פרימטר, והרחבתו לכדי כ-36% משטחה של הרצועה. עד ליוני 2025 שוטחו חלקים נרחבים מהעיר [רפיח](#), בה חיו לפני המלחמה כ-275,000 תושבים ואליה נמלטו רבים מתושבי צפון הרצועה עם תחילת המלחמה. במשך חודשי הקיץ פעל הצבא, בתגבור עובדי קבלן אזרחיים פרטיים, להריסת העיר חאן-יונס, ובספטמבר 2025 החלה ישראל אף בהרס מסיבי של שכונות בעיר עזה.

כעת, עם הפסקת הלחימה, שולטת ישראל ביותר ממחצית שטח הרצועה. תוכנית עשרים הנקודות, שעליה מבוסס הסכם הפסקת הלחימה, קובעת כי בעתיד [תיסוג ישראל](#) לגבולות פרימטר ביטחוני, שאינו מתואר בצורה מדויקת אך כולל גם את ציר פילדלפי. משמע – גם בשלב הבא לנסיגה ישאר חלק גדול מהרצועה בשליטה ישראלית.

לקריאה נוספת על הפרימטר והרס הרצועה, לרבות עדויות לוחמים, ראו פרסום וטור דעה מטעם ארגון שוברים שתיקה:

[שקר הפרימטר ברצועה נחשף: ההשמדה לא קנתה לנו שום ביטחון](#), מאת נדב וימן, מנכ"ל שוברים שתיקה.

[הפרימטר, עדויות חיילים וחיילות מאזור החיץ ברצועת עזה 2023-2024](#), שוברים שתיקה.

1.4.3 הרס נכסי תרבות ואתרי מורשת

מאז פרוץ המלחמה נעשה ברצועת עזה הרס שיטתי ומכוון של נכסי תרבות ובהם אתרי דת ומורשת, אתרים ארכיאולוגיים, מסגדים וכנסיות, אוניברסיטאות, מבנים היסטוריים, ארכיונים ומוזיאונים. [להערכת ארגונים בינלאומיים](#), לרבות אונסק"ו, האיחוד האירופאי והבנק העולמי, מפברואר 2025, למעלה 53% מנכסי התרבות והמורשת ברצועה נהרסו או ניזוקו. מאז עלה מספר האתרים שנפגעו, ופרסום ארגון אונסק"ו מה-6 באוקטובר 2025 מונה [114 אתרים](#), רובם בעיר עזה וסביבתה, שנפגעו. כך גם הופצץ בספטמבר 2025 המחסן שבו הוחזק [האוסף הארכיאולוגי הגדול ברצועה](#). בהנתן הודעת פינוי על ידי הצבא, ובעקבות לחץ בינלאומי שסייע לעכב את התקיפה במספר ימים, התאפשרה העברת הפריטים החשובים ביותר לכנסייה, בתקווה שזו לא תופצץ, אך פריטים רבים אחרים אבדו או נשברו.

מוסדות תרבות ונכסי מורשת הם יסוד מרכזי בכינון תחושת שייכות, זהות אישית, קבוצתית ולאומית, ואף מקור הכנסה ומנוע צמיחה עבור הקהילה. הפגיעה השיטתית באוצרות התרבות והמורשת הבנויה של עזה משרתת את הניסיון [למחוק היסטוריה מקומית](#) ולטשטש את הקשר בין האוכלוסייה המקומית

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

לאדמתה. זאת בניגוד לדיון הבינלאומי, האוסר על הרס מכוון ושיטתי של אתרי ארכיאולוגיה, מבנים היסטוריים ומוסדות תרבות ודת גם בעת לחימה.

ארגון עמק שווה מתריע כי לצד ההרס הנרחב של מוסדות ונכסי תרבות מוגנים, בצל המצב ההומניטרי קשה בעזה ועל סמך נסיון העבר, קיים חשש הן לניכוס ממצאים ופריטים והעברתם לשטח ישראל והן לשוד וביזה בידי גורמים פרטיים. על ישראל, ככוח כובש, להגן על נכסים המצויים בשטחים שעדיין תחת שליטתה ולמנוע ניכוס מדינתי או ביזה פרטי, מתוך שאיפה לשיקום ולהחזרת הנכסים למקומם ההיסטורי בעתיד.

לקריאה נוספת ראו [גילוי דעת נגד ההרס התרבותי בעזה ובגדה המערבית](#) מטעם ארגון עמק שווה.

1.5 מערכת הבריאות

כבר מראשית המלחמה היוותה הקרסת מערכת הבריאות גורם מרכזי בהידרדרות רצועת עזה למשבר הומניטרי חסר תקדים. האסון הבריאותי ברצועה החריף עוד יותר בשנתה השנייה של המלחמה, בצל הפצצות בתי חולים ופגיעה בצוותי הרפואה ובשירותי החירום. בנוסף, המגבלות הקשות שהטילה ישראל על כניסת סיוע הומניטרי הובילו למחסור אקוטי בתרופות, בציד ובמכשור רפואי ובדלק.

1.5.1 נתונים

[לפי נתוני האו"ם](#), נכון ל-5 באוקטובר 2025 אף בית חולים אינו פעיל בצפון הרצועה. ביתר שטחי הרצועה רק 39% (14 מתוך 36) מבתי החולים מתפקדים, כולם באופן חלקי ובשיעורי תפוסה גבוהים ביותר. כך למשל, דווח באוגוסט 2025 על תפוסה של 300% בבית החולים שיפא. 63% (10 מתוך 16) מבתי החולים השדה מתפקדים אף הם באופן חלקי, ו-35% בלבד (62 מתוך 169) מהמרפאות פעילות, כולן באופן חלקי. במקביל, נכון לאותו מועד, שירתו את כלל תושבי עזה רק 30 צוותי רפואת חירום בינלאומיים ומקומיים.

מעל 15,600 חולים קריטיים, בהם 3,800 ילדים, זקוקים לפינוי רפואי לחו"ל, אך מראשית 2025 ועד ל-29 בספטמבר פונו רק 2,405 חולים ופצועים.

גם סיום הלחימה ברצועה אינו צפוי לבלום את קצב התמותה ואת הירידה המשמעותית שכבר החלה [בתוחלת החיים הממוצעת](#). הפגיעה הקיצונית בתשתיות הבריאות, לצד רעב המוני והתפשטות מחלות, בכללן מחלות מידבקות, [וקריסת מערך הטיפול](#), צפויים להמשיך לגבות קורבנות עוד שנים רבות. צפויה להמשיך תמותה בשיעורים גבוהים ממחלות שבנסיבות אחרות היו ניתנות לטיפול, כגון סוגים מסוימים של סרטן, מחלות לב, מחלת כליות וסוכרת. ההשלכות הנפשיות של המלחמה צפויות להדהד דורות קדימה, תוך פגיעה בתפקוד ובאיכות החיים של יחידים, משפחות וקהילות.

שיקומה של מערכת הבריאות ברצועה, גם אם יתחיל מיד, צפוי להימשך שנים ארוכות, שבמהלכן תתאפשר לאוכלוסייה גישה מוגבלת בלבד לשירותי רפואה.

בעת הפסקת הלחימה סבלו מתקני הרפואה ברצועה ממחסור קיצוני בתרופות ובציוד, לרבות פריטים אלמנטריים כמו מחטים וחומרי חיטוי. בשלב ראשוני, ובהתאם להוראות הדיון הבינלאומי, מוטלת על ישראל חובה לאפשר כניסה סדירה ובכמויות הדרושות של הציוד הרפואי ומלאי התרופות הדרושים לשם מתן מענה בסיסי לצורכי האוכלוסייה, ולאפשר תנועה ונגישות לשירותים רפואיים.

1.5.2 פגיעה מכוונת במערכת הבריאות ובצוותי רפואה

הרס והשבתת תפקוד מערכת הבריאות בעזה אינם רק תוצאה אגבית או נזק משני של המלחמה, אלא תוצר של פעילות עקבית ורבת אמצעים: תקיפות ישירות של בתי חולים, פלישות צבאיות למתחמים רפואיים, מעצרים והרג של אנשי צוות, חסימת אספקת דלק, תרופות וציוד רפואי, והשבתת מנגנוני פינוי

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

והעברת חולים לטיפול. ההשלכות פגעו ראשית באוכלוסיות החלשות ביותר – ילדים וחולי סרטן שנותרו ללא טיפול, נשים הרות וילודים, אך הפגיעה המתמשכת התרחבה לכלל האוכלוסייה. מחלות מידבקות מתפשטות בשל מחסור במים נקיים ותברואה לקויה, ונותרות ללא מענה רפואי. [קריסת מערכת הבריאות](#) והשבתת שירותים חיוניים כמו מים, תברואה ומחסה יוצרים מעגל הרס הדדי בין מחלות זיהומיות לתת-תזונה, ובתי החולים הקיימים אינם מסוגלים להתמודד עם היקף הצרכים.

הפגיעה במערכת הבריאות בעזה מהווה הפרה קשה ושיטתית של הזכות לבריאות, ובמובנים רבים גם של הזכות לחיים, בפרט כאשר היא מצטרפת לפגיעות חמורות ומתמשכות נוספות בתנאי הקיום בעזה, לרבות הרס תשתיות המים, החשמל והמגורים, והרעבת האוכלוסייה על ידי עצירת אספקת המזון. תנאי החיים שנכפו על תושבי עזה לאורך שנות המלחמה מעלים חשש לביצוע [ג'נוסייד](#).

לא ניתן לנתק בין הריסת מערכת הבריאות ברצועה לבין הפגיעה השיטתית והמכוונת בצוותי רפואה, לרבות הרג, מעצר וגירוש. מאז אוקטובר 2023 נהרגו למעלה מ-1,580 עובדי ועובדות רפואה, כולל רבים מבכירי הרופאים והרופאות ברצועה ומנהלי ומנהלות בתי החולים. קהילת הבריאות העזתית חוותה גם מעצרים שיטתיים, התעללות ודה-לגיטימציה. במהלך ההתקפות על עזה [נעצרו למעלה מ-300 עובדי רפואה](#) מבלי שהוגשו נגדם כתבי אישום, וסבלו יחס מבזה [ועינויים](#). לפי נתוני ארגון רופאים לזכויות אדם, למעלה ממאה עדיין עצורים. פגיעות אלה מובילות לדילול כוח האדם הרפואי ברצועה, למיטוט מערכת הבריאות כיום ולפגיעה קשה יכולתה להשתקם בעתיד.

לקריאה מעמיקה יותר ראו:

[רופאים לזכויות אדם, **השמדת תנאי חיים: ניתוח היבטי הבריאות של הג'נוסייד ברצועת עזה**](#).

[רופאים לזכויות אדם, **עינוי צוותי רפואה מעזה בישראל • דוח ועדויות**](#).

1.5.3 השלכות הגירוש מהעיר עזה

החל באוגוסט 2025 נקטה ישראל בצעדים לקראת השתלטות קרקעית על העיר עזה, בה נמצאו מרבית בתי החולים שעדיין תפקדו באופן חלקי. אוכלוסיית העיר, לרבות בתי החולים על יושביהם, נדרשו להתפנות מהעיר – דרישה שאינה רק צעד מסוכן להרחבת הגירוש ההמוני של האוכלוסייה העזתית, אלא אף אינה מעשית, והיתה גורמת בפועל למות חולים ופצועים, כפי שקרה בעבר באזורים אחרים ברצועה.

בפועל, מספר בתי חולים בעיר נפגעו והושבתו, אך הפסקת הלחימה מנעה בסופו של דבר את הצורך בפינוי מלא של בתי חולים. עם זאת, בתי החולים האחרונים בעיר – א-שיפא, אל-קודס ואל-אהלי – נמצאו על סף קריסה ופעלו במצב של חוסר חמור של תרופות, ציוד, ודלק להפעלת אינקובטורים, מכשירי הנשמה ואמבולנסים.

1.5.4 אלימות רבייה

מאז אוקטובר 2023 הפכה האימהות בעזה למסכנת חיים. בשתי שנות המלחמה, וגם במציאות הפסקת הלחימה, נשים ותינוקות נאלצים לשרוד בתנאי תת-תזונה, מחסור במים נקיים והיעדר תנאי היגיינה מינימליים, המגבירים סיכונים ללידות מוקדמות, תמותת אימהות ותינוקות ופגיעת מחלות מידבקות.

קריסת היחידות לרפואת נשים ויולדות ולרפואת ילודים ופגים, מחסור חמור בתרופות ובדלק, וחסירת פינוי רפואי בתוך הרצועה וממנה, הובילו לכך שנשים רבות יולדות ללא צוות רפואי או תנאים סניטריים. לפי נתוני קרן האוכלוסין של האו"ם, במחצית הראשונה של 2025 בלבד נרשמה [ירידה של 41%](#) במספר הלידות ביחס לתקופה המקבילה ב-2022, ו-30% מהתינוקות נולדו בלידה מוקדמת, בתת משקל, או נזקקו לאישפוז ביחידות טיפול נמרץ ילודים. יחידות שתפקדו באותה עת פעלו בקיבולת של 30% בלבד בשל מחסור חמור בציוד ובתרופות. ארגון [Doctors of the World](#) מדווח כי נכון לאוגוסט 2025, 85% מהנשים ההרות שנבדקו על ידי צוותי הרפואיים נמצאו בסיכון לסיבוכים, ו-35% מהנשים ההרות או המיניקות שנבדקו סבלו מתת-תזונה.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

כעולה מעדויות שנאספו על ידי ארגון רופאים לזכויות אדם, נשים עוברות לידות בתנאים של עקירה מתמשכת, באוהלים ובמחנות צפופים, כשלרוב הן מנותקות מתמיכה רפואית ומשפחתית וללא ציוד בסיסי, כגון חיתולים, עבור התינוקות הנולדים. גם בבתי החולים נשים יולדות לעיתים ללא ציוד סטרילי או תמיכה תרופתית.

לקריאת דוח ארגון רופאים לזכויות אדם העתיד להתפרסם בקרוב באתר הארגון – [אמהות תחת אש](#), נובמבר 2025.

1.5.5 מניעת פינוי רפואי מחוץ לרצועה

עבור חולים ופצועים רבים, פינוי לטיפול רפואי מחוץ לרצועת עזה הוא אמצעי מציל חיים. בסוף ספטמבר 2025 דווח ארגון הבריאות העולמי על [כ-15,600](#) עזתים, רבים מהם ילדים, הזקוקים לטיפול רפואי קריטי שאינו קיים ברצועה וממתינים לפינוי, אך בפועל מספר המפונים זעום. מראשית המלחמה ועד לסוף ספטמבר 2025 פונו רק 7,841 חולים ופצועים.

לפני המלחמה, רוב רובם של החולים העזתים שנזקקו לטיפול מחוץ לרצועה פנו לבתי חולים בגדה המערבית ובישראל, אך אפשרות זו נחסמה על ידי ישראל מאז פרצה המלחמה. ישראל אף מתנה את הפינוי בתיאום מול מדינות שלישיות, ככל שאלה יסכימו לקלוט את החולים ומלוויהם. [עם הפסקת הלחימה](#), מקווה ארגון הבריאות העולמי להעלות את קצב הפינוי לחמישים חולים ביום ויותר, אך מדגיש כי לאור הקושי הבירוקרטי, הלוגיסטי והכלכלי יש צורך מיידי לאפשר שוב גישה לטיפול רפואי בגדה המערבית ובמזרח ירושלים, לצד מתן אישורים ליציאה למדינות שלישיות.

1.6 חסימת חופש התנועה

החופש לנוע הוא זכות יסוד, וכוללת את זכות האדם לעזוב את ביתו ולשוב אליו כרצונו. מדיניות ישראלית ארוכת שנים מצרה באופן קיצוני את יכולתם של העזתים לעזוב את הרצועה ולשוב אליה. מדיניות זו הוחמרה באופן דרסטי מאז ראשית המלחמה, ובפרט מאז שהשתלטה ישראל על מעבר רפיח במאי 2024. כעת ישראל שולטת בכל המעברים מרצועת עזה, ומסרבת לרוב המוחלט של בקשות לצאת מהרצועה לצרכים בסיסיים כגון טיפול רפואי, איחוד משפחות או לימודים.

מרבית הפונים לבקשת אישור יציאה, בהם משפחות פלסטיניות מהגדה המערבית, פלסטינים בעלי אזרחות זרה או אזרחות ישראלית וסטודנטים, נתקלים בסירוב, או בסחבת בירוקרטית ממושכת המונעת בפועל את יציאתם. נתוני ארגון גישה מגלים כי במקרים רבים אין הצדקה לסירוב הראשוני, ולאחר פנייה לערכאות משפטיות ניתן אישור יציאה, שאפשר היה מן הסתם לנפק מלכתחילה.

נכון לעת זו, הרשויות הישראליות מאשרות, במספרים זעירים, יציאת חולים ומלוויהם, בעלי אזרחות או תושבות זרה ומחזיקי ויזות ואישורי כניסה למדינות שלישיות. לפי הערכות, אלפי אנשים מבין הקבוצות המצומצמות שאושרו על ידי ישראל ליציאה עדיין לכודים ברצועה.

[תוכנית 20 הנקודות](#) שביסוד הסכם הפסקת הלחימה בעזה קובעת כי איש לא יגורש מהרצועה, וכי תושביה יהיו רשאים לעזבה ולחזור אליה. יש לקוות כי בעתיד אכן תורשה יציאתם וחזרתם החופשית של העזתים, ללא מגבלות ומבלי שאיומי גירוש והגלייה מרחפים מעליהם.

1.7 היעדר אחריותיות, שקיפות וביקורת שיפוטית

1.7.1 היעדר אחריותיות

[מעקב שבוע על ידי ארגון יש דין](#) ובחן את עבודת מערכת אכיפת החוק הצבאית בנוגע לשלושה מבצעים צבאיים בעזה בעשור האחרון ("צוק איתן", צעדות השיבה ו"שומר החומות"), מוביל למסקנה כי המערכת איננה מעוניינת בחקירה ראויה של חשדות לביצוע פשעי מלחמה, או בחקירת החלטות כגון מדיניות ניהול

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

האש שלה. המערכת מיעטה בפתיחת חקירות נגד חיילים בדרגות נמוכות, ונמנעה לחלוטין מחקירה של מקבלי החלטות בדרגי הפיקוד הבכיר. כמו כן, עבודת המנגנון לתחקור מטכ"לי נמשכת פרקי זמן ארוכים ביותר ואף שנים. במהלך שלושת המבצעים האמורים דווחו למערכת אכיפת החוק הצבאית מאות אירועים שבהם עלו חשדות להפרת הדין הבינלאומי, מתוכם רק שלושה הניבו כתבי אישום.

לפיכך, קיים חשש כבד כי מרבית הבדיקות והחקירות בעקבות המלחמה הנוכחית יתמקדו בדרגים זוטרים בלבד, יסתיימו רובן או כולן ללא העמדה לדין, ומבלי שקובעי המדיניות ומוביליה האזרחיים והצבאיים יחקרו ויתנו את הדין על המדיניות שהתוו. באין מענה מצד המערכת הישראלית עולה צורך בחקירה חיצונית ובלתי תלויה של חשדות להפרות הדין הבינלאומי מצד ישראל על מנת להפסיק בהווה ולשם מניעתן בעתיד.

לקריאת דוח ארגון יש דין ראוי: [מנגנון טיוח מטכ"לי – התנהלות מערכת אכיפת החוק הישראלית מול הפרות הדין הבינלאומי ופשעי מלחמה בעזה](#)

1.7.2 היעדר שקיפות

בחלוף שנתיים מפרוץ -המלחמה, הפרקליטות הצבאית איננה מפרסמת נתונים עדכניים על מספר הדיווחים שהתקבלו בנוגע לפגיעה באזרחים, לחריגה מנהלי הצבא ולעבירות על הדין הבינלאומי, כמו גם על מספר הבדיקות והחקירות שנפתחו ועל תוצאותיהן. בקשות שהופנו לצבא על ידי ארגון יש דין לקבלת המידע בהתאם לחוק חופש המידע לא נענו. היעדר שקיפות ביחס לעבודת מערכת אכיפת החוק הצבאית אינו מאפשר פיקוח וביקורת ציבורית על תפקודה.

לפי [הנתונים המועטים](#) האחרונים שפרסמה הפרקליטות הצבאית באוגוסט 2024, ואשר לא עודכנו עד למועד כתיבת דוח זה כעבור למעלה משנה, בתשעת החודשים הראשונים למלחמה הועברו יותר מ-1,000 אירועים לבדיקת מנגנון הבירור המטכ"לי. אירועים אלה כוללים חשדות לפגיעה בעובדים ובנכסים של ארגוני סיוע הומניטרי; פגיעה במחסות עקורים; פגיעה בתשתיות החיוניות לאוכלוסייה; אירועים שבהם נהרגו מספר רב של אזרחים; ופגיעה במוסדות או בעובדי רפואה. בנוסף, באותה תקופה נפתחו חקירות פליליות ב-74 מקרים: 44 חקירות נוגעות למוות של עצורים בחזקת הצבא (בהתאם למדיניות נפתחת חקירה באופן מיידי בכל מקרה של מוות של אדם בעת מעצרו); 8 חקירות בחשד ליחס לא נאות כלפי עצורים; 3 חקירות בחשד להרס לא מוצדק של רכוש אזרחי; 13 חקירות בחשד לביזה וגניבות אמצעי לחימה; ו-6 חקירות בחשד להפעלת כוח לא חוקית. בהיעדר נתונים מהצבא, לא ניתן לדעת אם וכיצד מבצעת מערכת אכיפת החוק את חובתה לחקור ולהעמיד לדין את החשודים בביצוע פשעי מלחמה ועבירות על דיני הצבא.

1.7.3 צמצום התערבות שיפוטית

במהלך 2025 הוגשו לבג"ץ עתירות רבות בנושאים הומניטריים קריטיים: עצירת תקיפות על בתי חולים, פינוי חולים מהרצועה, הכנסת סיוע הומניטרי, הגנה על עצורים ותנאי כליאה. באופן עקבי, בית המשפט העליון נמנע מלהעניק סעדים מהותיים. ברוב המקרים נדחו ההליכים על הסף או שנמשכו חודשים והסתמכו כמעט לחלוטין על עמדות המדינה. העתירות הפכו למסע בירוקרטי של בקשות דחייה ודיונים טכניים המנותקים מתמונת המצב הכוללת בעזה ומן הדחיפות שעלתה מהבקשות השונות, הנוגעות בחיי אדם. מקיבוץ וניתוח ההליכים המשפטיים, כפי שעשה ארגון רופאים לזכויות אדם (דוח מלא יפורסם באתר הארגון לקראת סוף שנת 2025), לאור הדחיות וכיוון שלא ניתנו סעדים אפקטיביים, ולו זמניים, גם במקרים שבהם סעד כזה יכול היה להציל חיים, עולה המסקנה המצערת כי לא היתה בהליכים אלא מראית עין של ביקורת שיפוטית, תוך מתן גושפנקא למדיניות הממשלה ולפעולות ולנהלים של הצבא גם במחיר פגיעה בחיי אזרחים וילדים.

לקריאה נוספת על היעדר ביקורת שיפוטית בהליכים משפטיים בזמן המלחמה: [בג"ץ מציג: שיר הלל למדיניות הישראלית ברצועת עזה](#), באתר גישה.

2. הגדה המערבית

בשנתיים האחרונות הפרות זכויות האדם והפגיעה בשגרת חיי הפלסטינים תושבי הגדה המערבית החמירו באופן שיטתי, וגרמו לאובדן חיים, להרס, לעקירה ולמחסור כלכלי גובר בקרב האוכלוסייה הפלסטינית.

בצל המלחמה בעזה ממשיכה ממשלת ישראל ה-37 בצעדים משפטיים ובירוקרטיים במטרה לחזק את אחיזתה בשטחים הכבושים, לקדם סיפוח דה-פקטו ולהרחיב את שליטתה אף לשטחי A ו-B. תקציבי עתק מוקצים להרחבת מפעל ההתנחלויות ולהעמקת ההפליה הממוסדת בין ישראלים ופלסטינים המתגוררים באזור. כמו כן מאפשרים הממשלה והצבא הקמת מאחזים בלתי חוקיים ואלימות מתנחלים משולחת רסן הממררת את חייהן של קהילות שלמות, ואשר מובילה, בין היתר, לגירוש קהילות רועים ולניתוק עשרות אלפי תושבים מאספקת המים.

במקביל, פעילות צבאית מוגברת בצפון הגדה הביאה להרס אדיר מימדים, ולעקירת עשרות אלפי תושבים מבתיהם בג'נין, בטול כרם ובנור-א-שמס. בחינת פעילות הצבא בגדה מצביעה על הרחבה מתירנית בהוראות הפתיחה באש תוך פגיעה בחפים מפשע, לרבות נשים וילדים, ומעידה על זליגה של פרקטיקות צבאיות מעזה לגדה.

בנוסף ממשיכה ישראל למנוע את כניסתם של מעל מאה אלף פלסטינים לעבודה בישראל ואת גישתם של עשרות אלפי חקלאים אל אדמותיהם, ומגבילה את תנועת התושבים הפלסטינים ברחבי הגדה באמצעות חסימות כבישים. כל אילו תורמים למשבר כלכלי חריף שממנו סובלים מאות אלפים, ואשר מערער את כלכלת הרשות הפלסטינית כולה.

אמנם באוקטובר 2025 הורה נתניהו, בלחץ אמריקאי כבד, להקפיא חקיקה לסיפוח הגדה המערבית, אולם בינתיים לא ניכר כל שינוי במדיניות החותרת לעבר השגת מטרה זו בפועל, באמצעות העברת סמכויות, שינויים בירוקרטיים והקצאת משאבים, איפשור אלימות המתנחלים הגואה והמשך אכיפת מגבלות תנועה ואחרות על התושבים הפלסטינים. כל אלה במטרה לחזק את האחיזה הישראלית בגדה המערבית, לדחוק את האוכלוסייה הפלסטינית ולהקשות על כל פתרון עתידי לסיום הכיבוש.

2.1 מדיניות סיפוח ושינוי אופן השליטה

הפגיעות החמורות בזכויות הפלסטינים בגדה המערבית, שיתוארו בפרק זה, נובעות או מתכתבות באופן ישיר עם מדיניות ממשלת ישראל להרחיב ולהעמיק את שליטתה בגדה.

מאז הקמת הממשלה ה-37, וביתר שאת בחסות המלחמה, מתרחש בגדה המערבית שינוי מבני מרחיק לכת. באמצעות שורה של צעדים בירוקרטיים והעברת סמכויות נרחבות מידי הצבא (האמון על ניהול חיי התושבים באמצעות המינהל האזרחי) לידי גורמים אזרחיים הנשלטים באופן ישיר על ידי הממשלה, שינתה ומשנה ישראל את אופי השלטון ממסגרת משפטית של כיבוש צבאי, שאמורה לפעול תחת מגבלות דיני הכיבוש הבינלאומיים, למשטר סיפוח דה-פקטו הכרוך באינטרסים הפוליטיים של ממשלת ישראל. במקביל לכך מוקצנים סממני משטר האפרטהייד המעניק חסינויות וזכויות יתר למתנחלים ורומס את זכויותיהם של התושבים המוגנים בשטח הכבוש. בעת כתיבת דוח זה קשה לחזות אם הצהרות הממשלה בדבר החלת הריבונות הישראלית באופן פורמלי ירדו לעת עתה מסדר היום. עם זאת, חשוב להדגיש שמבחינת ההסדרים המבניים והמשפטיים ומבחינת התהליכים בשטח, שטחי C בגדה המערבית כבר סופחו הלכה למעשה, גם ללא החלטה רשמית להחלת ריבונות.

בצלאל סמוטריץ', בתפקידו כשר במשרד הביטחון, ריכז תחתיו סמכויות נרחבות הנוגעות לניהול החיים האזרחיים בגדה המערבית. באמצעות הסמכויות שנטל לעצמו, סמוטריץ' הוא למעשה השר הממונה על סיפוח הגדה המערבית, והוא מוביל שינויים מבניים, משפטיים ובירוקרטיים שמטרתם היא הרחבת

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

השליטה הישראלית והחלת ריבונות ישראלית בגדה. תחתיו פועלת "מינהלת ההתיישבות" שהקים, גוף ממשלתי חדש בתוך משרד הביטחון החולש על מרבית תחומי החיים האזרחיים בגדה המערבית ובכך מרוקן מתוכן את אחריותו של המינהל האזרחי. כמו כן מונה אזרח לתפקיד סגן ראש המינהל האזרחי. סגן זה אינו כפוף לקצין הבכיר המשמש כראש המינהל האזרחי אלא ישירות לשר סמוטריץ'. החלשת המינהל האזרחי והעברת סמכויותיו לגורמים אזרחיים מהווה שלב ביניים בדרך לפירוקו כליל. בספטמבר 2024 עתרו ארגון יש דין והאגודה לזכויות האזרח [נגד המינוי והאצלת הסמכויות](#) שכללות אליו. בעקבות העתירה הודיעה המדינה ביולי 2025 על צמצום מסוים בסמכויות הנרחבות שניתנו לשר עצמו, אלא שאין בכך די על מנת לעצור את התהליך המסוכן לעבר החלת שלטון אזרחי זר בגדה. העתירה על כן תלויה ועומדת.

במקביל פעלה הממשלה להחלשת הייעוץ המשפטי הצבאי (יועמ"ש איו"ש), באמצעות העברת סמכויותיו לידי הייעוץ המשפטי במשרד הביטחון, שאינו חלק מהצבא. גם צעד זה נועד לשנות את המסגרת החוקית שבאמצעותה ישראל שולטת בגדה, ולהעבירה משליטה צבאית זמנית לשליטה אזרחית קבועה.

ביולי 2025 הצביעה מליאת הכנסת ברוב גדול בעד הצהרה הקוראת להחיל ריבונות בגדה המערבית. להצהרה אין השלכות מעשיות, אולם היא מהווה הצהרת כוונות משמעותית של כנסת ישראל ומשקפת אחוזי תמיכה גבוהים במהלך בקרב חברי הכנסת (71 ח"כים תמכו ורק 13 התנגדו).

כמו כן פועלת הממשלה באופנים שונים, שיפורטו להלן, להרחבה ולחיזוק של הנוכחות היהודית בגדה המערבית. הכרזה על הקמת 22 התנחלויות חדשות, ובסך הכל 49 התנחלויות מאז הקמתה, בהן הכשרת מאחזים קיימים והקמת יישובים חדשים; תהליך הסדרת 63 מאחזים בלתי מורשים שהוקמו בניגוד לחוק וחיבורם לתשתיות באופן שיאפשר את מיסודם והרחבתם; קידום חקיקה שנועדה להקל על מתנחלים לרכוש קרקעות בשטח הכבוש; הסרת חסמים והאצה באישור של תכניות בנייה, הרחבה ופיתוח בהתנחלויות; בנייה מואצת בפועל בהתנחלויות, לרבות פיתוח תשתיות כבישים לשירות המתנחלים; הפנייה של תקציבי עתק למפעל ההתנחלויות; והחלטת הקבינט במאי השנה על חידוש הסדר המקרקעין בגדה – כל אלה מהווים הפרה של שלל הוראות של הדין הבינלאומי.

השינויים המבניים הללו, לצד צעדים נוספים שביצעה הממשלה, מורגשים היטב בשטחי הגדה המערבית וגורמים לפגיעות חמורות בזכויותיהם של התושבים הפלסטינים, בשגרת יומם, בעתידם ובביטחונם.

להרחבה על הנושא ראו:

[מאגר חוקי סיפוח](#) באתר ארגון יש דין

[ההפיכה השקטה: שינוי אופי השליטה הישראלית בגדה המערבית, יולי 2024](#) – דוח משותף של האגודה לזכויות האזרח, שוברים שתיקה, אופק ויש דין

2.1.1 הקמת מאחזים לא חוקיים והכשרתם

בשנתיים האחרונות הקימו אזרחים ישראלים עשרות מאחזים חדשים באזורים המיושבים בידי פלסטינים, ללא אישור הממשלה אך בפועל בתמיכתה, במטרה לתפוס קרקעות בגדה המערבית ולהרחיב את השליטה היהודית בה. [לפי נתוני שלום עכשיו](#), בשנת 2023 הוקמו 32 מאחזים חדשים, בשנת 2024 הוקמו לפחות 61 מאחזים חדשים, עד לספטמבר 2025 הוקמו 68 מאחזים נוספים, והספירה נמשכת. [גם על פי נתוני הצבא](#), מאז פרוץ המלחמה גדל מספר המאחזים פי ארבעה – מ-30 מאחזים לפני אוקטובר 2023 לכ-120 ביולי 2025.

[על פי דו"ח שלום עכשיו וכרם נבות](#), נכון לסוף שנת 2024 חלשו מאחזי החווה על כ-786,000 דונם – 14% משטח הגדה המערבית. 35% מסך השטחים הם בבעלות פלסטינית פרטית. מרבית המאחזים מוקמים בשטחי C, אולם בשנת 2024 החלו מתנחלים להקים [מאחזים גם בשטחי B](#).

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

הקמת המאחזים כרוכה לרוב בסלילת דרכים חדשות, חלקן על קרקע פלסטינית פרטית, ובגידור שטחים פתוחים תוך מניעת גישה לתושבי האזור הפלסטינים. למרות אי חוקיותן, פעולות אלה מתרחשות פעמים רבות בליווי הצבא וללא אכיפה ממשית מצד גורמי האכיפה. במקרים רבים המתנחלים במאחז משתלטים על שטחים גדולים באמצעות בניית מבנים לא חוקיים, רעיית צאן באזורים נרחבים, ניכוס מקורות מים ואילמות כלפי קהילות מקומיות.

מרבית התקציבים המועברים למאחזים אינם מוקצים בשקיפות, ועם זאת קיימות ראיות למכביר בדבר התמיכה הכלכלית במאחזים באפיקים שונים מצד משרדי הממשלה, גופי סמך, עמותות מתוקצבות, ההסתדרות הציונית, קרן קיימת לישראל ועוד.

מתוך 22 ההתנחלויות החדשות שעליהן החליט הקבינט במאי 2025, 12 הם מאחזים בלתי מורשים שהוקמו בשנים האחרונות ויוכשרו. באפריל 2024 הורה השר סמוטריץ' להעניק שירותים אזרחיים ולחבר לתשתיות 68 מאחזים לא מורשים – בהם כאלה שנמצאים בהליכי הסדרה והפיכה להתנחלות רשמית ואחרים שאינם בעלי אופק חוקי להסדרה.

2.1.2 הרחבת מפעל ההתנחלויות: אדמות מדינה, תוכניות בנייה ותשתיות

לפי נתוני שלום עכשיו, בשנת 2024 הכריזה הממשלה על 24,258 דונם כעל אדמות מדינה, ובסך הכל מאז הוקמה הממשלה הנוכחית הוכרזו כ-25,959 דונם כאדמות מדינה (שמהווים כמחצית מכל השטחים שהוכרזו כאדמות מדינה מאז הסכם אוסלו). בשלב ראשון משמעות הדבר כי אדמות אלה אינן יכולות לשמש לצרכים פרטיים, כיוון שאדמות מדינה אמורות היו לשמש את כלל האוכלוסייה לצרכים ציבוריים. אך ניסיון העבר מלמד כי בסופו של דבר רובן הכמעט מוחלט מוקצה לטובת מפעל ההתנחלויות.

כמו כן, בשנת 2024 הוצאו היתרים לבניית 1,165 יחידות דיור בהתנחלויות. זאת לעומת 3 היתרים בלבד שניתנו לפלסטינים, מתוך 1,111 בקשות להיתרים שהגישו פלסטינים החיים בשטחי C, על פי נתוני המנהל האזרחי לארגון במקום – תכנון וזכויות אדם.

במלאת עשרים שנה להכנתן ולאחר ארבע שנים של הקפאה, באוגוסט 2025 אישרה מועצת התכנון העליונה במינהל האזרחי שתי תכניות ראשונות ושניות במחלוקת לבנייה באזור המכונה E1, הכוללות למעלה מ-3,400 יחידות דיור חדשות, שיבטרו את צפון הגדה המערבית מדרומה וינתקו אותה מירושלים המזרחית. במקביל פרסמה רשות מקרקעי ישראל מכרזים לבניית 3,300 יחידות דיור נוספות מדרום ל-E1, שיחברו בין מעלה אדומים לאזור התעשייה מישור אדומים. בנייה ישראלית ב-E1 מהווה מהלך של עקירה וגירוש של פלסטינים מהמרחב ויצירת רצף התנחלויות ממרכז הגדה ועד לירושלים, דבר שיקשה מאד בעתיד על פתרון שתי מדינות, ואכן זו אחת מהמוטיבציות הפוליטיות לאישור התוכנית. באוקטובר 2025 הוגשו עתירות לביטול התוכנית על ידי קהילות פלסטיניות באזור וכן על ידי הארגונים עיר עמים, במקום – תכנון וזכויות אדם ושלום עכשיו.

כצעד משלים הכרחי לחיזוק מפעל ההתנחלויות, משרד התחבורה משקיע תקציבי עתק בקידום פרויקטים נרחבים לסלילת כבישים ולפיתוח תשתיות תחבורה בגדה המערבית, המשמשים אמצעי נוסף לחיזוק השליטה הישראלית בגדה ולשיפור איכות החיים במטרה למשוך עוד ישראלים להתנחל בגדה. רבות מהדרכים החדשות נסללות "כבישים עוקפים" – מונח מכובס לדרכים שמיועדות לשרת את צורכי המתנחלים בלבד. מערכות הכבישים הללו מעמיקות את אי-השוויון בין המתנחלים לפלסטינים תושבי הגדה, ואת הפרגמנטציה של המרחבים הפלסטינים בה. לצד פיתוח תשתיות תחבורה מטעם המדינה, מתנחלים פורצים כבישים ודרכים פרטיים ללא היתר, חלקם על קרקע פרטית בבעלות פלסטינים.

2.1.3 תכנון, בנייה והריסות בתים

בסמוך לפרישתו מתפקיד אלוף פיקוד מרכז, יהודה פוקס הצביע על כך שלמרות העלייה במספר המבנים הלא חוקיים שמוקמים על ידי מתנחלים בגדה המערבית, מונהגת מדיניות מפלה של אכיפה מוגברת

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון וזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

ביחס לבנייה פלסטינית ואי-אכיפה ביחס לבנייה של יהודים, והתריע כי אכיפה מפלה זו עלולה ליצור סיכון בטחוני.

סקירת נתוני המינהל האזרחי, [כפי שנתחן על ידי ארגון במקום](#), מצביעה על גידול מסיבי בתכנון בנייה להתנחלויות מול חוסר מוחלט בתכנון בעבור האוכלוסייה הפלסטינית. בין השנים 2021-2024 אושרה תוכנית אחת בלבד להסדרת כפר פלסטיני, ובה כ-170 יחידות דיור, וכן מספר קטן של תוכניות נקודתיות ליחידות דיור ספורות. במקביל אושרו באותה תקופה תוכניות ל-10,945 יחידות דיור בהתנחלויות. כמו כן, בשנים אלה הוגשו כ-5,070 בקשות להיתרי בנייה על ידי פלסטינים – גידול משמעותי ממספר הבקשות שהוגשו בתקופות קודמות – אולם רק 22 מהן אושרו, כלומר פחות מחצי אחוז. באותה התקופה ניתנו היתרי בנייה ל-9,385 יחידות דיור בהתנחלויות.

אותה מדיניות, המעודדת בנייה יהודית ואוסרת על בנייה פלסטינית, מתקיימת גם בתחום הריסת מבנים שנבנו ללא היתרים כדין. בשנת 2024 הוצאו 946 צווים להריסת מבנים פלסטינים בגין בנייה לא חוקית, ובוצעו 862 הריסות, קרי יחס של 91%, לעומת 280 צווי הריסה שהוצאו למבנים בהתנחלויות ובמאחזים בעוד שבוצעו רק 39 הריסות, קרי יחס של 14% בלבד.

מגמות אלה תואמות את מדיניותה המוצהרת של ממשלת ישראל ליישוב הגדה ביהודים תוך דחיקת הפלסטינים למרחב ההולך מצטמצם.

לקריאה רחבה בנושא, ראו ניתוח ארגון במקום – תכנון וזכויות אדם: [תכנון, בנייה והריסות בתים: התגברות האפרטהייד התכנוני בגדה המערבית – נתונים 2021-2024](#).

2.1.4 נטילת סמכויות הריסה בתחומי שטח B, "השמורה ההסכמית"

[ממשלת ישראל](#) שואפת להרחיב את סמכויות האכיפה על בנייה בלתי חוקית גם לשטחי A ו-B, שבהם לישראל אין סמכויות תכנון.

המפקד הצבאי בגדה המערבית חתם ב-18.7.2024 על מנשר הנוטל מהרשות הפלסטינית את הסמכויות בתחום התכנון והבנייה בתחומי השטח המכונה "השמורה ההסכמית", למרות היותו בשטחי B. שטח האזור כ-167,000 דונם או כ-3% משטח הגדה המערבית, ועל פי הסכמי אוסלו סמכויות התכנון והבנייה בו מצויות בידי הרשות הפלסטינית, אם כי זו מחויבת שלא לאשר בנייה בשטח זה. באותו היום נחתם גם צו בדבר הגבלת בנייה, שמכריז על כל בנייה בתחומי השמורה אחרי ה-23.10.1998 (מועד חתימת הסכם וואי, שבעקבותיו נוצרה השמורה ההסכמית) כלא חוקית. כמו כן קובע הצו הליכים לטיפול בבנייה בלתי חוקית ותנאים לאישור בנייה חדשה. זמן קצר לאחר מכן החל המנהל האזרחי להוציא צווי הריסה, ובדצמבר 2024 [החל להרוס](#) בפועל מבנים בתחומי השמורה ההסכמית. באפריל 2025 הוגשה לבג"ץ עתירה נגד הצווים (בג"ץ 33808-04-25). בית המשפט הורה בצו ביניים להקפיא הוצאת צווי הריסה חדשים ואת ביצוע צווי ההריסה קיימים בתחומי השמורה ההסכמית, אך טרם התקבלה הכרעה בעתירה. בתחילת אוגוסט הגישה המדינה את עמדתה וביקשה לבטל את צו הביניים, אך בינתיים הצו נשאר בעינו עד לדיון בעתירה. בינתיים, הוצא בכל זאת בתחילת ספטמבר 2025 צו הריסה לבית ספר בזווידין שבתחומי השמורה.

במקביל למדיניות זו, ובפרט מאז פרוץ המלחמה בעזה, אף [הוקמו באזור מספר מאחזים](#), וגברה אלימות המתנחלים כלפי הפלסטינים הגרים בו.

2.1.5 חידוש הסדר המקרקעין ונטילת הסמכות לידי ישראל

הסדר רישום המקרקעין (משמע רישום פורמלי וסופי של זכות על קרקע בטאבו) בגדה המערבית הוקפא בצו המושל הצבאי הישראלי ב-1968. מאז לא מתבצע רישום פורמלי מלא, אלא מתקיימים תחליפים חלקיים כמו רישום פנימי במינהל האזרחי. במאי 2025 [החליט הקבינט המדיני-ביטחוני](#) על חידוש הסדר המקרקעין ועל הטלת סמכויות הרישום על מפקד כוחות הצבא. עריכת הסדר מקרקעין היא פעולה

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

המאפיינת ממשל קבוע וריבוני ולא שלטון זמני, הנדרש על פי הדין הבינלאומי לפעול כנאמן בלבד ולטובת האינטרסים של האוכלוסייה המקומית. משמע – ההחלטה עצמה, כמו גם יישומה העתידי, הם מעשה ריבוני מובהק הנוגד את הוראות המשפט הבינלאומי, לרבות האיסור על סיפוח ועקרון הזמניות.

ניסיון העבר וההווה, כמו גם התבטאויותיהם המפורשות של השרים האמונים על הנושא, סמוטריץ' וכץ, [לעניין ההחלטה](#), מעידים כי זוהי פעולה נוספת ומשמעותית להרחבת ומיסוד מפעל ההתנחלויות, להחלת ריבונות ישראלית, וכפי הנראה לאפשר השתלטות על שטחים שעד כה לא היה ניתן להכריז עליהם כעל אדמות מדינה. יישום ההחלטה צפוי לשמש כלי נוסף לדחיקה ולנישול של פלסטינים בעלי זיקה לקרקעות ולפגיעה בזכות הקניין שלהם. ביצוע ההסדר יעמיק את ההפליה הממוסדת בגדה, בשל יצירת מכניזם שמעדיף באופן ברור רישום והקצאה של קרקעות לטובת קידום מפעל ההתנחלויות על פני תושבי הגדה הפלסטינים. בספטמבר 2025 הגישו הארגונים יש דין, במקום, האגודה לזכויות האזרח והמוקד להגנת הפרט [עתירה לבג"ץ](#) בדרישה לבטל החלטת קבינט זו.

2.1.6 ארכיאולוגיה כאמצעי להשתלטות וליסיפוח

בשנתיים האחרונות נעשה שימוש מוגבר בהסדרה ובניהול של אתרים ארכיאולוגיים ככלי לפגיעה בזכויותיהן של קהילות פלסטיניות ולקידום פירוז ושליטה ישראלית בשטחי C, ואף גלישת סמכויות לתוך שטח B. זאת בניגוד לדין הבינלאומי ולהסכמי אוסלו.

ביוני 2024 החליט הקבינט המדיני-בטחוני להעניק למינהל האזרחי סמכויות מסוימות לגבי אתרי עתיקות [בשטחי B](#) של הגדה המערבית. כמו כן, ובדומה למדיניות הממשלתית הכללית שתוארה לעיל, הכוללת העברת סמכויות מהמינהל האזרחי לגופים אזרחיים הכפופים לממשלה, מקודמת בכנסת [הצעת חוק](#) המבקשת להעביר את הסמכות לניהול ולפיקוח על אתרי עתיקות בשטחי C מהמינהל האזרחי אל גוף המפוקח על ידי הממשלה. כיוון שרשות העתיקות התנגדה לצעד זה וסירבה מראש לקבלת האחריות הזו, נידונה כעת האפשרות להקמת גוף ייעודי, "המינהל הארכאולוגי", למטרה זו. כמו כן מבקשים תומכי הצעת החוק להכפיף לאותו גוף עתידי גם אתרים ארכיאולוגיים בשטחי A ו-B. כאמור, החלטת הקבינט, כמו גם הצעת החוק, מנוגדות לדין הבינלאומי.

בנוסף, אמצעי פרקטי שכבר נעשה בו שימוש נרחב להשתלטות על אתרים, ובהדרגה גם על סביבתם ועל דרכי הגישה אליהם, הוא הוצאת צו להכרזה על אתר ארכיאולוגי. בקיץ 2025 חולקו [60 צווים](#) כאלה על ידי המינהל האזרחי, רובם בצפון הגדה באזור שכם. ארגון עמק שווה מצביע על חשש שצווים אלה, החלים על אתרים הסובבים את העיר שכם מכל עבר, הם צעד ראשון בפעולות פיתוח עתידיות שיביאו לניתוקה של שכם מסביבתה. החלטה זו מצטרפת למגמה מדאיגה בשנים האחרונות, שבה התקבלו החלטות לפתח אתרים ארכיאולוגיים במקומות כמו [סבסטיה](#) וחברון באופן המונע בסופו של דבר את גישת הקהילות הפלסטיניות החיות בסמיכות לאתרים לסביבת מגוריהן ולאדמותיהן. לא זאת אף זאת, ברבים מן האתרים מוצגת אך ורק מורשת יהודית, תוך התעלמות מאלפי שנות היסטוריה ומנוכחות קבוצות אתניות נוספות באזור.

כאמור, הכרזות על אתרים ארכיאולוגיים מתבצעות במקרים רבים בתוך מרחב המחיה של קהילות רועים, וממששות כלי נוסף למניעת התכנון והפיתוח של הקהילה ולעיתים אף לגירוש. קהילת זנוטא, השוכנת בדרום הר חברון, היא דוגמה אחת לפרקטיקה זו. המינהל האזרחי סירב להכיר בקהילה במקום מושבה בטענה שמדובר באתר ארכיאולוגי. בעקבות חוסר ההכרה ובשילוב עם אלימות מתנחלים, הקהילה גורשה ממקומה מספר פעמים ובתיה הוחרבו, אך בעקבות עתירה לבג"ץ, חייב בית המשפט את הרשויות לאפשר לקהילה לחזור למקומה ולהגיש תוכנית לכפר. התוכנית שהוגשה נדחתה ללא כל נימוק ענייני, גם לאחר שהתושבים הציעו להעתיק את כלל המגורים הקיימים אל מחוץ לתחום האתר הארכיאולוגי. נגד החלטה זו לדחיית התוכנית הגישו התושבים בספטמבר 2025 עתירה נוספת, בסיוע עמותת במקום – תכנון וזכויות אדם וחקל – ברית להגנה על זכויות אדם, והתקבל צו ארעי למניעת פעולות בלתי הפיכות בשטח.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

מגמות אלה לא נעלמו מעיני הקהילה הבינלאומית וגונו בחריפות בדו"ח הוועדה העצמאית של האו"ם במאי 2025, שהוקדש לפגיעות במוסדות חינוך, דת ותרבות באזורים הכבושים.

לקריאה רחבה בנושא ראו:

עמק שווה, [נייר עמדה בנוגע להצעת חוק: רשות העתיקות תפעל בגדה המערבית](#)

עמק שווה, [נייר עמדה בנוגע להחלטת קבינט המדיני-ביטחוני שתאפשר אכיפה נגד הרס אתרי מורשת בשטחי B](#)

עמק שווה, [נייר עמדה על התוכנית להצלה, לשימור, לפיתוח ולמניעת שוד והרס עתיקות באתרי מורשת באזור יהודה והשומרון ובקעת הירדן](#)

תגובת עמק שווה לדו"ח האו"ם: [Destruction, Appropriation, and Displacement](#)

2.2 פעילות צבאית בגדה המערבית

2.2.1 הרוגים ופצועים פלסטינים בגדה המערבית, לרבות מזרח ירושלים

לפי [נתוני האו"ם](#), מאז פרוץ המלחמה בשבעה באוקטובר 2023, ועד ל-16 באוקטובר 2025, נהרגו בגדה המערבית, ובכללה מזרח ירושלים, 1001 פלסטינים, מתוכם 210 ילדים, 20 נשים ו-7 אנשים עם מוגבלויות. למרות שמספר הנפגעים היה גבוה במיוחד בחודשים הראשונים שלאחר השבעה באוקטובר, גם לאורך 2024 ו-2025 נשארו נתוני ההרוגים הפלסטינים גבוהים פי כמה וכמה מאשר בשנים קודמות. מתוך ההרוגים, 33 נהרגו במהלך מתקפות מתנחלים – 19 בידי מתנחלים ו-14 על ידי הצבא או מתנחלים.

אזרחים רבים, בהם נשים, קשישים וילדים, נפגעו במבצע הצבאי הנרחב בצפון הגדה בראשית 2025 ובפעולות הצבאיות נוספות שבאו בעקבותיו. העלייה במספר הנפגעים מאש חיילים קשורה ישירות להקלה בהנחיות הפתיחה באש ולא־ימוץ פרקטיקות לחימה הנהוגות בעזה ומגבירות את הסיכון לפגיעה באזרחים בלתי מעורבים. גורם נוסף הוא העלייה החדה והמתמשכת בהיקפן ובחומרתן של תקיפות מתנחלים כלפי יחידים, יישובים וקהילות, לצד היעדר הגנה בפועל על תושבים פלסטינים או הרתעה כלפי הפוגעים בהם – חיילים או מתנחלים.

מניתוח אירועים ומגמות אלה, שיסוקרו בפרק זה, עולה תחושה קשה של זילות מוחלטת בחיי הפלסטינים בגדה, כמו גם בעזה – אדישות שהעמיקה ואשר אינה מוסתרת עוד, מאז שבעה באוקטובר.

2.2.2 גירוש והרס בחסות פעילות צבאית מאורגנת

בחודשים ינואר ופברואר 2025 פעלה ישראל במסגרת המבצע הצבאי "חומת ברזל" בצפון הגדה, בדגש על מחנות הפליטים ג'נין, טול כרם ונור א-שמס, וכן ביישובים נוספים באזור, ובהמשך, בקיץ 2025, אף בעיר שכם. המבצע, שהוכרז במטרה לחסל התארגנויות ותשתיות טרור באזור, ובג'נין בפרט, הביא בנוסף לכך למותם ולפציעתם של נשים, קשישים וילדים, לפינוי כפוי של עשרות אלפי תושבים מבתיהם, להרס מכוון ושיטתי של שכונות ושל מאות בתי מגורים, וכן להרס מסיבי של תשתיות אזרחיות וכבישים.

[לפי נתוני האו"ם](#), 31,919 תושבי מחנות הפליטים ג'נין, טול כרם ונור א-שמס נעקרו מבתיהם בעטיו של המבצע הצבאי. האוכלוסייה העקורה מצויה במצוקה הומניטרית קשה, בהיעדר קורת גג, גישה לרכוש ולציוד חיוני וגישה סדירה למערכות החינוך והבריאות. בהיעדר יכולת לקיים שגרת חיים ולהתפרנס, הפכו רבים מהעקורים לנתמכי סעד.

חלק מהתושבים נאלצו להתפנות בהוראה ישירה של חיילים שפשטו על בתיהם, או בעקבות הודעות הצבא שקבעו במפורש כי עליהם לעזוב וכי נשקף להם סיכון מיידי אם לא יעשו כן. אחרים נאלצו לעזוב את בתיהם בשל הפסקת כלל השירותים במחנה וההרס הנרחב של תשתיות, מבנים ודרכים.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

בספטמבר 2025 הגישה האגודה לזכויות האזרח עתירה בדרישה לאפשר [חזרת תושבי מחנות הפליטים](#) שנעקרו לבתייהם.

לאחר לחימה אינטנסיבית בתחום המחנות, פנה הצבא לפעילות "עיצוב מחדש" של המרחב, בין היתר באמצעות הריסת בתים – שלא מסיבות ביטחוניות ספציפיות, אלא על מנת להקל על הלחימה בתחום המחנות בעתיד, ולמשל לאפשר מעבר קל ובטוח לטנקים ולרכבים צבאיים. קבלת ההחלטות בעניין הריסת הבתים התנהלה ללא כיבוד זכויותיהם הפרוצדורליות של התושבים, ותוך התעלמות מזכויות הקניין שלהם. מאות מבתייהם של תושבי מחנות הפליטים נהרסו בהתראה של 24 שעות בלבד. הליכים משפטיים שננקטו בעניין זה אישרו ככלל את הליכי ההריסה, בטענה שמדובר בצידוק ביטחוני שאין מקום להתערב בו.

כך למשל, [תחקיר ארגון במקום](#), שכלל בחינה מדוקדקת של תצלומי אוויר, ניתוח מפות ותייעוד מהשטח של מחנה הפליטים טולכרם לפני ואחרי ההריסות בחלקו הצפוני במחצית הראשונה של 2025, מעלה מספר מסקנות:

1. ההריסות בפועל נרחבות יותר מהמתוכנן, וכללו מבנים רבים יותר מאלו שסומנו להריסה מראש. הנזק דרמטי ובעל השלכות קשות, ואינו מידתי אפילו ביחס למטרתו המוצהרת (קרי סלילת צירים למעבר רכב צבאי כבד במרכזי השכונות).
2. ההריסות כוללות פגיעה נרחבת בתשתיות, המציבה בספק רב את אפשרות השיקום. ספק אם תהיה בעתיד הנראה לעין אפשרות להשתמש באזור, שהיה מאוכלס עד לאחרונה באלפי תושבים, כמקום יישוב.
3. במסמכים שנמסרו לתושבים כחלק מההודעות על הריסות הבתים המתוכננות, סומן תחום ההריסה באופן רשלני, בלתי מקצועי וחסר, המקשה על הבנת תחום ההריסה הצפוי, ואשר גרם להטעיית התושבים. בפועל, כאמור, היה ההרס נרחב בהרבה משהוצהר מראש.

לקריאה נוספת ראו:

באתר ארגון במקום – תכנון וזכויות אדם: [ארכיטקטורה של הרס ושליטה](#), יולי 2025.

ובאתר האגודה לזכויות האזרח: [לאפשר את חזרתם של תושבי צפון הגדה המערבית לבתייהם](#).

2.2.3 יבוא פרקטיקות לחימה מעזה לגדה

ההרס הרב במחנות הפליטים בצפון הגדה דומה להרס השיטתי בעזה, ומעיד על אימוץ דוקטרינת א-דחייה גם כאן. בנוסף ניתן לראות ברחבי הגדה, ובמיוחד במבצעים הצבאיים במחנות הפליטים בצפון, שימוש בפרקטיקות צבאיות נוספות שהפכו מקובלות על הצבא במהלך הלחימה בעזה. פרקטיקות אלה כוללות תקיפות אוויריות – שאמנם חזרו לגדה לראשונה מאז האינתיפאדה השנייה בחודשים שלפני השבעה באוקטובר אך כעת הפכו כמעט לשגרה; ריבוי מקרי פגיעה מסיבית בחפים מפשע והגדרתם כ"נזק אגבי"; שימוש ברכבים משוריינים, לרבות טנקים, באזורים צפופי בנייה; הרס מכוון של תשתיות אזרחיות בטענה של צורך בתנועה חופשית לכוחות ובביסוס הרתעה; עקירה וגירוש עשרות אלפי תושבי המחנות מבתייהם; ואף חזרה לשימוש בפלסטינים כמגינים אנושיים – פרקטיקה בלתי חוקית האסורה רשמית בצבא, אך כיום מקובלת ונפוצה בעזה.

ההקלה בהוראות הפתיחה באש בגדה תורמת משמעותית לעלייה במספר הנפגעים, לרבות נשים וילדים. כך למשל ירי לעבר פלסטינים ה"[מתעסקים עם הקרקע](#)" – פעולה רנדומלית וחסרת משמעות שעלולה להפוך לגזר דין מוות.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

מלכתחילה, הוראות הצבא לפתיחה באש רחבות ומספקות הלכה למעשה הגנה משפטית גורפת ליורים; נדיר ביותר שמקרי הרג של פלסטינים נחקרים. זאת, בניגוד גמור לנוהלי הצבא, המחייבים לבצע חקירה בכל מקרה הרג שנסיבותיו אינן בעלות אופי מלחמתי.

2.2.4 ביזה על ידי אנשי כוחות הביטחון

פשע הביזה בגדה מתרחש כאשר חיילים או שוטרים ישראלים נוטלים רכוש יקר ערך או כסף מזומן ללא אישור בעליו ומעבירים אותו לרשותם הפרטית, תוך ניצול הכוח והסמכות שבידיהם. ביזה היא פשע מלחמה, ומנוגדת להוראות הצבא ולמחויבויות של מדינת ישראל במסגרת הדין הבין-לאומי. פקודת המטכ"ל שמסדירה תפיסת רכוש בשטח כבוש אוסרת על חיילים ועל כוחות משטרה הפועלים תחת פיקוד הצבא לבזוז רכוש פרטי. הצבא רואה בחומרה מעשי גניבה בשל הפגיעה ב"טוהר המידות". למרות זאת, ביזת רכוש פלסטיני על ידי חיילים בגדה המערבית קיימת ומתועדת זה שנים רבות, ובתקופה האחרונה חלו הסלמה ונרמול של התופעה.

מאז השבעה באוקטובר 2023 התרבו דיווחים פלסטיניים על מקרים שבהם חיילים או שוטרים ישראלים גנבו מהם כסף מזומן ורכוש יקר ערך בעת פלישות צבאיות לבתים או בעת חיפוש במחסומים. אולם, כפי שעולה מ**מדינת ארגון יש דין**, גם במקרים הבודדים שבהם מעזים הפלסטינים לדווח על ביזה וגניבה, התלונה אינה נחקרת ביעילות, או שאינה נחקרת בכלל.

לקריאת נוספת ראו תחקיר ארגון יש דין: [שוד במדים – ביזת כסף ורכוש של פלסטינים בידי חיילים ושוטרים ישראלים בגדה המערבית](#), אוגוסט 2025.

2.2.5 אחריותיות ושקיפות

מערכת אכיפת החוק הצבאית נמנעת באופן שיטתי מחקירה ומהעמדה לדין של חיילים הפוגעים בפלסטינים וברכושם. **מנתוני ארגון יש דין** עולה כי ברוב המקרים (70%) המדווחים לפרקליטות הצבאית כלל לא נפתחת חקירה פלילית, ומתוך סך החקירות שכן נפתחו חיילים הועמדו לדין ב-5% מהמקרים בלבד. משמע – חיילים הועמדו לדין רק ב-1.5% מסך התלונות שהוגשו, שמלכתחילה מספרן נמוך משמעותית ממספר האירועים שהתרחשו בפועל בשל העובדה שפלסטינים רבים חוששים להגיש תלונה נגד חייל שפגע בהם. גם במקרים הנדירים שבהם חיילים מורשעים בעבירות נגד פלסטינים, בתי המשפט הצבאיים פוסקים עונשים מקלים ביותר.

חקירת מקרי הרג של פלסטינים בידי הצבא: בניגוד למדיניות החקירות הרשמית, הצבא לא חוקר את כל המקרים שבהם נהרגים אזרחים פלסטינים על ידי חיילים. מתוך 219 תלונות על מקרי הרג של פלסטינים בידי חיילים בגדה המערבית שהובאו לידיעת הצבא בשנים 2018-2022 נפתחו 107 חקירות, ומכלל החקירות הללו חקירה אחת בלבד (0.9%) הובילה להעמדה לדין. הסיכוי שחייל יעמוד לדין בעקבות תלונה שעניינה הריגת פלסטיני בגדה המערבית הוא אפסי כמעט, ועומד על 0.4%. החסינות הכמעט מוחלטת הזו מבטלת כל הרתעה מפני ביצוע לא הכרחי ולא מוצדק של ירי על מנת להרוג, ותורמת לנירמול מקרי הרג של פלסטינים בידי חיילים ישראלים.

הפרקליטות הצבאית אינה מפרסמת באופן פומבי כמה דיווחים ותלונות הגיעו לידיה בעקבות חשד לאירועים שבהם חיילים פגעו בפלסטינים, את מספר החקירות שביצעה או את מספר כתבי האישום שהגישה בעקבות אירועים כאלה. הטיפול של דובר הצבא בבקשות לקבל את הנתונים לפי חוק חופש המידע נוטה להתארך הרבה מעבר לזמן הנקוב בחוק, ולעיתים אף נדרשת הגשה של עתירה מינהלית נגד הצבא כדי לקבל את המידע המבוקש. חוסר השקיפות תורם לאווירה המאפשרת חוסר אחריותיות.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

2.3 אלימות וגירוש על ידי מתנחלים

2.3.1 אלימות מתנחלים – נתונים ומגמות

בשנים 2023-2025 חלה עלייה חדה באירועי אלימות שמבצעים אזרחים ישראלים, רובם ככולם תושבי התנחלויות יהודיות, כלפי פלסטינים ורכוש פלסטיני בגדה המערבית (אלימות מתנחלים). עלייה בתדירות, בהיקף ובעוצמת האלימות מורגשת כבר מראשית שנת 2023, והתגברה עוד יותר מאז פרוץ המלחמה. גם הקמתם של עשרות רבות של מאחזי-חוזה ברחבי הגדה הגבירה מאד את האלימות כלפי קהילות פלסטיניות המתגוררות בסמוך למאחזים אלה.

על פי [נתוני האו"ם](#), מחודש ינואר 2024 ועד לסוף חודש ספטמבר 2025 תועדו 2,660 תקיפות מתנחלים נגד תושבים פלסטינים אשר הסתיימו בפגיעות בגוף או ברכוש. בחודש ספטמבר בלבד דווח על 142 תקיפות מתנחלים שהסתיימו בפגיעה בפלסטינים או ברכושם. לשם ההשוואה, בשנת 2020 כולה דווח על 379 תקיפות שהובילו לפגיעה בפלסטינים או ברכושם, ב-2021 דווח על 532 תקיפות וב-2022 על 852 תקיפות. גם [נתוני מערכת הביטחון](#), הגם שנמוכים מנתוני האו"ם, מעידים על עלייה חדה ועקבית באלימות מתנחלים.

בשנה האחרונה, ובפרט בחודשים האחרונים, התגברה הפגיעה בשטחים חקלאיים, שהייתה נפוצה עוד קודם. לאורך השנה תועדו בין היתר עשרות מקרים שבהם נשחטו או נגנבו עדרי צאן, הושחתו ונעקרו אלפי עצי זית, והושחת, הוחרם או נגנב ציוד שאיבת מים.

תקופת מסיק הזיתים מאופיינת בתקיפות אלימות רבות על המוסקים ובהשחתת עצי זית. [בחודש אוקטובר 2025](#) תועד מספר שיא של 126 תקיפות, ב-70 עיירות וכפרים. עשרות פלסטינים נפצעו, וכ-4000 עצי ושתילי זית הושחתו. כמו כן דיווח האו"ם כי מתנחלים במאחזים חדשים מנעו הגעת פלסטינים אל מטעי הזיתים שלהם, באזורים שבהם בעבר לא נזקקו החקלאים לאישור הצבא.

המתנחלים [פוגעים גם באספקת המים הסדירה](#) ליישובים פלסטינים ולעשרות אלפי בתים. כך למשל פגעו מתנחלים בתשתיות המספקות מים לכ-100,000 תושבים פלסטינים בכפרים באזור רמאללה באוגוסט 2025, והותירו את התושבים ללא מים זורמים. לפגיעה השיטתית והמסיבית במתקני וציוד השאיבה והובלת המים, ואף במצלמות האבטחה המותקנות באתרי השאיבה, נוספות לעיתים גם [התנכלויות ופגיעות פיזיות](#) בצוותים פלסטינים שמגיעים לתקנם.

על פי נתוני ארגון יש דין, ניתן להצביע על שתי מגמות מדאיגות במיוחד המאפיינות את התקופה שמאז אוקטובר 2023:

1. פלישה אלימה ומאורגנת ליישובים פלסטינים: חלה עלייה במספר תקיפות מתנחלים בתוך הכפרים והעיירות הפלסטיניים, ובכלל זאת אירועים של פרעות מתנחלים המוניות. מאז אוקטובר 2023 הותקפו לפחות 25 כפרים פלסטיניים בגדה המערבית, חלקם יותר מפעם אחת, באופן מאורגן ויזום על ידי קבוצות מתנחלים גדולות, כאשר הפורעים הישראלים, חמושים בחלקם, הגיעו במטרה גלויה לפגוע בתושבי המקום וברכושם.
2. עלייה במספר ההרוגים הפלסטינים כתוצאה מאלימות מתנחלים: מאז אוקטובר 2023 ועד לאמצע אוקטובר 2025 לפחות 33 פלסטינים נהרגו באירועי אלימות מתנחלים – חלקם נהרגו ישירות בידי מתנחלים, ואחרים נורו למוות בידי אנשי כוחות הביטחון הישראליים במהלך אירועים שהחלו באלימות או בפעילות יזומה של המתנחלים. ככל הידוע לנו, עד למועד כתיבת דוח זה איש מהמתנחלים שגרמו למותם של פלסטינים לא הועמד לדין.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

2.3.2 אלימות מתנחלים בחסות המדינה

בזמן שאליומות המתנחלים בגדה המערבית הולכת ומתעצמת בהיקפה ובחומרתה, כוחות הביטחון נמנעים ברוב המקרים מחובתם לעצור אלימות זו. במקרים רבים שבהם הכוחות נמצאים במקום האירוע בזמן אמת חיילים ומפקדים עומדים מנגד ואינם מונעים את מעשי האלימות. לעיתים הם מאבטחים את הפורעים ואף מצטרפים אליהם, לרבות ירי אש חיה נגד פלסטינים. ניסיונות להזעיק את המשטרה ואת כוחות הביטחון נענים בהתחמקויות או בסירוב ברור להגיע.

כוחות ההגנה המרחבית (הגמ"ר) שגויסו מההתנחלויות עצמן על מנת לספק הגנה לאוכלוסייה היהודית בגדה מאז מתקפת חמאס על יישובי עוטף עזה, ואלפי כלי הנשק שחולקו על ידי הצבא למטרה זו, השפיעו רבות על המציאות בגדה מאז, כמו גם חלוקת הנשקים המתירנית על ידי המשרד לביטחון לאומי ביזמת השר בן גביר. בנוסף לכך שמספר מקרי האיום והתקיפה עלה, ברבים מהאירועים תועדו מתנחלים הלובשים מדי צבא או מדים חלקיים וחמושים בנשק או בציד צבאי אחר. וכך, במקרים שבהם התוקף לבוש במדי צבא ו/או משתמש בכלי נשק של מערכת הביטחון, יתכן שהוא מחויל בשירות פעיל, מחויל אך בחופשה משירות פעיל, או שאינו מחויל בעת התקיפה אך חמוש בנשק שקיבל במסגרת פעילות כיתות הכוננות בהתנחלויות.

לאורך עשורים, חיילים המשרתים בגדה מעידים שאינם מתודרכים על סמכויותיהם ועל חובתם החוקית לעצור מתנחלים אלימים ולמנוע מהם לפגוע בפלסטינים, ברכוש או באדמות פלסטיניות.

כפי שעולה [מבדיקת ארגון יש דין](#), אלימות מתנחלים מתבצעת בחסינות כמעט מלאה מפני הדין: חקירות המשטרה בנוגע לאלימות מתנחלים הן רשלניות באופן שיטתי, וברובן המוחלט (כ-94% מהתיקים) אינן מובילות לכתבי אישום. בנוסף, מאז מינויו לשר לביטחון לאומי, איתמר בן גביר, המכחיש את קיומה של אלימות המתנחלים, הנהיג מדיניות אי-אכיפה משטרתית. כתוצאה ממדיניות המוצהרת של הממשלה והמשטרה, האמון של נפגעי העבירה הפלסטינים ברשויות אכיפת החוק הישראליות צנח דרמטית. בשנת 2024, 66% מנפגעי העבירה הפלסטינים ויתרו על זכותם להגיש תלונה נגד ישראלים שפגעו בהם.

לסיכום, הימנעות הצבא מלעצור פלישות מתנחלים לאדמות וליישובים פלסטיניים, בשילוב מדיניות של מיעוט אכיפה של משטרת ש"י, הפרקליטות ומערכת המשפט, היעדר הליכי חקירה ומיצוי דין אפקטיביים והגיבוי שלו זוכים המתנחלים האלימים משרים וחברי כנסת, מעידים כי בפועל אלימות מתנחלים מגובה על ידי המדינה.

לקריאה רחבה על הנושא ראו:

עדויות של הפעיל יונתן פולק בכתבת עיתון הארץ: [גל של אלימות חסרת תקדים שוטף את הגדה בשבועיים האחרונים, 23.10.2025](#).

נתוני מעקב ארגון יש דין, 2005-2024: [אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית \(אלימות מתנחלים\), 20 שנות אלימות](#).

2.3.3 גירוש קהילות רועים פלסטיניות וטיהור אתני

ברחבי הגדה חיות קהילות רועים פלסטיניות רבות המתקיימות מרעיית צאן וחקלאות. החל מיולי 2022, וביתר שאת מאז פרוץ המלחמה בשבעה באוקטובר 2023, עשרות מקהילות אלה גורשו ממקום מגוריהן הקבוע ומאדמותיהן, או נמצאות על סף גירוש, כתוצאה מאלימות מתנחלים ובהיעדר הגנה וסיוע מצד הרשויות הישראליות.

לפי [נתוני בצלם](#), מאז השבעה באוקטובר 2023 ועד לראשית אוקטובר 2025 גורשו ונושלו מאדמותיהן 44 קהילות שלמות, ומ-10 קהילות נוספות גורשו חלק מהמשפחות. בסך הכל גורשו 2,932 בני אדם, מתוכם 1,326 ילדים.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

דוח משותף של יש דין ורופאים לזכויות אדם מעלה [שיטת פעולה](#) הכוללת שורה של אמצעים המשולבים זה בזה: כיתור הקהילות באמצעות מאחזים לא חוקיים, ואלימות מתנחלים שיטתית ומתמשכת שכוללת תקיפות פיזיות, איומים, גניבת ופגיעה בעדרי צאן וברכוש, וחסית גישה לאדמות מרעה, למקורות מים ולמשאבים חיוניים. פעולות אלה מבוצעות תוך עצימת עין של המדינה ולעיתים תוך סיועה – כאשר מוצאים ומבוצעים צווי הריסה בגין "בניה לא חוקית" נגד המשפחות החיות בקהילות שבסמוך אליהן הוקמו המאחזים, או מוחרם רכוש. מספר הליכים משפטיים בדרישה להגנה על קהילות הרועים תלויים ועומדים בערכאות המשפטיות, בזמן שהפגיעה והגירוש נמשכים.

העברה בכפייה של פלסטינים, כמתואר כאן, נוגדת את הדין בינלאומי ומהווה פשע מלחמה. מעורבותה העמוקה של המדינה, אשר אינה מונעת הקמת מאחזים ופעולות אלימות נגד קהילות הרועים, מספקת הגנה ושירותים ליושבי המאחזים ואף הורסת בתים ומבנים השייכים לפלסטינים תחת הכותרת "בניה לא חוקית", ועל אחת כמה וכמה השיטתיות של המעשים והחזרתיות שלהם במקומות שונים, מצביעים על יישום פרקטיקות של טיהור אתני באזורים מסוימים של הגדה המערבית.

לקריאה רחבה ראו דוח ש דין ורופאים לזכויות אדם: [קהילות עקורות אנשים נשכים – העברה בכפייה של פלסטינים בגדה המערבית על ידי ישראל, מרץ 2025](#).

2.4 מגבלות על חופש התנועה

חופש התנועה הוא זכות בסיסית ומרכיב חיוני לחירותו של האדם במובנה הפשוט ביותר. מגבלות על חופש התנועה פוגעות ישירות בזכויות אדם אחרות בשל היעדר גישה, למשל לשירותי רפואה או חינוך, למקומות עבודה, לאדמות חקלאיות וכיו"ב. זכותם של הפלסטינים בגדה המערבית לנוע בחופשיות בתוך הגדה ולצאת ממנה מוגבלת ברמות שונות עוד מראשית ימי הכיבוש. מאז מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיה הוחרפו המגבלות על חופש התנועה באופנים שונים, תוך פגיעה ישירה וקשה במרבית האוכלוסייה. מגבלות אלה אף החמירו בשנה השנייה למלחמה על רקע המבצע הצבאי בצפון הגדה.

2.4.1 חסימות תנועה בתוך הגדה ובמזרח ירושלים

מיד עם פרוץ המלחמה השית הצבא הגבלות תנועה קיצוניות על פלסטינים בכל רחבי גדה המערבית, לרבות על קהילות בבקעת הירדן וב"מרחב התפר". מדיניות זו, שעודנה מיושמת ואף הוחמרה במהלך התקופה, מגבילה באופן כמעט מוחלט נסיעת פלסטינים בכבישים הראשיים או מחייבת מעבר במחסומים רבים ועמידה בפקקים ארוכים. קהילות וכפרים פלסטינים רבים כותרו בפועל באמצעות שערים ומיני חסימות קבועים או ארעיים, וצירי תנועה ליציאה ולכניסה מהכפרים ומהעיירות נחסמו.

[בבדיקת האו"ם במאי 2025](#) נמצאו ברחבי הגדה 849 חסימות, המונעות לחלוטין או מגבילות ומפקחות על תנועת 3.3 מיליון הפלסטינים בגדה המערבית, במזרח ירושלים ובאזור H2 בחברון, באופן קבוע או לסירוגין. החסימות כוללות אמצעים שונים כגון מחסומים המאוישים 24/7, מחסומים המאוישים חלקית, שערי דרך, קוביות בטון, ואף אמצעים פירוזיים כערימות עפר וסלעים. בעוד שמאות מהחסימות קבועות ולא מאפשרות מעבר, נמצא כי גם 172 משערי הדרך האמורים לאפשר תנועה בכבישים נעולים לרוב, ואינם מאפשרים מעבר לעיתים קרובות.

נכון למאי 2025, כ-150 מהחסימות הוצבו מאז פרוץ המלחמה, ו-36 מתוכן הותקנו בין דצמבר 2024 לפברואר 2025 בנקודות שונות בגדה המערבית, במטרה לבודד את הכבישים המשותפים לישראלים ולפלסטינים. בנוסף, פעילי לוחמים לשלום מדווחים על הקמת שערי גישה נוספים במהלך יולי 2025, באזור בית לחם, ועל בהלה בקרב התושבים הפלסטינים, שחוששים מיצירת עוצרים ומפגיעות עתידיות בביטחונם. גם כאן השערים נסגרים לעיתים ללא התרעה מוקדמת.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchmojo; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

חסימות אלו יצרו משפכי תנועה שבהם אלפי כלי רכב מתנקזים למעבר דרך כבישים ומחסומים צדדיים ויוצרים פקקי ענק, שההמתנה בהם אורכת שעות ארוכות, לרבות עיכוב שירותי חירום רפואיים ושירותי כיבוי אש.

מדיניות הסגירה והגבלת התנועה מהווה פגיעה קיצונית בחופש התנועה, והיא בעלת השלכות קיצוניות על [חיי היומיום](#) – על יכולתם של התושבים הפלסטינים לעבוד, ללמוד, לקבל טיפול רפואי, לנהל חיי חברה ומשפחה, ועוד. החסימות מגבילות מאד את יכולת הגישה לאדמות חקלאיות ובכך פוגעות פגיעה כלכלית אנושה במשפחות ובקהילות הנסמכות על חקלאות למחייתן, ולעיתים אפילו מונעות גישה לצורכי חיים אלמנטריים [כמים לשתייה ולצריכה אישית](#).

האגודה לזכויות האזרח, רופאים לזכויות אדם, יש דין, במקום והמוקד להגנת הפרט [עתרו לבג"ץ](#) בפברואר 2025 בדרישה שהצבא וראש המינהל האזרחי יפרסמו באופן שוטף את הצווים המורים על מגבלות תנועה על הפלסטינים בשטחים, על מנת שאלה יוכלו לדעת אילו מגבלות חלות עליהם, היכן ומתי. הצבא התנגד לכך בטיעונים ביטחוניים, והעתירה עדיין תלויה ועומדת.

2.4.2 הגבלות גישה לאדמות חקלאיות וסגירת מרחב התפר בגדה המערבית

חקלאים רבים ברחבי הגדה אינם רשאים להגיע ולעבד את אדמותיהם, בקביעות או לסירוגין. חקלאים המחויבים לתאם את הגעתם לאדמות ולמטעים עם מנהלת התאום והקישור נענים לעיתים תכופות בשלילה או שמוקצב להם משך זמן זעום, באופן הפוגע ישירות בפרנסתם, בזכות הקניין שלהם ואף במסורות רבות שנים כמו מסיק הזיתים, שלו חשיבות רבה בקרב הקהילות.

מאז פרוץ המלחמה ישראל מונעת מכ-20,000 חקלאים פלסטינים שבבעלותם אדמות הכלואות ב"מרחב התפר", קרי מובלעות הגדה המערבית שנוצרו כתוצאה מהקמת חומת ההפרדה, [מלגשת אל חלקותיהם](#) שם ולעבדן. מדובר בתושבים אשר ערב המלחמה החזיקו כדין בהיתרי כניסה ל"מרחב התפר" לצורך כך. ביוני 2024 הציגה ישראל מתווה מינימליסטי לפתיחת שערים ספורים מתוך עשרות השערים החקלאיים הקבועים בגדר ההפרדה לצורך התרת מעברם של חקלאים שגידוליהם במרחב התפר מצריכים טיפול יומיומי. נכון לינואר 2025 עמדו בתוקף 919 היתרים כאלו בלבד – פחות מ-5% מכלל החקלאים הזקוקים לגישה לאדמותיהם. רוב רובם של החקלאים מגדלים כרמי זיתים, ואדמותיהם מהוות כ-95% מהאדמות החקלאיות שבמרחב התפר. ישראל מנעה מחקלאים אלה גישה לצורך תחזוקת גידולי הזיתים ומסיקתם במשך שנתיים ברציפות, ובינואר 2025 הודיעה כי איסור הגישה על חקלאים אלו יהפוך לקבוע למעט בעת המסיק. במאי 2024 [עתרו חקלאים נפגעים והמוקד להגנת הפרט](#) בעניין זה לבג"ץ. העתירה תלויה ועומדת.

יצוין כי גם כניסתם של למעלה מ-5,000 פלסטינים שהם בעלי ועובדי עסקים, ושברשותם היתרי כניסה, נמנעה מאז פרוץ המלחמה, אולם בעקבות [עתירה דומה](#) היתרים אלה מחודשים בהדרגה, בכפוף להגשת בקשה, מאז מאי 2024.

2.4.3 הרחבת מרחב התפר ומגבלות הגישה

במקום להיענות לקריאת בית הדין הבינלאומי לצדק משנת 2004 לפרק את מקטעי גדר ההפרדה שבנויים בתוך הגדה המערבית ולבטל את משטר ההיתרים, הצבא ממשיך להחיל משטר זה על אוכלוסיות נוספות.

בתחילת ספטמבר 2025 חתם אלוף פיקוד המרכז על צו צבאי שמכריז על כ-20,000 דונם (כ-20 קמ"ר) מאדמות הגדה המערבית בסביבת ההתנחלות גבעת זאב – הלכודות בין גדר ההפרדה והקו הירוק – כשטח סגור, שהכניסה אליו והשהות בו אסורות על פלסטינים שאינם מתגוררים בו. האזור שאליו מתייחס הצו כולל שלושה כפרים פלסטיניים – בית איכסא, נבי סמואל ואל חלאילה, שתושביהם התניידו עד כה פנימה והחוצה מהשטח על בסיס רשימות שנמסרו לחיילים במחסומי הגדר. כעת, בעקבות ההכרזה על

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

סגירת השטח, מוחל על תושבי הכפרים הללו משטר היתרים נוקשה, המאלץ כל אחד ואחד מהם להגיש בקשה פרטנית להיתר שהייה בביתו. למוקד להגנת הפרט הגיעו בחודש האחרון עשרות פניות מתושבי בית איכסא שבקשתם להיתר נענתה בסירוב ביטחוני, ושיכולתם להמשיך ולהתגורר בביתם נמצאת בסכנה.

2.4.4 מניעת כניסת פלסטינים מהגדה לישראל והגבלת כניסת זרים לגדה

מיד לאחר מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר 2023, אסרה ישראל באופן גורף על כניסתם של 115,000 עובדים פלסטינים מהגדה המערבית, שהחזיקו בהיתרי עבודה בישראל כדין. היתרים אלה לא בוטלו, אך בפועל, למעט 8,000 עובדים שהוגדרו כחיוניים, [אסורה כניסת העובדים עד היום](#). ההשלכות הכלכליות על העובדים ומשפחותיהם, ועל כלכלת הגדה בכלל, מרחיקות לכת, ורבות מן המשפחות אינן מסוגלות לספק לעצמן צרכים בסיסיים כגון מזון ושכר לימוד. בעקבות המצוקה, עובדים רבים מימשו את זכותם למשוך את כלל כספי הפנסיה אשר נצברו בקופתם בישראל. עובדים שהחליטו לעשות זאת נאלצו במקביל לוותר על היתרי העבודה שלהם בישראל.

לפי נתוני ארגון גישה, גם היתרים לעבודתם של 48,000 פלסטינים בהתנחלויות שבגדה המערבית הוקפאו עם פרוץ המלחמה, אולם במהלך שנת 2024 חודשו ההיתרים עבור 32,000 מהם. משמע, אין מניעה גורפת להעסקת פלסטינים. מערכת הביטחון רואה [במצוקה הכלכלית הקשה](#) בגדה [סיכון ביטחוני גובר](#) למדינת ישראל, ותומכת בחידוש הדרגתי של כניסת עובדים פלסטינים לעבודה בישראל. ובכל זאת, ולמרות עלייה במספר העובדים הנכנסים בליט ברירה ללא היתר, והצורך הישראלי בעובדים אלה, אין כרגע שינוי במדיניות הממשלה בעניין.

כפי שנמסר מארגון לוחמים לשלום, איסור הכניסה הגורף אף מונע את כניסתם של פלסטינים עובדי ארגוני החברה האזרחית, בארגונים פלסטינים או בארגונים משותפים, ופוגע ביכולתם של הארגונים לקיים פעילויות ומפגשים בין פעילים ובני נוער ישראלים לפלסטינים, דבר המעצים את ההפרדה, הפחד והשנאה.

גם כניסת זרים, קרי מי שאינם ישראלים או פלסטינים תושבי הגדה, לשטחי הגדה המערבית מוגבלת באופן מחמיר. עוד קודם למלחמה החלה ישראל ליישם לתקופת ניסיון [נוהל המגביל באופן קיצוני](#) כניסה של זרים אל הגדה המערבית ואת שהייתם בה, לרבות בני זוג זרים ובני משפחה אחרים. באוקטובר 2024 הודיעה המדינה כי הנוהל יהפוך לקבוע. למרות עתירה שהגיש בעניין המוקד להגנת הפרט בשם מספר משפחות פלסטיניות, בספטמבר 2025 [הותר בג"ץ את הנוהל על כנו](#). המדינה הצהירה בדיון כי מתקיימת עבודת מטה לשינוי הנוהל.

2.5 הריסות בתים עונשיות

בנוסף ובשונה מפעולות הצבא להרס בתים בתואנה לצורך מבצעי או מהוצאה וביצוע של צווי הריסה אדמיניסטרטיביים בשל בנייה ללא אישור, מבוצעות בגדה גם הריסות בתים עונשיות. הריסת בתים עונשית נועדה במוצהר לפגוע בקרובי משפחתם של פלסטינים הנחשדים או מורשעים בביצוע עבירות ביטחון, כאמצעי הרתעה נגד מפגעים פוטנציאליים. הלכה למעשה מדובר בפגיעה בחפים מפשע כמדיניות רשמית, שהאפקטיביות שלה מוטלת בספק רב.

הריסת בתים היא ענישה קולקטיבית, המנוגדת לדין הבינלאומי ולעקרון היסוד במשפט הישראלי, לפיו אין מענישים אדם בגין מעשים שלא הוא ביצע. הריסת הבתים באה בנוסף לענישה פלילית נגד המפגע, והנפגעים העיקריים ממנה הם דיירי הבית שנהרס, ולא האדם אשר לו מיוחסים המעשים, שעל פי רוב נכלא או נהרג.

על פי [נתוני המוקד להגנת הפרט](#), נהרסו לפחות 11 בתים בהריסה מלאה או חלקית במהלך שנת 2024, ולפחות 7 בתים עד לחודש מאי 2025.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

לקריאה נוספת ראו באתר המוקד להגנת הפרט – [הריסת בתים](#).

2.6 מניעת סיוע הומניטרי

בסוף 2024 אישרה ממשלת ישראל [הצעה](#) להקמת [מנגנון חדש לרישום ארגונים הומניטריים בינלאומיים](#) שעיקר פעילותם מתרחשת בשטחים הכבושים, לרבות עזה, וש"עיקר פעילותם היא סיוע לרווחתם של תושבים פלסטינים". סעיף 7 לנוהל החדש מכיל רשימה פתוחה של שיקולים לסירוב לבקשה לרישום ארגון כגורם הומניטרי פעיל, דבר שמאפשר פסילת ארגון שפעל תחת רישום קודם. משמעות ביטול רישומו של ארגון או ביטול אשרות העובדים מטעמו היא למעשה מניעת פעילות הומניטרית בגדה המערבית. על פי הנוהל החדש ניתן לסרב לבקשה לרישום ארגון או למתן אשרה בשל עמדה פוליטית של הארגון או העובד, למשל משום שהארגון מפיץ מידע על ישראל המהווה "דה-לגיטימציה" לעמדת ישראל, "שולל את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית", "מפרסם או פרסם ... קריאה פומבית להטלת חרם על מדינת ישראל" או קורא להעמדה לדין של ישראלים בגין פשעי מלחמה. מדובר בצעדים הננקטים כחלק ממכלול סנקציות, בין היתר על רקע ביקורת שארגוני סיוע רבים משמיעים ביחס למדיניות ישראל ופעולותיה בעזה ובגדה המערבית.

כמו כן, ב-30.1.2025, ועל רקע אירועי טבח השבעה באוקטובר, נכנסה לתוקפה חקיקה המונעת מסוכנות האו"ם ואונר"א מלהפעיל כל נציגות, מלספק כל שירות ומלקיים כל פעילות, במישרין או בעקיפין, בשטחה הריבוני של מדינת ישראל. השלכות החקיקה כוללות סגירת מעברי הגבול בפני עובדי הסוכנות, וסגירת חשבונות הבנק שלה בבנקים ישראלים. חסמים אלה יסכלו, או לכל הפחות יגבילו במידה רבה, את פעילות סוכנות הסיוע, גם בשטחי הגדה המערבית.

אכן, תשתיות הסיוע שהקים הארגון הן תחליף, האמור להיות זמני, למנגנוני שלטון עצמאיים ומתפקדים עבור אוכלוסייה בשטח כבוש וללא שלטון עצמי מלא וריבוני, אולם התמשכות הכיבוש והיעדר יכולתה של הרשות הפלסטינית לספק באופן סביר את צורכי האוכלוסייה הצפופה והענייה בשטחי הגדה שנמצאים בשליטתה יצרו תלות מוחלטת במנגנון הסיוע הגדול והוותיק של אונר"א. תהא הצדקה להטלת סנקציות על הארגון אשר תהא, הנפגע העיקרי הוא הציבור הפלסטיני.

הפגיעה בסיוע ההומניטרי מצטרפת לפגיעה המתמשכת בכלכלה הפלסטינית בכלל וביכולתה של הרשות הפלסטינית לספק שירותים בסיסיים לתושביה בפרט. כל אלו בניגוד מוחלט לחובתו של כוח כובש לפעול לטובת התושבים המוגנים ולמימוש זכויות האדם שלהם, ואף בניגוד לאינטרס הביטחוני הישראלי.

3. ירושלים המזרחית

ב-2023 מנתה האוכלוסייה הפלסטינית בירושלים המזרחית [391,400](#) תושבים. כ-60% מתושבי [ירושלים המזרחית](#) חיו מתחת לקו העוני, לעומת כ-38% מכלל אוכלוסיית העיר ירושלים, שהיא הגדולה והענייה בערי ישראל. לפי [נתוני הכנסת](#) מ-2024, 90% מתושבי העיר הפלסטינים הם בעלי מעמד של תושבות קבע ו-9% הם אזרחים ישראלים, ומעל 40% מהם בני פחות מ-18.

כפי שיפורט בפרק זה, למרות מעמדם כתושבי קבע (ומיעוטם – אזרחים), סובלים כלל תושבי ירושלים המזרחית הפלסטינים הפליה שיטתית מזה שנים רבות, שאף העמיקה בחסות המלחמה. שירותים מוניציפליים בסיסיים כחינוך, אספקת מים, תיקון תשתיות ואיסוף אשפה אינם מסופקים באופן שוויוני, או בכלל, וחסימות כבישים פוגעות בשגרת חייהם של עשרות אלפי תושבים.

תוכניות מקודמות להקמת התנחלויות חדשות בירושלים המזרחית וסביבתה, נרשם שיא במספר הריסות הבתים, וסכנת נישול וגירושן של קהילות שלמות גוברת. מהלכי הנישול הממשלתיים משתכללים וכוללים פעולות המתואמות בין מנגנונים שונים במשרד המשפטים, לרבות רשם ההקדשים, האפוטרופוס הכללי

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

ופקיד הסדר המקרקעין במשרד המשפטים; מנגנוני האפטרופוס לנכסי נפקדים במשרד האוצר; היחידה הארצית לאכיפת חוקי התכנון והבנייה במשרד לביטחון לאומי; ועיריית ירושלים. המשטרה מלווה את הליכי ההריסה, ומאפשרת, בהנחיית השר הממונה, את שחיקתו של הסטטוס קוו הדתי-פולחני במתחם הר הבית / חרם א-שריף.

לקריאה נרחבת ראו דוח המוקד להגנת הפרט – [לקסיקון מזרח ירושלים](#), מאי 2025.

3.1 נישול קרקעות והרחבת התנחלויות

3.1.1 נישול באמצעות הסדר מקרקעין

תהליך הסדרת רישום המקרקעין בירושלים המזרחית מהווה איום מרכזי בפני תושביה הפלסטינים, ומשמש ככלי לייחוד שטחים שמעבר לקו הירוק. זאת באמצעות העברת בעלות על נכסי מקרקעין ליד המדינה על זרועותיה השונות, או לידי חברות וגורמים פרטיים המעורבים במפעל ההתנחלות במזרח ירושלים, בעיקר דרך שימוש במנגנון האפטרופוס הכללי, המאפשר ליהודים בלבד לתבוע בעלות על קרקעות שהיו רכוש יהודי לפני 1948.

[ממעקב](#) שמקיימות העמותות במקום – תכנון זכויות אדם ועיר עמים, עולה כי מאז פתיחתו המחודשת של הסדר המקרקעין ב-2018 ועד ל-אוגוסט 2025 החל הליך הסדר בשטח כולל של 7,900 דונם, המחולקים ל-232 גושים. שטח זה מהווה כחמישית מהקרקע שלא הייתה רשומה בפנקס הזכויות לפני חידוש ההליכים (קרקע לא מוסדרת וקרקע בהסדר). מתוכם הסתיימו ההליכים ב-46 גושים, בשטח כולל של כ-2,200 דונם.

[ניתוח עמותות במקום – תכנון זכויות אדם](#) של נתוני רישומי הקרקע הסופיים מראה כי בחלקים נרחבים מהקרקעות שנרשמו במסגרת ההסדר מתוכננות במקביל להליכי הרישום התנחלויות חדשות, הממוקמות בלב השכונות הפלסטיניות. כלומר, פתיחתו המחודשת של הסדר המקרקעין בירושלים המזרחית, אשר הוצגה כחלק ממהלך לשיפור תנאי החיים של הפלסטינים בירושלים והגנה על זכויותיהם, משמש בפועל ככלי נוסף של נישול ודחיקה מהעיר. מתוך הקרקעות שהוסדרו עד כה, רק אחוז אחד בלבד נרשם על שם בעלים פלסטיניים. 42% מהקרקעות מצויות בשכונות הישראליות או משמשות לתשתיות כלל-עירוניות, ואין רלוונטיות לשכונות הפלסטיניות בעיר; 40% נוספים נרשמו על שם מדינת ישראל (על זרועותיה השונות) או על שם קק"ל או עיריית ירושלים; 5% נרשמו על שם בעלים יהודים – פרטיים או מסחריים, תוך מעורבות האפטרופוס הכללי, שבחלק מהמקרים אף יוזם את התוכניות. ביולי 2025 דחה בג"ץ את עתירת עיר עמים ובמקום – תכנון זכויות אדם, שטענו כי לאפטרופוס הכללי אין סמכות ליזום תוכניות בירושלים המזרחית (בג"ץ 2623/24).

הצלבת מיפוי הקרקעות שבהסדר עם מיפוי התוכניות המקודמות כיום בירושלים המזרחית מעידה כי מרבית הקרקעות שהוסדרו עד כה הן [קרקעות שבהן מקודמות תוכניות להתנחלויות חדשות, או קיימות כבר התנחלויות בפועל](#). שמונה מהגושים שרישומם הושלם מצויים בלב השכונות הפלסטיניות ומיועדים להקמה של התנחלויות חדשות, שבהן צפויות להיבנות אלפי יחידות דיור לציבור היהודי.

לקריאה נרחבת ראו דוח עמותות במקום – תכנון זכויות אדם – [הסדר מקרקעין בשירות מדינת המתנחלים, ניתוח תוצאות ביניים של חידוש הסדר המקרקעין בירושלים המזרחית, 2018-2024](#), יולי 2025.

3.1.2 נישול וגירוש באמצעות הרחבת התנחלויות

נכון ליולי 2025 מתוכננות 14 התנחלויות חדשות בירושלים המזרחית: עבור ארבע מתוכן כבר אושרו תוכניות סטטוטוריות (גבעת המטוס, שם כבר החלה בנייה; גבעת השקד; אמת המים; והר חומה מזרח), ועשר נוספות נמצאות בשלבים שונים של הליכי אישור. התנחלויות אלו כוללות במצטבר כ-10,000

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

יחידות דיור שכבר אושרו, וכן תוכניות לכ-17,000 יחידות דיור נוספות. בנוסף עליהן קיימות תוכניות רבות לציפוף השכונות היהודיות הקיימות מעבר לקו הירוק, בדרך כלל באמצעות הליכי פינוי-בינוי. חמש קהילות פלסטיניות לפחות מצויות כיום בסכנת גירוש: בבטן אל הווא ובאל בוסתאן שבסילואן, בשייח ג'ראח, באום טובא ובנועמאן. בשנת 2024 פונו שבע משפחות בבטן אל הווא, ונדחו בקשות רשות ערעור של משפחות רבות נוספות בבית המשפט העליון. בשנת 2025 שש משפחות נוספות בבטן אל הווא, המונות כ-31 נפשות, ניצבות בפני פינוי מידי מביתהן.

שכונת שייח ג'ראח: מזה כחמישה עשורים שארגוני מתנחלים הנתמכים בידי המדינה פועלים כדי להשתלט על בתים בשכונת שייח ג'ראח שבמזרח ירושלים באמצעים שונים. בשנת 2025, תחת הכותרת "התחדשות עירונית", מקודמות שתי תוכניות למגורים לכ-2,000 משפחות יהודיות בשכונה. קיים חשש ממשי כי תוכניות אלה יובילו לפינוי מתחם אום הארון ולגירוש עשרות משפחות פלסטיניות מביתהן. תוכנית אחרת כוללת הקמה של ישיבה חרדית על מגרש שהפקעתו בידי עיריית ירושלים בוצעה בעילה שבכך ישרת את תושבי השכונה. במקביל, כפי שכבר עשתה בסילואן, המדינה תופסת שטחים במרחב הציבורי של השכונה, ומקצה תקציבים גדולים כדי לפתח בהם פרויקטים דתיים ולאומיים ישראלים. פרויקטים ממשלתיים אלה עלולים להפוך את שייח ג'ראח משכונה שהיא חלק אורגני מהמרחב הפלסטיני מסביב לעיר העתיקה להתנחלות ישראלית שמנתקת את מרכז של ירושלים הפלסטינית מחלקיה הצפוניים, כשלידה נותרת כמה מובלעות פלסטיניות קטנות ומאוימות.

לקריאה נרחבת ראו דוח עמותת עיר עמים – [טבעת החנק של שייח ג'ראח, השתלטות ישראלית וגירוש קהילה](#), יולי 2025.

3.2 תכנון, בנייה והריסה

3.2.1 הפליה בתכנון ובדיור

בשנת 2024 אושרו בירושלים כולה תוכניות עבור למעלה מ-11,000 יחידות דיור. מתוכן, אושרו תוכניות רק לכ-1,000 יחידות דיור בשכונות הפלסטיניות, כלומר – פחות מ-10% מכלל יחידות הדיור שאושרו בעיר נועדו לשרת 40% מתושביה.

הפליה תושבי השכונות הפלסטיניות בירושלים באה לידי ביטוי [בכל שלבי הבירוקרטיה של הבנייה](#). כך, וכמו בשנים קודמות, גם במהלך שנת 2024 הובאו לדיון, אך לא בהכרח אושרו, תוכניות מתאר רבות בשכונות הישראליות משני צידי הקו הירוק בירושלים, בהיקף של יותר מ-50,000 יחידות דיור, מתוך 18,988 מעבר לקו הירוק. לעומת זאת, בשכונות הפלסטיניות של העיר הובא לדיון מספר זעום של פחות מ-2,050 יחידות דיור. כלומר, רק 4% מיחידות הדיור בתוכניות המתאר שהובאו לדיון ב-2024 נמצאות בשכונות הפלסטיניות של העיר, ואף הן, כאמור, לא בהכרח אושרו.

מרבית תוכניות הבנייה עבור פלסטינים המצליחות לקבל אישור הן תוכניות המקודמות ביוזמה פרטית על ידי בעלי הקרקע. אך [דו"ח משותף לעמותות במקום – תכנון וזכויות אדם ועיר עמים](#) מצביע על נסיגה משמעותית ביכולת של בעלי הקרקע הפלסטינים לקדם תוכניות כאלו בשנים האחרונות, ובמיוחד באזורים שבהם הקרקע איננה רשומה ואיננה מוסדרת, המהווים כ-70% מהשטחים הפלסטיניים בעיר. בחינה של כמות התוכניות באזורים אלו אשר הצליחו לעמוד בתנאי הסף של הוועדה המחוזית (שלב תוכנית המתאר, שהוא השלב הראשון לקידום התוכנית) מעידה כי היתה צניחה משמעותית, ממוצע של כ-100 תוכניות בשנה, לאפס תוכניות שעמדו בתנאי סף ב-2023, ורק שבע תוכניות ב-2024. הסיבה לירידה דרמטית זו בתכנון לפלסטינים במזרח ירושלים היא שינוי בנהלי הוכחת הבעלות שהיו נהוגים עד כה בהליכי תכנון ובנייה במזרח העיר, והכפפתם להליכי רישום המקרקעין. כריכת שני ההליכים יחד, ובפרט מעורבותו של האפוטרופוס לנכסי נפקדים בהליכי התכנון, מכשילה בעלי קרקע פלסטינים רבים מקבלת אישור ראשוני לקידום תוכניות.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

לקריאה רחבה בנושא ראו דו"ח משותף לעמותות במקום – תכנון זכויות אדם ועיר עמים – [ממאה לאפס](#), [נוהל חדש מקפיא תכנון במזרח ירושלים](#), נובמבר 2024.

3.2.2 הריסת בתים

במקביל לצמצום במתן אישורי בנייה, חלה עלייה משמעותית בהריסות הבתים בעיר. הריסת בתי מגורים ומבנים ואכיפה בדרגות הן חלק ממדיניות הדיור והתכנון המפלה, הכופה על אלפי פלסטינים לבנות את בתיהם ללא היתר, היות וצורכי הדיור של האוכלוסייה הגדלה בהתמדה אינם זוכים למענה ממסדי.

במהלך 2024 נקבע [שיא הריסות שנתי](#), ונהרסו 255 מבנים, בהם 181 יחידות דיור. בסילואן בלבד נהרסו 68 יחידות, דבר שהוביל לעקירת קהילה שלמה. בשכונת אל בוסתן, שמהווה חלק מסילואן, נהרסו 23 יחידות דיור, כ-25% מבתיה, על ידי עיריית ירושלים. התוכנית העירונית להפוך את שטח אל בוסתן לפארק "גן המלך" תהווה צעד משמעותי במגמה לייחוד השכונה, תוך גירושן של כ-100 משפחות פלסטיניות נוספות, ויצירת רצף "יהודי" ממזרחה למערבה של העיר.

לקריאה נרחבת ראו דוח עמותת עיר עמים – [סיכום שנת 2024: מדיניות ישראל במזרח ירושלים – מנגנוני נישול וגירוש דורסניים בחסות המלחמה](#), ינואר 2025

3.3 תשתיות ושירותים

למרות שתושבי ירושלים המזרחית מחויבים בתשלום ארנונה ככל תושבי העיר, הם סובלים מהפליה קשה בכל הנוגע לאספקת שירותים עירוניים ותשתיות.

3.3.1 חינוך

במוסדות החינוך הערבי בירושלים המזרחית לומדים 107,290 תלמידים. על פי [דו"ח עדכני של עמותת עיר עמים](#), המבוסס על ניתוח מידע שקיבלה מעיריית ירושלים, מערכת החינוך במזרח העיר סובלת ממחסור חמור של כ-1,461 כיתות, שאמורות לאכלס עשרות אלפי תלמידים. לקראת שנת הלימודים שהחלה בספטמבר 2025 נבנו רק 20 כיתות חדשות. משרד החינוך ועיריית ירושלים הבהירו כי בתי ספר חדשים, לכשיבנו, יהיו בבעלות העירייה וילמדו אך ורק על פי תוכנית הלימוד הישראלית. כמו כן עוסקת ועדת החינוך של הכנסת בהעברת חקיקה שתמנע ממורים שלמדו במוסדות להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית מללמד במזרח ירושלים, מה שצפוי להעמיק עוד יותר את המחסור במורים ולתרום להרעת מצב התלמידים באזור.

בעקבות החקיקה האוסרת על פעילות סוכנות האו"ם אונר"א בשטחי מדינת ישראל נסגרו ב-2025 שישה בתי ספר שהופעלו על ידי אונר"א במזרח ירושלים, ובהם למדו כ-1,100 תלמידים. רק מעטים מהם נקלטו בבתי ספר אחרים, בשל המחסור החמור בכיתות, ומאות תלמידים אחרים, רבים מהם ממחנה הפליטים שועפט, נאלצו לעבור ללמידה מרחוק. גם בתחילת שנת הלימודים הנוכחית לא נמצא מקום למרבית מהתלמידים, בניגוד לחובת המדינה לספק שירותי חינוך לכלל התלמידים.

המגמות המתוארות לעיל מתעלמות מטובת הילדים, שיקול האמור להיות בליבה של כל החלטה בעניינים, ופוגעות בזכותם לחינוך ולשוויון תוך העמקת פערים גם בין ילדים ובני נוער משכונות שונות במזרח ירושלים. באופן מצער ובלתי מפתיע, בכל שנה נושרים כ-3,000 מהתלמידים במזרח ירושלים, שהם כ-3% מכלל התלמידים שם. שיעור זה גבוה משיעור הנשירה של כלל התלמידים, יהודים וערבים, הלומדים בישראל.

לקריאה נרחבת בנושא ראו:

עמותת עיר עמים – [דוח חינוך מזרח ירושלים, שנה"ל 2024-2025 \(תשפ"ה\)](#), אוגוסט 2025.

האגודה לזכויות האזרח – [לרשום למוסדות החינוך בירושלים המזרחית מאות תלמידים שנותרו ללא בית ספר](#), אוגוסט 2025.

3.3.2 מים

למרות שאין חולק על חובת המדינה לספק מים לכל אזרחיה ותושביה, מאז חודש יוני 2024 [צומצמה מאוד אספקת המים לתושבי כפר עקב](#), שכונה עצומת ממדים בשטחה המוניציפלי של ירושלים, בה מתגוררים רבבות פלסטינים שהם תושבי קבע או אזרחי ישראל. בחודשי הקיץ החמים ביותר מצאו עצמם התושבים סובלים מצמצום חמור באספקת מים – עד 4-12 שעות בשבוע, תוך פגיעה קשה בזכויותיהם למים, לבריאות, לכבוד ולשוויון. כל זאת בשל תסבוכת בירוקרטית שאינה באחריות או בשליטת התושבים כי אם בידי רשויות המדינה. המים המסופקים לתושבי כפר עקב אמנם נקנים מחברת "מקורות" הישראלית, אך מסופקים בפועל בידי חברת המים של רמאללה, שאינה ספק מורשה בישראל. זהו מצב בירוקרטי חריג שהרשויות הישראליות הגיבו כלפיו באדישות ומיהרו להטיל אחריות זו על זו ועל הרשות הפלסטינית, תוך התנערות מחובתן חוקית לספק מים לכלל תושבי ישראל.

בעקבות עתירת התושבים, האגודה לזכויות האזרח ועמותת עיר עמים לבג"ץ, הודיעה המדינה כי נמצאה הצדקה להציב תחנות לחלוקת מי שתייה בכפר עקב, בכפוף לאישורים ביטחוניים. ב-30.9.2025 ניתן צו על תנאי בעתירה, שבו הורה בית המשפט למדינה לנמק מדוע לא יסופקו לתושבי כפר עקב מים באופן סדיר ורצוף, באיכות ראויה ובלחץ מספיק לצרכים אישיים, ביתיים וציבוריים.

3.3.3 תשתיות ושירותים עירוניים

תושבי שכונות מזרח ירושלים, והשכונות שמעבר לחומת ההפרדה בפרט, מוסיפים לסבול ממחסור בשירותים אזרחיים, מתשתיות לקויות ומשירותים עירוניים באיכות וזמינות פחותים מאוד מאלה הניתנים במערב העיר.

[כבישים ומדרכות אינם נסללים](#), לעיתים בניגוד להחלטות שיפוטיות המחייבות את העירייה. והתושבים נאלצים להתמודד עם בוך בחורף ועם אבק וזיהום בקיץ. דרכים המשמשות רק או בעיקר את האוכלוסייה הפלסטינית סובלות מליקויים בטיחותיים רבים.

בעונת החורף חוזרות ונשנות בעיות ניקוז וביוב, ושירותי הניקיון והתברואה לוקים בחסר באופן משמעותי. כך למשל, בחודש ינואר 2025 הופסק איסוף האשפה בשכונת דחיית אל סלאם, ובמהלך חודש מאי 2025 חלו [שיבושים חמורים באיסוף האשפה](#) ברחובות כפר עקב, וגרמו למפגעים ומזיקים. העירייה ורשויות הביטחון הערימו קשיים על מעבר משאיות לפינוי אשפה במחסומים והתנו את המעבר בבדיקת ביטחוני. הבעיה נפתרה ואיסוף האשפה בכפר עקב חודש לאחר פניית האגודה לזכויות האזרח לעירייה בנושא בשם התושבים.

בנוסף, העיר המזרחית מוסיפה לסבול ממפגעים סביבתיים קשים, ובהם [אתרי פסולת בלתי מוסדרים](#) אשר מעלים עשן או גורמים שריפות. העירייה מפנה את האחריות למי שמפר את החוק ומשליך פסולת באתרים אלה (פעמים רבות אלה קבלני פסולת ובניין הפועלים באופן בלתי חוקי), במקום לוודא אכיפה ושיקום של האתרים באופן אפקטיבי, ולמרות פניות חוזרות ונשנות של ארגוני זכויות אדם וסביבה.

לקריאה בנושא, לרבות מאבקים נוספים להגנה על זכויות תושבי מזרח ירושלים ראו: האגודה לזכויות האזרח – [זכויות תושבי ירושלים המזרחית](#)

3.4 אגן העיר העתיקה

השימוש בארכיאולוגיה ככלי להפרת זכויות הפלסטינים ולהשתלטות על מרחבים, אתרים ונכסים שונים במזרח ירושלים אינו חדש, ואף נמשך ומתרחב. בין הדוגמאות הרבות ניתן לציין את המשך החפירות הארכיאולוגיות באתרים שונים בשכונת סילוואן (כמו מתחם קדם ובריכת השילוח) תוך פגיעה בשגרת

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

חייהם של התושבים, המשך קידום התוכנית להקמת הרכבל בעיר העתיקה והעברת האחריות למשרד התחבורה, והמשך פיתוח אתרי תיירות בגיא בן הינום, במרחבים שלפני כן שימשו את הקהילות הפלסטיניות הסמוכות. פעולות אלו מעצימות תהליכים רבי שנים המביאים, באופן ישיר או עקיף, מוצהר או שאינו מוצהר, להסתרת המורשת הרב-תרבותית של ירושלים, ותורמות להצגתה כעיר בעלת חשיבות ליהודים בלבד, תוך פגיעה בצביונה הרב-תרבותי ובשגרת חייהם של תושבי מזרח העיר.

3.4.1 מצעד הדגלים

כמדי שנה, הגיע "הניכוס היהודי" לשיאו האלים ביום ירושלים במאי 2025, בו התקיים "[מצעד הדגלים](#)" השנתי במימון עיריית ירושלים. במסגרת האירוע צעדו רבבות בני נוער יהודים ברחובות העיר העתיקה, לרבות הרובע המוסלמי, תוך שהם [קוראים קריאות גזעניות](#), תוקפים עובדי אורח ובעלי עסקים פלסטינים באלימות ופוגעים ברכושם, בזמן שמרבית התושבים המוסלמים הסתגרו בבתייהם. בסופו של המצעד עלו אלפי יהודים להר הבית והתפללו בו, בניגוד לסטטוס קוו. מאז כניסת איתמר בן גביר לתפקידו כשר לביטחון לאומי הוא [עלה להר מספר פעמים](#), לעיתים בלווית חברי כנסת ושרים נוספים, תוך שהוא מתפאר בשינוי מדיניות המשטרה, ובניגוד להצהרות ראש הממשלה כי אין שינוי בסטטוס קוו. לעומת זאת, כניסת מוסלמים להר הבית מוגבלת מאז פרוץ המלחמה. מגבלות שונות מופעלות באופן בלתי רציף, וכניסתם של מתפללים נמנעת לעיתים ללא הסבר ותוך פגיעה בחופש הפולחן ובסטטוס קוו.

3.5 הגבלת תנועה וחסידת גישה

כשליש מתושביה הפלסטינים של ירושלים המזרחית חיים כיום מעברם של חומת ההפרדה ומחסומי קבע. מיד לאחר השבעה באוקטובר 2023 נסגרו כל המחסומים ההיקפיים סביב ירושלים המזרחית, וניתקו באחת את תושבי העיר הפלסטינים שמעבר לגדר ההפרדה ממרכז חייהם. הצבת מחסומים זמניים וחסידת המעבר בין שכונות בירושלים המזרחית הובילו אף הן לפגיעה רחבה בחופש התנועה של פלסטינים תושבי העיר, ולניתוקם הכפוי.

מציאות זו נמשכה גם לאורך שנת 2025. כך למשל ב-14.6.2025, יום לאחר תחילת המתקפה הישראלית באיראן, מצאו עצמם אלפי תושבי [שכונת אבו טור](#), תושבי קבע ואזרחים ישראלים, מוקפים בבטונדות שהוצבו בכניסה לדרכים הראשיות. תושבים המבקשים לצאת ולהיכנס אליה עם כלי רכב נאלצו לפלס את דרכם לירושלים בדרך צרה, מתפתלת וארוכה, הפקוקה במכוניות. לתושבים לא ניתנה כל הודעה רשמית בדבר החסימה ומשך הזמן שהיא תעמוד על כנה. לתושבים ששאלו נאמר כי הכניסה הצפונית נסגרה כיוון שילדים יידו אבנים, ולא ניתן כל הסבר לחסימת הכניסה הדרומית. שכונת כפר עקב בירושלים, שבה מתגוררים רבבות תושבי קבע ואזרחים ישראלים, נמצאת מעבר לחומת ההפרדה. עד תחילת המלחמה יכלו התושבים לעבור לירושלים דרך מחסומי קלנדיה וחזימה, ומאז הוצב [מחסום נוסף, א-ג'יב](#). המחסומים מופעלים תוך מגבלות חמורות, באופן הפוגע קשות בשגרת חייהם של עשרות אלפי תושבים. עתירה בעניין, שהוגשה כבר בנובמבר 2023 על ידי תושבים, האגודה לזכויות האזרח, המוקד להגנת הפרט ועמותת עיר עמים, עדיין תלויה ועומדת, כאשר גם בעתות שקט ביטחוני יחסי לא ניכר שיפור רב בנוהלי פתיחת המחסומים.

מגבלות התנועה אף מציבות קושי לפינוי רפואי או להגעה מהירה של שירותי חירום במקרה הצורך. מעבר מהיר אפשרי רק עבור מי שמחזיק באישור מיוחד. בעבר ניתנו אישורים אלה לחולים קשים הזקוקים להם לצורך יציאה טיפולים רפואיים בירושלים, אך מאז ינואר 2025 לא ניתנו אישורים כאלה.

באוגוסט 2025 הגישו האגודה לזכויות האזרח והמוקד להגנת הפרט עתירה לבג"ץ, בשם [שבעה חולים וחולות קשים מכפר עקב](#), בדרישה להתיר להם מעבר מהיר דרך מחסום א-ג'יב, ובטענה כי המדיניות הנוכחית שרירותית, בלתי סבירה ופוגעת בזכותם לחיים, לבריאות ולכבוד. בעקבות העתירה חודשו מספר היתרים לחולים קשים, אך עדיין קיימים כשלים והמדיניות בנושא אינה עקבית.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; מחסום Watchpoint; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

לקריאה בנושא, לרבות מאבקים נוספים להגנה על זכויות תושבי מזרח ירושלים ראו: האגודה לזכויות האזרח – [זכויות תושבי ירושלים המזרחית](#)

3.6 חוק גירוש משפחות מחבלים

בנובמבר 2024 חוקקה הכנסת את [חוק גירוש משפחות מחבלים, תשפ"ה-2024](#), המסמיך את שר הפנים לגרש למספר שנים אזרח או תושב ישראל, בן משפחה ממדרגה ראשונה של פעיל טרור, במידה ו"ידע או היה עליו לדעת מראש על תוכניתו של המחבל לבצע מעשה טרור ולא עשה את כל המאמצים הנדרשים כדי למנוע את עשייתו, את השלמתו או את תוצאותיו..." או אם "הביע תמיכה או הזדהות עם מעשה טרור או פרסם דברי שבח, אהדה או עידוד למעשה טרור או לארגון טרור". למרות שהחוק, הייחודי לישראל, פוגע פגיעה אנושה בזכותו של כל אדם לתושבות ולאזרחות ובשרשרת הזכויות הכרוכות במעמד זה, ולמרות שהחוק אינו קובע אמות מידה להפעלתו, החל שר הפנים ליישמו באופן רטרואקטיבי הנוגד את כללי המינהל התקין. לאור זאת [פנה המוקד להגנת הפרט](#) במרץ 2025 אל היועצת המשפטית לממשלה ואל היועצת המשפטית לכנסת, בדרישה כי יורו על עצירת יישום החוק בשל אי חוקיותו.

4. מעצר וכליאה

מיד עם פרוץ המלחמה, ומכוח חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, נעצרו אלפי עזתים, והוחזקו בישראל במתקנים צבאיים ובמתקני שב"ס תוך שהם סובלים מתנאי כליאה קשים, התעללויות חמורות והזנחה, לרבות הזנחה רפואית, שכמותם טרם נראו בארץ. זאת למרות ששיעור ניכר מהעצורים לא היו מעורבים במתקפה על ישראל, ושחררו לבסוף כבלתי מסוכנים.

במקביל הוצא כמעט מיד צו חירום כליאתי למתקני שב"ס, המאפשר (גם היום, בחלוף שנתיים) להגביר את הצפיפות, שהיתה גדולה עוד קודם לכן, ולהלין אסירים ועצורים על הרצפה. בהתאם למדיניות השר לביטחון לאומי, אף תנאי הכליאה האחרים – ובהם אספקת מזון ושירותים רפואיים – נפגעו משמעותית, עד כדי הרעבה ופגיעה בבריאותם ובחיייהם של כלואים רבים, וכן רבו מקרי אלימות והתעללות.

לפני נתוני ארגון רופאים לזכויות אדם, לפחות 94 פלסטינים מתו תחת משמורת ישראלית מאז פרוץ המלחמה בשל פגיעות קשות, היעדר טיפול רפואי ותנאי מחיה קשים. זהו מספר שיא חסר תקדים, המעיד על חומרת המצב. עם זאת, ככל הידוע, טרם הוגש ולו כתב אישום אחד נגד חייל או סוהר בגין מות כלוא. עצורים רבים אחרים שוחררו ממשמורת כשהם סובלים מפגיעות פיזיות בלתי הפיכות, לרבות קטיעת איברים.

פרסומים, עתירות וביקורת בינלאומית לא הביאו לשינוי ממשי במצב, למעט הקלה נקודתית בתנאי הכליאה במתקן הצבאי שדה תימן, שבו נחשפו על ידי חיילים, רופאים ועצורים הפגיעות החמורות ביותר.

4.1 מנגנוני מעצר וכליאה

4.1.1 עצורים תחת חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים (חוק הלב"חים)

מאז מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר 2023, והמלחמה שהחלה בעקבותיה, נעצרו אלפי פלסטינים תושבי רצועת עזה תחת חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, התשס"ב-2002. למרות שנעצרו כחשודים בפעולות טרור, [לפי מידע שמסרה המדינה](#) במהלך הליך משפטי ביולי 2024, כ-50% מכ-4,000 העצורים שהובאו מעזה ונכלאו בישראל בחודשי המלחמה הראשונים שוחררו חזרה לרצועת עזה בצו צבאי מבלי שינוהל בעניינם כל הליך שיפוטי.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

על פי נתוני הוועד הציבורי נגד עינויים, בחודש יולי 2025 החזיקה ישראל ב-2,854 כלואים תחת חוק זה, מתוכם 450 כלואים במתקני כליאה צבאיים (שדה תימן, עופר ונפתלי). בעקבות ביצוע השלב הראשון להסכם להפסקת הלחימה בעזה באוקטובר 2025, ושחרור אסירים ועצורים פלסטינים, פחת מספרם של הכלואים מתוקף חוק זה לכאלף עצורים במתקני שב"ס ומאות בודדות במתקנים הצבאיים.

יצוין כי כליאה במתקן צבאי, להבדיל מכליאה במתקן שב"ס, משמעה היעדר כל פיקוח חיצוני על תנאי הכליאה, היחס אל הכלואים ומצבם הבריאותי. כמו כן, בעוד שב"ס מחויב לפרסם נתוני כליאה, נתוני הכליאה במחנות הצבאיים אינם מפורסמים.

חוק הלב"ח יועד מלכתחילה להסדיר את מעצרים של מי שחשודים כלוחמים השייכים לארגוני טרור ואשר אינם אזרחי ישראל, ומיושם בדרך כלל כאשר המעצר מבוצע מחוץ לשטח המדינה. על ידי אפיון זה החוק מונע מן העצורים זכויות שמעניק המשפט הבינלאומי לאזרחים או לשבויי מלחמה. מאז השבעה באוקטובר 2023 תוקן החוק בהוראת שעה, ובמתכונתו הנוכחית מאפשר החזקת עציר במשך 30 יום (וקטין 20 יום) מבלי שיוצא נגדו צו כליאה על ידי גורם צבאי, עד ל-45 יום לפני שיובא בפני שופט (קטין עד 30 יום), ועד ל-75 יום לפני שיתאפשר לו ייצוג משפטי. מרגע שניתן צו כזה הוא תקף ללא הגבלת זמן, כל עוד מאשר שופט את המשכו כל שישה חודשים. כתוצאה מכך עצורים מוחזקים במשך חודשים ללא בחינת הבסיס העובדתי או החוקי למעצרו, ללא ייצוג משפטי ומבלי שניתנת להם האפשרות לעדכן את בני משפחותיהם בדבר מעצרו. במציאות הכליאה לאחר השבעה באוקטובר, מדובר בחודשים רבים בתנאים המסכנים את בריאותם ואת חייהם של העצורים. בפברואר 2024 [עתרו לבג"ץ](#) הוועד הציבורי נגד עינויים, המוקד להגנת הפרט, רופאים לזכויות אדם, גישה ועדאלה בדרישה לבטל הוראת השעה זו, בטענה כי היא פוגעת באופן קיצוני ובלתי מידתי בזכויות לחירות, להליך הגון ולייצוג משפטי. למרות הזמן הרב שחלף, העתירה עודה תלויה ועומדת.

בניגוד לפרקטיקות בעבר, משפחות העצורים אינן מיודעות בדבר המעצר ומקום הכליאה, ולא ניתנת לנציגי הצלב האדום אפשרות לבקר במתקני הכליאה. למרות שהחוק קובע כי יתקיים מערך פיקוח על תנאי העצורים, אין בנמצא כל מידע האם פיקוח כזה אכן מתקיים, על ידי מי, מה מסקנותיו, אם בכלל, של אותו גורם מפקח, והאם מומשו.

לקריאה נוספת ראו: הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל – [חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים \(תיקון מס' 4 והוראת השעה-חרבות ברזל\)](#).

4.1.2 מעצרים מינהליים

בנוסף, נכון לספטמבר 2025, ועל פי נתוני שב"ס בלבד, החזיקה ישראל ב-3,577 [עצורים מינהליים](#). העצורים המינהליים רובם ככולם תושבי הגדה המערבית. עצורים מינהליים [מוחזקים במעצר ללא כתב אישום](#) או משפט, על סמך "יסוד סביר להניח כי יפגעו בשלום האזור או שלום הציבור", ובדרך כלל על סמך מידע חסוי שאין להם או לעורך דינם גישה אליו. מעצר מינהלי יתכן שימשך חודשים ואף שנים, תוך שהוא מוארך מדי שישה חודשים על ידי שופט צבאי. מניתוח [נתוני שב"ס כפי שמעודכנים על ידי המוקד להגנת הפרט](#), עולה כי ממוצע העצורים המינהליים החודשי מאז סוף 2023, ובשנתיים האחרונות, גבוה פי שלושה ויותר ממספרי העצורים המינהליים שהוחזקו על ידי שב"ס בנתון חודשי, בשנים קודמות.

לעדכון שוטף על מספר הכלואים הפלסטינים המוחזקים על ידי שב"ס ראו באתר המוקד להגנת הפרט – [כלואים "ביטחוניים" מוחזקים בבתי הכלא בישראל](#).

4.2 מוות במשמורת הצבא או שב"ס

על פי מידע שנאסף ממקורות רשמיים באמצעות בקשות חופש מידע, מארגוני זכויות אדם ומהתקשורת, רוכז ונבדק על ידי ארגון רופאים לזכויות אדם על ידי הצלבה בין מקרים בהם טיפל ישירות, עדויות שנאספו והשתתפות בנתיחות שלאחר מוות, לפחות 94 פלסטינים, עצורים ואסירים ביטחוניים, מתו

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

כאשר הוחזקו במתקני שב"ס, במקני הכליאה הצבאיים, או כאשר הובלו על ידי הצבא למתקנים אלה, מהשבעה באוקטובר 2023 ועד לאוגוסט 2025. זהו מספר חסר תקדים, שאף המשיך ועלה מאז.

עם זאת עד היום לא ידוע גורלם של מאות פלסטינים נוספים מעזה אשר נכלאו על ידי הצבא הישראלי והוחזקו במשמורת. מכאן עולה החשש כי המספר אף גבוה יותר. יצוין כי זהותם של חלק מהמתים במשמורת הצבא שתועדו, כלל אינה ידועה.

פרטים הנוגעים למות עצורים אינם גלויים ואינם נמסרים אף למשפחות. בחלק מהמקרים נמנעת נתיחה שלאחר המוות, או שמתקיימת שלא בנוכחות רופא. מטעם המשפחה.

מן המקרים שאפשר היה לבדוק עולה כי הכלואים נפטרו מסיבות שונות או משילוב ביניהן: תנאי הכליאה הקשים, לרבות המחסור החמור במזון; מצבים רפואיים מהם סבלו קודם לכליאה ואשר לא זכו למענה רפואי הולם; פציעות שלא טופלו; או אלימות קשה שהופעלה כלפיהם בזמן הכליאה והובילה למותם.

ככל הידוע, עד אוקטובר 2025 לא הועמד אף חייל או סוהר לדין בגין מות כלואים במשמורת.

לקריאה רחבה ראו: דוח רופאים לזכויות אדם – [גזר דין מוות לפלסטינים מאחורי הסורגים | דוח חדש ועדויות](#), נובמבר 2025.

4.3 תנאי כליאה

תנאי הכליאה הן במתקנים הצבאיים והן במתקני שב"ס קשים מאד, וכאמור אף הובילו למקרי מוות. בנוסף לעזתים המוחזקים כלב"חים ונעצרו מאז תחילת המלחמה, גם עצורים ואסירים ביטחוניים אחרים, בגירים וקטינים, לרבות מי שנכלאו עוד לפני אוקטובר 2023, חיים בתנאים שהורעו משמעותית ובמתכוון מאז פרוץ המלחמה. נכון לאוקטובר 2025, לאחר שחרור כלואים במסגרת הסכם הפסקת הלחימה בעזה, מדובר ב-9,204 [כלואים](#) המוחזקים במתקני שב"ס תחת כל הקטגוריות הביטחוניות, ובמאות כלואים נוספים המוגדרים כלב"חים ומוחזקים במתקני הצבא.

[הרעת התנאים על ידי שב"ס](#) נוגדת את החוק ונעשתה ללא סמכות. בעקבות שורת ביקורים רשמיים במתקני שב"ס [התריעה הסנגוריה הציבורית](#) – גוף ממשלתי רשמי במשרד המשפטים – על ההחמרה החמורה בתנאי הכליאה בכלל ושל הכלואים הביטחוניים בפרט, אותם הגדירה חד משמעית כ"בלתי אנושיים" בשל גורמים שיפורטו להלן.

לקריאה נרחבת ראו:

דוח אלטרנטיבי לוועדת האו"ם נגד עינויים, הוגש בנובמבר 2025, על ידי הוועד נגד עינויים, עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, המוקד להגנת הפרט, הורים נגד מעצר ילדים ורופאים לזכויות אדם:

[Torture as State of Policy: Abuse of Palestinian Detainees in Israel and Absence of Accountability Since October 7, 2023](#)

הסנגוריה הציבורית – [דוח פעילות שנת 2024](#).

דוח רופאים לזכויות אדם – [הפרות שיטתיות של זכויות אדם: מצב הכלואים הפלסטינים מאז ה-7.10.23](#), פברואר 2024.

4.3.1 הרעבה

[אספקת המזון לכלל הכלואים אינה מספקת](#). התפריט הרשמי של מתקן הכליאה הצבאי מחנה עופר הוא בעל ערך קלורי נמוך מאד, כאלף קלוריות ליום בלבד, ומתוכן רק 40 גרם חלבונים. אלה כמויות הנמוכות

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

בהרבה מהתצורות הנחוצה לאדם הממוצע, ואשר לאורך שבועות וחודשים מובילות לתחושת רعب תמידית, לאובדן משקל דרסטי ולפגיעה בריאותית מסוכנת ולעיתים בלתי הפיכה.

גם במתקני הכליאה של שב"ס התדרדרה באופן משמעותי הזנת העצורים והאסירים הביטחוניים מאז פרוץ המלחמה. תוכנית הזנה חדשה ומופתתת אומצה בהוראת השר לביטחון לאומי, אך על פי עדויות שנגבו על ידי המוקד לזכויות הפרט מעשרות כלואים, גם מזון דל זה מוגש פעמים רבות בכמויות חסרות, כשהוא מקולקל או שאינו מבושל דיו. לעיתים מנות יחיד מחולקות בין 8 ו-10 כלואים, לרבות קטינים. כלואים דיווחו על סבל רב כתוצאה מרעב יומיומי ועל אובדן משקל משמעותי. [תועדו מקרים](#) בהם הוביל המחסור להתדרדרות בריאותית קשה ואף למוות.

בספטמבר 2025 קיבלו שופטי בג"ץ [עתירה](#) שהוגשה על ידי האגודה לזכויות האזרח וארגון גישה, וקבעו בפסק דינם כי שב"ס מחויב על פי חוק לספק לאסירים הביטחוניים תנאי קיום בסיסיים, ובכלל זה מזון בכמות ובהרכב המתאימים לשמירה על בריאותם. דעת הרוב קבעה כי קיים חשש שאספקת המזון לאסירים במתכונת הנוכחית אינה מבטיחה עמידה בסטנדרט החוקי, ולפיכך הובהרו בפסק הדין חובותיה של המדינה ופורטו שורת צעדים שעל שב"ס לנקוט בעניין.

בפנייה שיזמו הארגונים העותרים בהמשך לפסק הדין התבקש שב"ס לדווח על האמצעים הננקטים לשם יישום פסק הדין. במענה הייעוץ המשפטי לשב"ס מיום 15.10.25 נכתב כי פסק הדין ייושם "בהתאם להנחיית הדרג המדיני" וכי שב"ס סיפק מזון מספיק לאסירים גם טרם מתן פסק הדין. עוד נכתב כי יוקם צוות קצינים שיעסוק בעניין. הארגונים עוקבים אחר ההתפתחויות בשטח ובמישור המשפטי.

לקריאה נוספת ראו:

דוח אלטרנטיבי לוועדת האו"ם נגד עינויים, הוגש בנובמבר 2025, על ידי הוועד נגד עינויים, עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, המוקד להגנת הפרט, הורים נגד מעצר ילדים ורופאים לזכויות אדם:

[Torture as State of Policy: Abuse of Palestinian Detainees in Israel and Absence of Accountability Since October 7, 2023](#)

האגודה לזכויות האזרח – [לחדול ממדיניות ההרעבה של אסירים ביטחוניים](#).

4.3.2 מניעת טיפול רפואי

4.3.2.1 שדה תימן

[מעדויות רופאים](#) ועצורים ששוחררו עולה כי פגיעות חמורות רבות ומקרי מוות התרחשו במתקן הצבאי שדה תימן. כפי שפורט [בדוח מצב הכיבוש](#) מהשנה שעברה [ובחוות דעת אתית](#) של ארגון רופאים לזכויות אדם, בחודשי המלחמה הראשונים הוחזקו בשדה תימן אלפי עצורים עזתים בתנאים קשים ומשפילים במיוחד. היחס האלים, התנאים הקשים והיעדר טיפול רפואי הולם הובילו בין היתר לעשרות מקרים של פגיעה גופנית בלתי הפיכה, לרבות קטיעת איברים כתוצאה מפציעות שלא טופלו או איזוק ממושך והדוק מדי שהוביל לנמק. בדיקות רפואיות בוצעו באופן אנונימי, לא נדרש תיעוד רפואי לחשדות לאליומות או לעינויים, הליכים רפואיים בוצעו פעמים רבות באיחור, ללא מיכשור הולם או תרופות חיוניות ולעיתים אף ללא הרדמה, ועצורים טופלו כשהם [כפותים בידיהם ורגליהם, מכוסי עיניים ומחותלים](#).

[בעתירה](#) שהגישו האגודה לזכויות האזרח, רופאים לזכויות אדם, המוקד להגנת הפרט, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל וארגון גישה, דרשו העותרים כי מתקן שדה תימן ייסגר, לאור היחס הבלתי אנושי והפגיעה האנושה בזכויות העצורים לפי הדין הישראלי והדין הבינלאומי. בספטמבר 2024 פסק בג"ץ בעניין, וקבע כי על המדינה להפעיל את מתקן הכליאה בשדה תימן בהתאם להוראות חוק הלב"חים ותקנותיו, כל עוד אלה לא שונו כחוק, ושכל שינוי עתידי לחוק או לתקנות מחויב לעמוד בדרישות הדין הבינלאומי. בהמשך השתפרו התנאים במידה מסוימת, גם כתוצאה מהפחתה משמעותית במספר

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; מחסום Watch; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

הכלואים. אך גם [במתקני הכליאה הצבאיים האחרים](#) תועדו תנאי כליאה קשים, לרבות היעדר טיפול רפואי הולם, באופן המתעלם מפסיקת בג"ץ בעניין שדה תימן.

4.3.2.2 צמצום טיפול רפואי במתקני שב"ס

גם במתקני הכליאה של שב"ס קיימות עדויות למניעה מכוונת של טיפול רפואי מאז פרוץ המלחמה והכרזת מצב החירום בבתי הכלא באוקטובר 2023, לרבות היעדר טיפול בפציעות, במחלות כרוניות, בתת תזונה ובאובדן משקל או הפניות בדיקות מעבדה או לבדיקות על ידי רופאים מומחים. הזנחה רפואית זו אף תרמה לעלייה החדה במקרי המוות בקרב הכלואים, כפי שתואר לעיל.

דוגמה מובהקת להזנחת בריאותם של העצורים היא [התפשטות מגפת הגרדת](#) (סקאביאס) ברבים מבתי הסוהר, כמו במתקנים הצבאיים. הנגע התפשט בשל הצפיפות הגדולה והיעדר תנאי היגיינה, ומעדידות [כלואים](#) עולה כי לא ניתן אף טיפול תרופתי, למרות שזה זמין ולמרות הסבל הרב לו גורמת המחלה.

ביולי 2024 הגישו ארגוני זכויות אדם – רופאים לזכויות אדם, המוקד להגנת הפרט, האגודה לזכויות האזרח, עדאלה והוועד נגד עינויים [עתירה בעניין היעדר הטיפול](#), אולם זו נדחתה בשל טענת המדינה כי נושא הגרדת מטופל, למרות עדויות ישירות והפוכות מממתקני כליאה.

לקריאה נוספת ראו: דוח אלטרנטיבי לוועדת האו"ם נגד עינויים, הוגש בנובמבר 2025, על ידי הוועד נגד עינויים, עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, המוקד להגנת הפרט, הורים נגד מעצר ילדים ורופאים לזכויות אדם:

[Torture as State of Policy: Abuse of Palestinian Detainees in Israel and Absence of Accountability Since October 7, 2023](#)

4.3.3 צפיפות

מאז תחילת המלחמה החמירה משמעותית מצוקת הצפיפות בבתי הסוהר בישראל. מלבד עזתים נעצרו גם אלפי פלסטינים מהגדה, רובם שוהים לא חוקיים בישראל. העומס על מתקני הכליאה הוביל להכרזת "מצב חירום כליאתי" ולחקיקת הוראת שעה המאפשרת לשב"ס להחזיק אסירים בצפיפות חריגה – פחות מ-3 מ"ר לאדם, ואף בלי מיטה. בנובמבר 2024 דווח כי [94% מהאסירים הביטחוניים](#) מוחזקים בתנאים שאינם עומדים בפסיקת בג"ץ לתנאי מחיה מינימליים. הצפיפות הקשה הובילה בין היתר להתפרצות מגפת הגרדת.

האגודה לזכויות האזרח, ארגון רופאים לזכויות אדם והוועד נגד עינויים עתרו לבג"ץ בחודש אוקטובר 2023 בדרישה [לבטל את הוראת השעה](#) המאפשרת למנהלי בתי הסוהר להלין כלואים על הרצפה ולהחזיקם בצפיפות בלתי מוגבלת בעת הכרזה על מצב חירום כליאתי. בעתירה צוטטו שורה של פסקי דין שקבעו בעבר כי פגיעה בכבוד האדם של אסיר פוגעת לא רק באסיר אלא גם בדמותה של החברה, וכי כליאה בתנאים בלתי אנושיים מהווה גם ענישה אכזרית האסורה על פי האמנה האוסרת על עינויים. העתירה נדחתה ללא תגובה מצד המדינה, תוך חיוב העותרים בהוצאות. בית המשפט ציין בין היתר בהחלטתו כי מדובר בהוראת שעה לזמן קצר יחסית, וכי מצופה שמצב החירום יתייצב. אולם גם כעבור שנתיים, ולאחרונה [ב-15 בספטמבר 2025](#), מוסיפה המדינה להאריך את הצו המאפשר צפיפות קשה והלנת כלואים על הרצפה.

כצעד נוסף, [עתירה ותיקה בנושא](#), אשר תלויה ועומדת בבג"ץ, עודכנה על ידי ארגוני זכויות אדם בדרישה לפתרון המצוקה החריפה, אך לבקשת המדינה נדחה הדיון בעניין שוב ושוב, וכך נשארת הצפיפות בעינה.

לקריאה נוספת ראו:

[הסנגוריה הציבורית – דוח פעילות שנתי 2024](#).

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

האגודה לזכויות האזרח – [החזקת כלואים בצפיפות וללא מיטות בעת הכרזה על מצב חירום כליאתי](#).

4.4 התעללות בעצורים

כאמור, מאז פרוץ המלחמה הוחזקו אלפי עזתים בלב"חים במתקני הכליאה הצבאיים – מחנה עופר, מחנה שדה תימן, מחנה נפתלי ומחנה ענתות (עד לסגירתו במאי 2025). ארגוני זכויות אדם וכלי תקשורת תיעדו מציאות כליאה קשה מאד, בפרט בחודשי המלחמה הראשונים: כבילה בלתי פוסקת בארבע הגפיים, לרבות בעת שינה ואכילה, וכיסוי עיניים; מניעת קשר עם העולם החיצון (רק בחודשים האחרונים הותר לעורכי דין לבקר במתקנים הללו, וגם זאת לאחר תיאום מסורבל); החזקה במשך שעות רבות בישיבה על הברכיים, ללא יכולת לזוז; איסור על יצירת קשר מילולי עם כלואים אחרים; תנאים נעדרי היגיינה וסניטציה מינימליים, ללא אספקה של בגדים להחלפה וגישה כמעט אפסית למקלחת; ענישה פיזית קשה על מה שהוגדר על ידי הצוות כעבירות משמעת; ויצירת אווירה של אימה בין הכלואים. עדויות של [עצורים ששוחררו](#), ואף של [חיילים](#), קצינים ורופאים, מצביעות על דפוסים עקביים ומכוונים של פגיעה בעצורים, לרבות אלימות פיזית קשה, התעללות מינית, ביזוי והשפלה.

ככל הידוע, נכון למועד כתיבת דוח זה [נשפט ונענש רק חייל מילואים אחד](#) בשל התעללות בעצורים עזתים שהוביל במשאית למתקן כליאה. [נגד חמישה חיילי מילואים אחרים](#), שנים מהם קצינים, [הוגשו כתבי אישום](#) בגין פגיעה גופנית חמורה בעצור עזתי בשדה תימן. למרות שהעצור, שאושפז בבית החולים בעקבות התקיפה הקשה, סבל גם מפגיעה ברקטום המוזכרת בכתב האישום, לא כולל כתב האישום התייחסות לתקיפה מינית. בנובמבר 2025 [הודיעה הפרקליטות](#) כי העצור הנפגע שוחרר לרצועת עזה במסגרת הסכם הפסקת הלחימה באוקטובר 2025 מבלי שנגבתה ממנו עדות לגבי ההתעללות שעבר לכאורה, דבר העלול לפגוע בהליך המשפטי נגד חמשת המואשמים.

כמו עציר זה, כך גם אלפים מהפלסטינים האחרים שנעצרו בעזה מאז פרוץ המלחמה שוחררו מבלי שהאשמו בדבר, ולאחר שהוגדרו כבלתי מסוכנים, כפי שעולה [מתחקיר המקום הכי חם בגיהנום](#) מיוני 2025. זאת לאחר שהוחזקו במעצר חודשים ארוכים בתנאים הקשים שתוארו לעיל. בין העצורים גם נשים, נכים, קשישות וקשישים. חלק מהמשוחררים העידו כי לא נחקרו כלל בימים ובשבועות הראשונים למעצרם, או שחקירתם נמשכה דקות ספורות וכללה שאלות בסיסיות בלבד.

לקריאה נוספת:

עדויות חיילים לארגון שוברים שתיקה – [הייתי בשדה תימן, ראיתי איך איזה "אבו-גרייב" קורה](#).
עדויות עצורים לארגון רופאים לזכויות אדם – [עדויות אנשי רפואה מרצועת עזה על מעצרם הלא חוקי, ועל העינויים וההרעבה](#), פברואר 2025.

עיתון הארץ – [שירתנו בשדה תימן. בואו נספר לכם מה עשינו שם לפלסטינים](#), אוגוסט 2024.

עדויות עצורים ודוח ארגון בצלם – [ברוכים הבאים לגיהנום](#), אוגוסט 2024.

4.5 העלמה בכפייה ומניעת ביקורים

עד אוקטובר 2023 אפשרה ישראל לצלב האדום לבקר עצורים פלסטינים ומסרה לו מידע שוטף, בהתאם למחויבותיה על פי אמנות ז'נבה השלישית והרביעית. עם תחילת המלחמה חדלה מכך, בצעד המנוגד לחוק הבינלאומי. בתגובה [לעיתרה](#) שהוגשה בעניין על ידי האגודה לזכויות האזרח, רופאים לזכויות אדם, המוקד להגנת הפרט וגישה בפברואר 2024, הודיעה המדינה כי בכוונתה להקים מנגנון חיצוני שיחליף את הצלב האדום (שוב בניגוד לכללי במשפט הבינלאומי), אך ככל הידוע לא הוקם מנגנון שכזה.

ישראל אף מונעת באופן גורף ביקורי משפחות אצל כלואים מהגדה המערבית ומזרח ירושלים המסווגים כ"ביטחוניים", וחדלה להעביר מידע גם לגבי פלסטינים שנכלאו בתוך שטח ישראל טרם פרוץ המלחמה.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

ככל שמדובר בכלואים עזתים, הופסק המענה בקו החירום, שהיה הערוץ היחיד דרכו ניתן היה לנסות ולאתר עצורים. עתירות רבות שהוגשו לבג"ץ בעזרת המוקד להגנת הפרט בניסיון לאתר עצורים נענו בשלילה בטענות פרוצדורליות. רק באפריל 2024, כחצי שנה לאחר פרוץ המלחמה, נמסרה כתובת מייל לצורך פניות, אך בפועל לא נמצא זה כלי יעיל לאיתור רבים מהעצורים. במקרים רבים אין הצבא מאשר שאדם מצוי במעצר גם כאשר המעצר בוצע לעיני בני המשפחה. לעיתים נוקפים חודשים רבים עד למסירת מידע, אם בכלל. התנהלות זו, המעידה על תיעוד לקוי, מעלה [חשש כבד](#) כי מספר העזתים שמתו במשמורת גבוה עוד יותר מן התיעוד הנוכחי. לשם המחשה, [מוניר ויאסין אלפקעאני](#) נעצרו לעיני משפחתם, אך הצבא טען לאורך חודשים כי אינם עצורים. רק בעקבות [עתירה](#) בעניינם נחשף כי מתו במשמורת, ככל הנראה תוך שימוש בהם כמגינים אנושיים.

לקריאה נוספת:

[המוקד להגנת הפרט – בחזקת נעלמים: העלמותם של תושבי רצועת עזה לאחר שהיו בחזקתם של כוחות הביטחון](#), נובמבר 2024.

[המוקד להגנת הפרט – המוקד לפרקליטה הצבאית הראשית: מאות עזתים נעלמו לאחר שהיו בחזקת הצבא; יש לכוון רישום מסודר ושיטתי של כלל העזתים המוחזקים על ידי ישראל בתוך רצועת עזה](#), אוקטובר 2025.

4.6 שחרור כלואים לאזור מלחמה

תוך כדי שתי שנות הלחימה בעזה וההרס המוחלט של תנאי המחיה, המשיכה ישראל במדיניותה [לשחרר לרצועה](#) פלסטינים כלואים אשר מענם הרשום הוא ברצועת עזה. גם כלואים שנעצרו כשוהים בלתי חוקיים בגדה המערבית או בישראל, ואף אם שהו מחוץ לרצועת עזה תקופות ממושכות ביותר, שוחררו לתוך הרצועה, תוך סיכון ברור לשלומם. מדיניות זו מתבצעת תוך הפרת הדין הבינלאומי ועיקרון אי ההחזרה, המחייב מתן הגנה זמנית מפני גירוש או הרחקה למקום בו יעמדו חייו או חירותו של אדם בסכנה. יש לציין כי במסגרת מדיניות ישראל, מזה שנים רבות שפלסטינים תושבי השטחים הכבושים ככלל אינם יכולים לשנות את כתובתם הרשמית מרצועת עזה לגדה המערבית, ולפיכך מוגדרים על ידי ישראל כשוהים בלתי חוקיים, גם אם העתיקו את מרכז חייהם לגדה לפני שנים.

4.7 היעדר אחריותיות, שקיפות ומנגנוני פיקוח

כפי שעולה מפרק זה, הן מתקני הכליאה הצבאיים והן מתקני הכליאה של שב"ס מתנהלים בחוסר שקיפות, תוך התעלמות מן החוק והתקנות הישראליים ומן הדין הבינלאומי. הפגיעה הממושכת בזכויות הכלואים הבסיסיות ביותר, עד כדי גרימת נזקים פיזיים ונפשיים בלתי הפיכים או מוות, מעידה על היעדר ביקורת פנימית, על שימת לב מוגבלת ביותר לביקורת חיצונית, וברמה האישית – על היעדר חשש ממשי מעונש. ככל שהדבר נוגע לתנאי הכליאה במתקני שב"ס, מדובר אף במדיניות ברורה המוכתבת על ידי השר הממונה.

עוד לפני המלחמה הראו [נתונים רשמיים שהוצגו בכנסת](#) כי כ-90% מהתלונות המוגשות ליחידה הארצית לחקירת סוהרים (יאח"ס) מסתיימות ללא נקיטת צעדים כלשהם נגד הסוהר. על כן לא בכדי מתקיים חשש כי סוהרי שב"ס פועלים [ללא ביקורת אפקטיבית](#) על מעשיהם, על אחת כמה וכמה בעת מלחמה. במסגרת הצבאית מספר החקירות שהובילו להעמדה לדין בגין התעללות בעצורים, ככל הידוע עד כה, עומד על שתי חקירות בלבד. וכאמור, ככל הידוע עד כה, לא הועמד לדין אף חייל או סוהר בגין מות כלואים.

בג"ץ ממעט להתערב בהתנהלות הצבא ושב"ס. הביקורת הקשה שנמתחה על התנהלות שב"ס ועל תנאי הכלואים הביטחוניים על ידי הסגוריה הציבורית – גוף ממשלתי העורך ביקורים רשמיים במתקני שב"ס – צונזרה, ורק אחדים מן הדוחות פורסמו, על רקע טענה שפרסומם עלול לפגוע בחטופים הישראלים

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

ברצועת עזה. [עיתירות חופש מידע](#) שהוגשו בעניין על ידי האגודה לזכויות האזרח גם הן לא הובילו לפרסום כנדרש בהתאם לחוק חופש המידע.

5. צמצום מרחב ההתנגדות האזרחית לכיבוש

חופש ההתאגדות, חופש הביטוי וחופש המחאה הם זכויות יסוד המעוגנות במשפט הישראלי והבינלאומי, והם מהווים תנאי הכרחי לקיומה של דמוקרטיה מתפקדת. המדינה אינה רשאית לשלול או להגביל זכויות אלה ללא צידוק גם בעת חירום או מלחמה. דווקא בתקופות אלו גוברת חשיבותן, ככלים לביקורת ציבורית על מדיניות ממשלתית ועל שימוש בכוח צבאי.

הגבלות גורפות על ביקורת כלפי השלטון או על מחאות פוליטיות, לרבות שימוש באמצעים מינהליים, משטריים וצבאיים, אינן עולות בקנה אחד עם עקרונות המידתיות והחוקיות הקבועים במשפט החוקתי הישראלי ובאמנות בינלאומיות שישראל צד להן. פגיעה בחופש הביטוי והמחאה בשם שמירה על הסדר הציבורי מחלישה את הדמוקרטיה, מצמצמת את המרחב האזרחי ומאפשרת את המשך הפרות זכויות האדם – בגדה המערבית, בעזה ובישראל עצמה – ללא ביקורת והגבלה.

5.1 קידום חקיקה לפגיעה בארגוני החברה האזרחית

הצעת חוק העמותות (תיקון – "תרומה מישות מדינית זרה") מבקשת לחייב את רוב התרומות שמתקבלות על ידי עמותות ישראליות ממדינות זרות או גופים מדינתיים זרים במס בשיעור של 80%, וליטול מבתי המשפט את הסמכות לדון בעתירות המוגשות על ידי עמותות שמימון העיקרי מגיע מישויות כאלה. הצעת החוק פוגעת פגיעה חמורה בזכויות יסוד ובהן חופש ההתאגדות, חופש הביטוי וזכות הגישה לערכאות. כמו כן מחלישה ההצעה את הרשות השופטת על ידי צמצום מרחב הפיקוח השיפוטי על פעולות הממשלה (שהן נשוא העתירות המוגשות על ידי העמותות). בפועל, החוק המוצע מכוון להשתקת עמותות המבקרות את הממשל בכך שיחסל את המשאבים הכלכליים שלהן ויחסום את יכולתן לערער על החלטות השלטון. חוק שכזה יצמצם את מרחב הפעולה ויסכן את עצם קיומם של ארגוני זכויות אדם ישראלים הפועלים נגד הכיבוש.

בפברואר 2025 אושרה ההצעה בקריאה טרומית, וביוני 2025 [דווח בעיתונות](#) על הצגת נוסח אפשרי חדש, הקובע מס בשיעור של 23% בלבד ומאפשר פטור ממס זה לעמותות שיצהירו כי הן אינן עוסקות בפעילות פוליטית, אינן חברות בהנהלת מפלגה או ב"גוף מדיני", או אינן מתכוונות לבקר את מדיניות הממשלה. משמע – פטור ממס בתמורה לנאמנות למשטר. ההצעה מקודמת בכנסת אל מול ביקורת ציבורית והתנגדות ארגוני זכויות אדם.

לקריאה נוספת, לרבות נייר העמדה מטעם האגודה לזכויות האזרח, ראו: [הצעת החוק למיסוי תרומות מ"יישות מדינית זרה" היא לא חוקתית, אנטי-דמוקרטית ומפלה](#).

5.2 פגיעה בחופש הביטוי והמחאה נגד המלחמה והכיבוש

הגבלות על פעילים ומגיני זכויות אדם ועל חופש הביטוי והמחאה מעמיקות את הכיבוש ומאפשרות את הפרות זכויות האדם בשטחים הכבושים. מאז פרוץ המלחמה, וגם בשנתה השנייה, התעצמו הניסיונות לצמצם את מרחב המחאה נגד הכיבוש, נגד מדיניות הממשלה ונגד המשך המלחמה ברצועת עזה.

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

5.2.1 הפגנות ואירועי מחאה

עשרות אירועי מחאה נגד המלחמה לא קיבלו את אישור המשטרה והרשויות המקומיות או נתקלו בעיכובים והגבלות בלתי חוקיים. בעקבות עתירות רבות שהוגשו בהביר בג"ץ כי חופש המחאה חל גם בעתות מלחמה, ועם זאת ניכר בשטח כי להתנגדות המשטרה יש אפקט מצנן על המחאה.

הפגנות נגד המלחמה, כאלה שהאשימו את ישראל בפשעי מלחמה או שהביעו מסרים ביקורתיים אחרים נערכו פעמים רבות תחת הגבלות. המשטרה החרימה והשמידה שלטים ומיצגי מחאה שתוכנם הוגדר על ידה כבלתי הולם, אך הכחישה מדיניות זו במסגרת [הליכים משפטיים](#). הפגנות אף פוזרו באלימות, בטענה לאי חוקיות או לחשש להתפרעויות.

בהיעדר הגנה מדינית על חופש הביטוי והמחאה, נוטלים את החוק לידיהם גם גורמים ממסדיים שאינם מוסמכים, כגון עובדי עירייה, וגורמים פרטיים כבעלי עסקים ומאבטחים פרטיים, ומונעים ממוחים שירותים או גישה כאשר הם לובשים חולצות או נושאים שלטים בעלי מסר אנטי-מלחמתי או אנטי-ממשלתי.

בגדה המערבית נעשה לעיתים שימוש בהכרזה על "[שטח צבאי סגור](#)" על מנת לעצור הפגנות ישראליות-פלסטיניות ולמנוע מפעילות ופעילים ישראלים וזרים להביע תמיכה בחקלאים פלסטינים ולהשתתף במסיק הזיתים.

פעילות ופעילים ישראליים ו**בינלאומיים** סובלים לעיתים מזומנות, לצד עמיתיהם הפלסטינים, מהתנכלויות מצד מתנחלים וחיילים בעת הפגנות או פעילות חקלאית. בספטמבר 2024 ירו חיילים והרגו פעילת שלום טורקיה-אמריקאית, [איישנור אזגי איגי](#). לאחר סיום הפגנה בכפר ביתא.

5.2.2 הרחבת עבירות ביטוי

בנובמבר 2024 פנתה האגודה לזכויות האזרח אל פרקליט המדינה במחאה על [שימוש לרעה ובניגוד לדין](#) בסמכויות אכיפה פלילית נגד ביטויים. בפנייה תיארה האגודה כי חקירות ומעצרים מאושרים באופן נרחב ותוך פגיעה בלתי מידתית בחופש הביטוי. הרף להפללה על התבטאות הורד, ואכיפה מתבצעת אף בגין פרסומים יחידים. בנוסף, מעצרים אושרו ללא למידה מעמיקה של הטענות, דבר שהוביל למעצרי שווא רבים. הרוב המוחלט של העצורים הם אזרחים ותושבים ערבים, דבר שמעורר חשש ממשי לאכיפה סלקטיבית ולפגיעה בשוויון. בעוד שאמירות בערבית מופללות, אמירות דומות וחמורות בעברית אינן מופללות, והמשטרה עוברת לסדר היום על הסתה לאלימות נגד פלסטינים.

כמו כן, פסול השימוש של המשטרה באיסורים על הפרת שלום הציבור והסדר הציבורי לשם חקירת עבירות ביטוי, ובעצם שימוש בהם כדי לעקוף את חובתה לפנות לאישור הפרקליטות לפני פתיחה בחקירה פלילית בגין התבטאות. באפריל 2025 [עתרה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ](#) בעניין זה.

5.2.3 מדיניות השתקה באקדמיה

אוניברסיטאות ומכללות ברחבי הארץ אימצו מידה כזו או אחרת של [מדיניות השתקה](#). סטודנטים הועמדו לדין משמעתי ואף סולקו מהלימודים ומהמעונות בשל ביטויים שהעלו לרשתות החברתיות, חברי סגל אקדמי הונחו להימנע מהבעת עמדות פוליטיות במסגרת פעילותם האקדמית הפומבית ולהסתפק בעמדות שמבוססות על "קונצנזוס ציבורי רחב", מרצים פוטרו או הושעו מעבודתם בשל הבעת ביקורת.

5.2.4 יחס המשטרה לעיתונאים

[התנכלות שיטתית](#) לעיתונאים, ובפרט לעיתונאים זרים ולעיתונאים דוברי ערבית, באה לידי ביטוי בפעולות אלימות, מעצרים והפללה ללא כל עילה, תוך יצירת אפקט מצנן כלפי מסרים ודיווחים ביקורתיים. מגמה זו התעצמה ביוני 2025, בעת המלחמה עם איראן [ונפילת טילים בשטחי ישראל](#). כך למשל, המשטרה פרצה לחדרי מלון של עיתונאים זרים בחיפה, עיכבה אותם שעות ארוכות, תפסה והחרימה את ציודם ואסרה

הפלטפורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם: במקום – תכנון לזכויות אדם; גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; המוקד להגנת הפרט; יש דין; לוחמים לשלום; Watchdog; עיר עמים; עמק שווה; רופאים לזכויות אדם – ישראל; שוברים שתיקה; תורת צדק

עליהם להמשיך ולשדר מהעיר, למרות שלא פעלו בניגוד לצו הצנזור, האוסר על שידורים של יירוטים או תיעודים של מקום נפילה. בבת ים אף אישרו השוטרים את מקום השידור – זירת נפילה של טיל איראני – ובכל זאת הותקפו כתב וצלם של רשת טלוויזיה מצרית באלימות על ידי שוטרי מג"ב, שהפסיקו את השידור והחרימו ציוד.

כמו כן, בראשית 2025 ניסתה המשטרה למנוע את [סיקור שחרור האסירים והאסירות הפלסטינים](#). שוטרים מנעו את התיעוד והסיקור של שחרור אסירים מבית המעצר מגרש הרוסים, וצילמו את תעודותיהן של עיתונאיות שסיקרו את שחרורו של אסיר לביתו. המשטרה זימנה לחקירה ארבע עיתונאיות פלסטיניות מירושלים המזרחית, והזהירה עיתונאים לבל יסקרו את השחרור.

5.2.5 ניסיון לפגיעה בעצמאות כלי התקשורת

בחסות המלחמה, באפריל 2024, נחקק חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה (הוראת שעה – חרבות ברזל), התשפ"ד-2024. החוק, המוכר בכינוי "[חוק אלג'זירה](#)", מסמיך את שר התקשורת, בהסכמת ראש הממשלה והממשלה או ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי, להטיל סנקציות על ערוצים זרים המשדרים מישראל: להפסיק את שידורי הערוץ על ידי ספקי תכנים ישראלים, להגביל את הגישה לאתר האינטרנט שלו, לסגור את משרדי הערוץ בישראל ולתפוס מכשירים המשמשים לאספקת תכני הערוץ, לרבות טלפונים ניידים. בנוסף לפגיעתו בחופש הביטוי, בחופש העיתונות ובזכות הציבור לדעת, החוק מונע מראש מבית המשפט לבטל החלטה שתקבל הממשלה על פיו, ובכך רומס את עקרונות שלטון החוק ועצמאות הרשות השופטת. בכך תורם החוק למאמץ של הממשלה ה-37 להחליש את הדמוקרטיה הישראלית, בין היתר באמצעות החלשת הרשות השופטת. החוק נחקק כהוראת שעה (חוק זמני), אך הוארך מאז. האגודה לזכויות האזרח עתרה לבג"ץ לביטול החוק, וההליך המשפטי בעיצומו.

בנוסף, במהלך 2025 הועלו בכנסת מספר [הצעות חוק ומדיניות](#) שמטרתן לצמצם את חופש העיתונות ולהעמיק את השליטה הממשלתית על השידור הציבורי ועל המרחב התקשורתי בישראל: כפיפות תאגיד השידור הציבורי לפיקוח פוליטי הדוק ושינוי מנגנוני המינוי כך שיהיו בידי השרים, פתיחת האפשרות להפרטת השידור הציבורי והסרת מגבלות על שידורי תחנות פרטיות. הצעות חוק אלה באות לקדם מציאות בה הממשלה שולטת הן בתכני השידור והן בגישה הציבורית למידע, דבר שיפגע בדמוקרטיה ועימה בזכות להתנגדות אזרחית וחוקית לכיבוש, כאשר המידע הנגיש לציבור מוגבל.

נציין בעצב כי במהלך השנתיים האחרונות, וללא מגבלות דרקוניות אלה, מרבית גופי התקשורת הישראלית בחרו לסקר את המלחמה בעזה [באופן צר ומגמתי](#), תוך הצנעה מכוונת של מידת הפגיעה באוכלוסייה האזרחית ברצועה, באופן שאינו משקף לציבור הישראלי את [מציאות המלחמה](#) במלואה.

לקריאת דוחות ועדכונים על המאבק להגנה על חופש הביטוי והמחאה ראו באתר האגודה לזכויות האזרח – [חופש הביטוי](#).